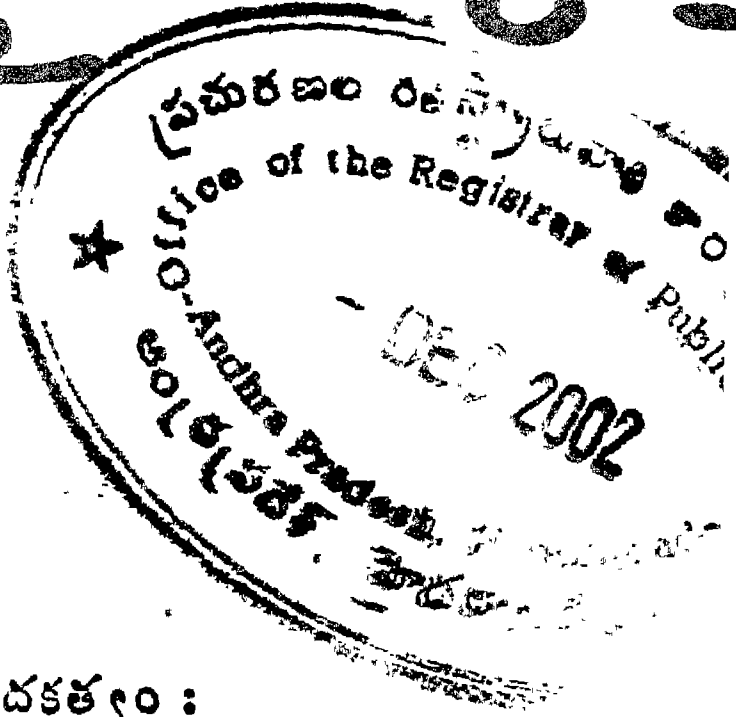

శ్రీరేఖ సాహితీ ప్రచురణ

వక్రశిల

పత్రికాకుల

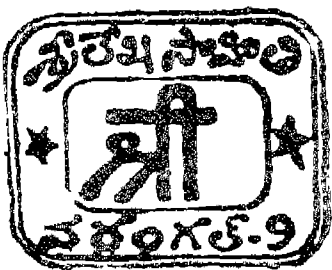

సంపాదకత్వం :

టి. శ్రీరంగ స్వామి

6/12/02
RRI

Regd. No. 2337/89

Estd. 1977

వై తా వి మ లు

సంపాదకత్వం :

టి. శ్రీరంగ స్వామి

శ్రీలేఖ సాహితీ

5-11-⁴⁸¹114/4 విద్యారణ్యాపూరి
వరంగల్లు - 506009

EKASHILA VYTHALIKULU (Essays on contemporary Writers)

Edited by
T. SRI RANGA SWAMY

Copy Rights by Srilekha Sahithi wgl.

Publication : 14

First Edition March 1991

ప్రజ్ఞోత్పత్తి ఉగాది

Price Rs. 30/-

For Copies :

- 1) VISHALANDHRA BOOK HOUSE
Hyderabad, Hanamakonda, Vijayawada
Anathapoor. Vizag. Tirupathi, Kakinada
- 2) SRILEKHA SAHITHI యస్
H. No. 5-11-~~114/4~~, Vidyardanya puri
Warangal - 506009
- 3) ANDHRA SARASWATHA PARISHATH
Tilak Road, Hyderabad 500 001

Printed by :

NATARAJ PRINTERS

Kashibugga, Warangal

ఈ వైతాళికులను

స్పర్శించే ముందు.....

అధునిక యుగములో తమ వంతు కర్తవ్యముగా సాహితీ సరస్వతికి కృతజ్ఞులై, తమ ప్రజ్ఞతో ఎన్నో ఆభరణాలు అలరించిన వారి సాహితీని ఎవరేనిది. అది కొందరికి వైతాళిక గీతం పాడితే మరికొందరికి జ్యోత్సాహాలను అందచేసి ఉండవచ్చును.

వెనుక తరం సాహితీమాణిక్యాలను వచ్చే తరానికి పదిల పరచాలనే యుం ఒకటికాగా, ఇప్పుడిప్పుడే సాహితీ వ్యాసంగంనకు శ్రీకారం చుట్టు వర్తమానులలో సాహితీ పిపాసతో పాటుగా వారి రచనా వ్యాసంగానికి గులు దిద్దాలనే ఆలోచనతో ఏకశిల వైతాళికులు అను శీర్షికతో పత్రిక నెల ఉపన్యాస పరంపరను ఏర్పాటు చేయడం జరిగింది. ఈ సదస్సుల్లో కేవలం ప్రశంసించకుండా, ఆ వ్యాసాన్ని రాసి తీసుకొని రావలసినదిగా కోరాం. ఈ సందర్భంగా వచ్చిన వ్యాసాలలో పరిణితి ఉంటుందని, సభలో సూచించిన సూచనలను అనుసరించి మార్పులు చేర్పులతో పుస్తక రూపంలో మీ ముందుంచున్నాం. ఆ ప్రయత్నం ఎంత పరకు సాధించ గలిగాం అన్నది మీ కేంద్ర పెడుతున్నాం. ఇందులోని వ్యాసాలు ఆయా వైతాళికులను దిజ్ఞాత్రింగా తమే చూపెట్టగలవుకాని, సవివరంగా చూపెట్టలేవు మేము నిబద్ధితురైనవారం పరిమితులలో. ఒక్కొక్కరిపై ఒక్కొక్క సిద్ధాంత గ్రాహంగా వెలువడం ఉన్నది. మా ఈ ప్రయత్నం ముందుతరం పరిశోధకులకు ఆకరంగా మోగపడగలదని భావిస్తున్నాం.

ఈ ఉపన్యాస పరంపరను ఆలోచించిన సందర్భములో ఈ క్రింది విధించిన వారిని మొదటి విడతగా ఎన్నుకొనడం జరిగినది.

పల్లా రామకృష్ణార్య - జనన సంవత్సరం
వానమామలై వరదాచార్యులు -

1911

1912-85

3.	కాళోడి నారాయణరావు	-	1914
4.	పల్లా దుర్గయ్య	-	1916-84
5.	చేపలపల్లి రామానుజరావు	-	1917
6.	పాములపర్తి సదాశివరావు	-	1920
7.	పొట్లపల్లి రామారావు	-	1920
8.	అనునుల కృష్ణమూర్తి	-	1924
9.	చిలుకమట్టి రామానుజాచార్యులు	-	1924-67
10.	బిరుదురాజు రానురాజు	-	1925
11.	దాశరథి కృష్ణమూచార్యులు	-	1925-88
12.	కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులు	-	1933
13.	కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు	-	1936
14.	పి.వి. రమణ	-	1939

శ్రీ వానమామలై గారి గురించి ఉపన్యాసాన్ని అసలే సమర్పించలేదు వక్త. పొట్లపల్లి రామారావు, పి.వి. రమణల గురించి వ్యాసాలు తిరిగి వ్యాస్తా సుని చెప్పి ఇంతవరకు అందించక పోవడం వలన ఇందులో చేర్చలేకపోయాం

అంతేకాకుండా ఇందులోని వ్యాసాలన్నీ పైన సూచించిన క్రమంలో లేకపోవడానికి కారణం, వ్యాసాలన్నీ మార్పులచేర్పులతో సకాలంలో రాక పోవడమే. ప్రతి నెల నెలా సమావేశాలు ఏర్పాటు చేయడం ఒక ఎత్తుకగా ఇలా పుస్తక రూపంలో తేవడం మరొక ఎత్తు అయినది. ఈ వైతాళికులను ఎన్నుకొనడంలో అన్ని ప్రక్రియల నుండి ఏరుకోవడంనకు ప్రయత్నం చేసాం.

ఈ పుస్తకానికి తెలుగు పిశ్వవిద్యాలయం వారు రూ. 1500/-లు ఆర్థిక సహాయాన్ని అందించినారు. వారికి మా కృతజ్ఞతలు. అంతేకాక ఆర్థికంగాను, హార్థికంగాను తోడ్పడిన మిత్రులకు మా నమోవాకములు.

శ్రీలేఖ సాహితీ సాహితీ రంగంలో ఒక క్రాంతి చూపు చూసే ప్రయత్నంలో, ఒక పరిధిలో సన్నిహిత కృషికి ఇది నిదర్శనం. 'స్నేహం నీడనిచ్చే చెట్టులాంటిది' అన్న మా నానుడిని మరొకమారు సార్థకం చేసి మా ప్రయత్నం నకు అండగా నిలిచిన ఇందులోని వ్యాసకర్తలకు, మిత్రులకు, సహృదయులకు మా అభినందనచందనాలు ...

సదా మీ చేయూతను ఆశిస్తూ -

యస్. శ్రీనివాసస్వామి
అధ్యక్షులు

టి. శ్రీరంగస్వామి
కార్యదర్శి & సీనియర్

“శ్రీలేఖ సాహితీ”

~~~~~

అర్థికంగా నిలిచిన సుహృద్భక్తులు :-

శ్రీ భూపతి గౌరీశంకర్ గారు

రూ. 500/-

శ్రీ టి. నర్సయ్యలింగంగారు

రూ. 251/-

అధ్యక్షులు, వాసవీ గ్రంథాలయం, వరంగల్లు

ప్రకటనకర్తలు, రచయితలు

పుస్తక అక్షరాలంకరణ : శ్రీ ప్రస్వాజిగారు

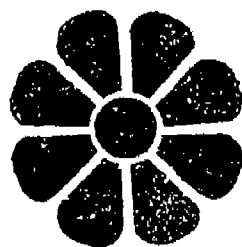
అభినందన స్పర్శ

ఏకశిల వైతాళికులు వరంగల్ జిల్లాకు చెందిన వర్తమాన కాలంలోని ఏకాదశ కవులను గురించి వెలవడిన సాహిత్య వ్యాస సంపుటి. ఇది “శ్రీలేఖ సాహితి” పక్షాన జరిగిన ఉపన్యాస పరంపరకు అక్షరాస్యి. వరంగల్ ప్రాచీన కాలం నుండి సాహిత్య, కళా వ్యాసంగానికి నిలయం, ఇక్కడ సంప్రదాయధోరణులు, అధునిక రీతులు రెండూ ఎంతో సమన్వయమందరంగా సాహిత్యాభిమానుల్ని ఆకర్షిస్తాయి. ఈ సంస్కార సంపన్నమైన ఉత్తమ లక్షణం ఈ సంపుటిలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. సంప్రదాయ నిరతులు, సంప్రదాయ అభిమానులు, అభ్యుదయవాదులు, అభ్యుదయాభిమానులు ఇట్లా సాహిత్య జగత్తులో వివిధ పార్శ్వాల ప్రతిఫలనం ఈ సంకలనం. సహృదయులకు ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది. నిర్వాహకుల ఈ ప్రయత్నం ప్రజాస్వామ్య భావనకు బలాన్ని చేకూరుస్తుంది. ఈనాడు ఈ విధమైన ఆలోచనా ధోరణి ఎంతో అవసరం.

కవుల జీవిత విశేషాలు మొదలుకొని వారి కృతుల సంగ్రహ పరిశీలనంతో సాహిత్య వ్యక్తిత్వాన్ని స్ఫూర్తికి తెస్తోంది. ఈ కృషి మున్ముందు తెలుగు సాహిత్య చరిత్రకు, పరిశోధనా వ్యాసంగానికి ఆకరంగా ఉపకరిస్తుంది. శ్రీలేఖ సాహితి చేసే ఈ ప్రయత్నం అభినందనీయమే కాకుండా అభిలషణీయమూ. సంపాదకులు, కార్యశీలి టి. శ్రీరంగస్వామి ప్రయత్నం ఉత్తరొత్తరా సమగ్రమైన కృషికి నాంది కాగలదని ఆశిస్తూ, అభినందిస్తున్నాను.

ఈ వైతాళికుల అనుక్రమణిక

1. దాశరథి - పల్లెసీను 1
2. కాళోజి నారాయణరావు - యం. సుబ్బారావు 15
3. పాములపర్తి సదాశివరావు - పల్లెరు వీరస్వామి 27
4. చిలుకమట్టి రామానుజాచార్యులు - యం. వరదాచార్యులు 37
5. కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులు - డి. బిక్షపతి 55
6. దేవులపల్లి రామానుజరావు-టి. శ్రీరంగస్వామి 77
7. పల్లా రామకోటార్య - డి.వి. శేషాచార్యులు 95
8. బిరుదురాజు రామరాజు - జి. బిక్షపతి 105
9. పల్లా దుర్గయ్య - టి. ఉడయవర్లు 117
10. అనుమల కృష్ణమూర్తి - యస్. రాజేంద్రప్రసాద్ 131
11. కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు - టి. శ్రీ రంగస్వామి 139

నూ ప్రచురణలు

1. శ్రీరామ శతకము - శ్రీ టి. రామానుజస్వామి రూ. 10-00
2. కవితాగానం - శ్రీమతి టి. ఇందిరా చిరంజీవి రూ. 3-00
3. ద టు జెంటిల్ మెన్ ఆఫ్ వెరోనా - డా. జి. దామోదర్
(తెలుగు అనువాదం) రూ. 12-00
4. వేణు తరంగాలు - యల్. వేణుగోపాలరావు రూ. 5-00
5. ప్రభవ (కవితా సంకలనం) - శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి
[సంపాదకత్వం] ఒక సహృదయం
(ప్రతులు అయిపోయినవి)
6. వరంగల్లు జిల్లా రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచిక
శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి రూ. 15-00
7. కవితావనం - శ్రీమతి ఇందిరా చిరంజీవి రూ. 6-00
8. జన్మభూమి సిరులు - పల్లెసీను రూ. 6-00
9. జీవనరాగాలు - శ్రీ యల్. వేణుగోపాలరావు రూ. 10-00
10. ఘక్ల (కవితా సంకలనం) - శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి
[సంపాదకత్వం] రూ. 5-00
11. ఎమ్మెస్సార్ కథలు - శ్రీ యం. సుబ్బారావు రూ. 9-00
12. ప్రమోదూత - (కవితా సంకలనం) శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి
(సంపాదకత్వం) రూ. 6-00
13. నా మాట (శతకం) - యం. సుబ్బారావు రూ. 3-00
14. ఏకశిల వైతాళికులు (వ్యాస సంకలనం) రూ. 30-00
శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి (సంపాదకత్వం)
15. శ్రీకృష్ణ ప్రబోధ్పత్తి కవితా సంకలనం
శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి [సంపాదకత్వం] రూ. 6-00
16. కోదెల సుప్రసన్నాచార్యులు వాఙ్మయ జీవిత సూచిక
శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామి రూ. 15-00

దాశరథి

కీ॥శే॥ దాశరథి కృష్ణమాచార్యులు

జననం 21-7-1925(క్రొధన శ్రావణశు॥ విదియ)

చిన గూడూరు మహబూబాబాదు

వరంగల్లు

ముద్రితాలు :

అగ్నిధార

పునర్నవం

మహాంధోదయం

తిమిరంతో సమరం

కవితా పుష్పకం

గాలిబు గీతాలు

పల్లె సీను

పల్లె శ్రీనివాస్

యం. ఏ.

జననం 18-2-1945

నేరేడుపల్లి

మల్లంపల్లి

వరంగల్లు - 506349

ముద్రాదితాలు :

రాధమ్మ పెళ్ళి (నాటిక)

రుధిరాంకితం (నవల)

జన్మభూమి సిరులు (గేయ కావ్యం)

అముద్రాదితాలు :-

మాధవ మాధుర్యం (భాగవత పరిశీలన)

అదృశ్య కిరణాలు (నవల)

అతికిన బాంధవ్యం (నవల)

మహాకవి దాశరథి అనగానే, “దాశరథి కవితా స్రవంతిని ఎన్ని దోసిళ్ళతో తెస్తారు?” అని ప్రశ్నించినట్లు నిజమింది అవునూ! ‘కొండంతలో - ఉండంత అన్నట్లు ఎంతో కొంత సంతరిద్దామనిపించింది.

దాశరథి అంటే ....

వాగిపోయి మాటుమఱగిన

శరత్తులలో సైతం, దర్శనీయ స్థలాలను

రమ్యంగా, రమ్య స్థలాలుగా చిత్రించి చూపిన

ధియేటరు లాంటివాడని ... నా నమ్మకం

అంతేకాదు. నిద్రాణమై వున్న తెలంగాణాను తన కవితల ద్వారా మేలుకొలిపిన వైతాళికుడు శ్రీ దాశరథి. అభ్యుదయ భావలోకంలో విస్తృత సంచలనం సృష్టించిన ఆధునికాంధ్ర కవితాశరథి దాశరథి. నిదురించిన తెలంగాణా సోదరులను మేల్కొల్పి, వారి హృదయ కవాటాల్లోకి వెలుగులు విరజిమ్మి, కోటి గొంతుకలతో మహాంధ్రోదయమైందని ఎలుగెత్తి పిలిచిన మహా కవితా వారధి దాశరథి. తెలంగాణా రైతు జనుల మనోరథాల్ని విప్లవాభ్యుదయ మార్గంలో నడిపించిన కవితా చైతన్య సారథి దాశరథి. ఆయన స్ఫురించని సారస్వతాంశం లేదు.

ఈ మహాకవి 1927 క్రోడన నామ సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ విదియ రోజున వరంగల్ జిల్లాలోని మహబూబాబాదు తాలూకా గూడూరు గ్రామంలో జన్మించాడు. ఐమ్మం, హైకరాబాదుల్లో విద్యాభ్యాసం చేశాడు. చిన్న వయస్సు నుండి కవిత్వం సయన సొత్తు. ఆరసంలో, నీరసంలో, ఉద్రేకంలో, ఆపేదనలో, బాధలో, దుఃఖంలో కవిత్వం పుడుతుంది తరుచుగా వీటి తాకిడికి తట్టుకోలేక ఆయనలో ఉప్పొంగిన కవిత్వం, అనాటి నిజాం ప్రభుత్వాన్ని రెచ గొట్టి సవాలు చేసింది. త త్పలితంగా పోలీసులు వెంటాడటం, తప్పించుకుని అడవుల్లోకి పారి పోవడం లాంటి సంఘటనలు దాశరథిగారి జీవితంలో సాధారణంగా జరిగిపోయాయి. నైజాము నవాబు కాలంలో అనేకమార్లు జైళ్ళకు వెళ్ళాడు. తరతరాల నుండి వదలి పోని బూజును అక్షరాలుకట్టగట్టి దులిపివేసిన సాహసం ఆయనది. నవాబు నిరంకుశత్వం వెర్రితలలు వేసి, భయంకర రాక్షసిగా రూపొందితే, తన కవితా కత్తులు పదునుబెట్టి వుత్తరించ ఉద్యమం తలపెట్టిన కవివీరుడు దాశరథి. ప్రజల్ని హింసించిన ఆయన ప్రతి పాలకుడూ నశించి తీరుతాడనేది ఆయన ప్రగాఢ విశ్వాసం. ఆ విశ్వాసంతోనే కవిత సాగింది. విజామాబాదు జైల్లో ఆయన ఉన్నప్పుడు . ....

ఓ నిజాము పిశాచమా! కానరాడు
నిన్ను బోలిన రాజు మాకెన్నదేని
తీగెలను తెంపి అగ్నిలో దింపినావు
నా తెలంగాణా కోటి రత్నాల వీణ.

అంటూ బొగ్గుతో జైలు గోడలపై వ్రాశాడు. నాడు తెలంగాణాలో చోపిడిలు, స్త్రీల మానభంగాలు, ఊళ్ళు తగల బెట్టడాలు మొదలైన విద్రోహక చర్యలు చూసిన దాశరథి హృదయం నుండి 'అగ్నిధార'లు వెలువడ్డాయి. పీడిత పజల సమస్యలకు శక్తివంతమైన కావ్య రూపాన్ని ప్రసాదించాడు. అన్యాయం, కమం, దౌర్జన్యంపై విరుచుకు పడ్డ కవిత్వమే ఆయన అగ్నిధారలో చోటుచేసు కుంది. పదే పదే అనేస్తూ అంటూ .... 'దగాకోరు-బడాచోరు రజాకారు పోషకుడవు' 'టిన్నర నోటి వెంట పాటలుగా మాటలుగా దిగి పొమ్మంటా'నని వాదిస్తూ .... ద్దంఁచే గద్దె యెక్కి పెద్దరికం చేస్తావా' అని మందలిస్తూనే 'మూడు కోట్ల చేతులు మెడను పడదోస్తాయి-మెడనే విడదీస్తాయి. నీకు నిలుచు హక్కులేదు నీకింకా దిక్కులేదని' ఎంత ధైర్యంగా నిలదీశాడు: "దిగిపొమ్మని జగత్తుంత నగరాలు కొడుతున్నది" దిగిపోవోయ్ తెగిపోవోయ్" అంటూ ఎన్నిసార్లు చేతులెత్తి పిడికిలి విగించాడో:

‘తెలంగాణమ్మన గడ్డిపోచయును ధరించే కృపాణమ్ము’ అని ఐక్యత శంఖం పూరించి. ‘రాజు లక్ష్మణుండను వాని పితాచమణచడానికి సాగినాడు యుద్ధాన్ని మత పితాచి వికార దంష్టిక లతో మా భూమి లఘించి మాకుత్తుకల్ గోనెడి వేళ గూడ ఆంధ్రత్వమ్ము పోనడతేచని’ రుద్రుల్ మెచ్చ యుద్ధమున గెలిచామని యెలుగైతి చాటినాడు” రెండు వంతుల యేండ్ల చరిత్ర పుటల కప్పుకున్న గాఢాంధకారమెల్ల కొట్టుకొని పోయింది.

“నేను మీరే రుద్రవీణకు స్వరం నేర్పే రుధిర పక్షులు,
చీకటింటికి చిన్ని కిరణం తెచ్చి విడిచే రుధిర పక్షులు,
కాలమార్గం మీరే నడిచే-కారు పైరుకు గాలిపోసే రుధిర పక్షులు”

అంటూ ప్రామాణిక కాలంలో సామూహిక చైతన్యం పురికొల్పాడు. అనేక శబ్దాలంకారాల్లో గేయ చందోరీతులు కొత్త పుంతలు తొక్కాయి. ఆయన కవిత్వానికున్న భావావేశం దేశాభిమానంతో పునీతమైంది. అభిమానోద్దీపకమైన ప్రబోధం మహాంధ్రోదయంలో ప్రతిధ్వనించింది. తెలుగువారి హృదయ కుహరాల్లో పూర్వాంధ్ర చరిత్ర స్మృతులను నిద్రలేపి, దేశాభిమాన దీపకళికల్ని వెలిగించాడు. ఆ వెలుగులో తెలుగును దర్శించండని, “జుడుద రాత్రుల్ పోయినవి. ఇల్లు ఇల్లాలిని, పిల్ల జెల్లలను స్వర్గ సౌఖ్యమ్ముగా కనండని” ఉద్ఘోషించాడు.

తెలుగు నింగి దారులలో - వెలుగుపులుగు రెక్కలార్చి
చిమ్మివైదే తరతరాల - చిక్కని చీకట్లనెల్ల .... అని స్వేచ్ఛగా

గాలి పీల్చుకుని తృప్తిగా.... ‘తెల్లవారుటకన్న నాకు-గలకాంక్ష మరొండు లేదు....’ అనడంలో అత్యాశలులేవు నాకు అనందోజ్జ్వల ప్రభాతమే అయ్యిందిగదా! అరిశిరస్సులనుత్తరించిన అలుగునూ తెలుగునూ నేనే కదా! అఖిల జగముల చుట్టి వచ్చిన పులుగునూ తెలుగునూ నేనై వచ్చాడు నాకు కావలసిందేమున్నదని సగర్వంగా చెప్పుకున్నాడు. తరువాత కవిగా .... ప్రజాకోటిని వెలిగించే రవిగా ఆయన అడిగిందీ, కోరిందీ.... “నాకు కావలె, నవశరీష ప్రసవమంజుల భావగుంపిత

కావ్యరాజము — నవ్యజగతి నవ్య మార్గ ప్రదర్శకము”
యింకా .... శ్రమిక హృదయాంతర్మహా బడబాగ్ని ఉరుకులు పెట్టే దాతులు,
కృషిక సీర నిశాతముఖమున-క్రమ్మినట్టి పొలాలబారులు
తెలుగు ఊరులు-వెలుగు వారలు ప్రతిఫలించే మహాకావ్యం”

కావాలని కాంక్షించాడు. ఆయన ఆశించిన ప్రతి అక్షరంలో దేశభ్యున్నతిని చూపే విశిష్ట సౌభాగ్యం యిమిడివుంది. నిలయాన్ని లయించుకున్న విశేష సత్వమూ వుంది. ఒక చోట అనందోత్సాహంతో....

నేనురా తెలంగాణా నిగళాలు తెగ దొబ్బి

ఆకాశమంత యెత్తరచినాను

నేను రాక్షసి గుండె నీరుగా, పద్యాల

పాడి మానవుని కాపాడినాను.

....

ఇంత ఉద్రిక్తుడై ... రాక్షసి గుండె నీరుగా మార్చి చివరకు తానేంచేయగలిగాడు? 'మూడుకోటులనొక్కటే ముడి బిగించి-పాడినాను మహాంధ్ర సౌభాగ్య గీతి" అని తృప్తిపడ్డాడు. ఆ తృప్తితోనే విశ్రమించలేదు. మరింతేదో చేయాలనే తపన. మరింతేదో సాధించాలనే నిరంతర ఆరాటం.... అక్కడే ఎవరి గుండె శిథిలమైందో జంటగా ఒకని చేయి పట్టుకొని.

“ఈ శిథిలాలయమున-జనించిన చిక్కనిశ్వరీతమో

రాశి శిఖరాగ్ర సీమ పదరా! ఒక దీపము పెట్టి వత్తము ....

అంటూ ఉపయోగించిన మహాంధ్రోపయంలోని, మహోజ్వల పదజాలము, ప్రతి ఆంధ్రుడి గుండెల్లో చిరకాలంగా చెరగని ముద్ర వేసినది. తెలుగు సరస్వతిని మూడు మూర్తులా అలంకరించి, ఉపాసించండని ఆదేశించాడు. తెలుగు వాణి మా బాణియనీ తెలుగు రూపు మా రూపు అనీ, తెలుగు పలుకు మా ఉలుకు అనీ - తెలుగునందున్న పరమార్థాన్ని వెలయించాడు. తెలుగు వారల కష్టనిష్ఠారాల్లో తానొకడుగా కలిసిపోయాడు, భాషలో వాకింత కఠినస్యం వున్నా, భాషంలో దొంగిలిడుగుడు లేకుండా, సూటిగా దూసుకొచ్చి హృదయాలను హత్తుకొని మత్తును పదిలించే మహత్తర బలం దాశరథి కలం. ఆ కలంలో వాడీ-వేడీ రెండూ వున్నాయి. వరమూ-ప్రసాదమూ రెండూ వున్నాయి. ఎంత చిత్రము!

మరి.... పునర్జన్మం పురిటిలోనే జగత్తు వైపు ఎందుకు చూసిందో! తెలివిగా అర్థం ఎలాచేసుకుందో గాని.

‘జగత్తులో నేడు సగం - దగాపడుట మానుకుంది

పేద జనం నేడు మొగం - తుడుచుకొని మేలుకుంది’

అంటోంది. ఆలోచనలకు మార్గం చూపే ఈ గేయాలు క్రమంగా బాల్యం లోకి ప్రవేశించి....

‘దుర్మార్గాలకి దుఃఖాలకి - కవతలిగట్టున

తొంగి తొంగి చూస్తున్న లోకం బాల్యం’ పసివాడు వాకిసారి....

అగ్గితో అడుకుంటాగు - కత్తితో కవాతు చేసాడు.

ఇది జీవన జలధికి యివతలి గట్టుకు మొదట్లోనే నిర్ణయించిన బాల్య లోకం. ఈ లోకపుదారుల్లో స్వేచ్ఛగా అడుకోవచ్చునంటాడు. ఇంకా....

‘అమ్మ యెదలోపల అమ్మతాన్ని - నాన్న చంకలో నాక లోకాన్ని’ అనుభవించగల పుణ్యుడట. బాల్యం జారిపోతే అనుభవించడం ఎలాగ? ఏమాతలంపు? అమ్మవోడి అనుభూతికి నిలయం - నాన్న చంక ఆలోచనాత్మక వివేకం. అమ్మ అనునయంలోనూ, నాన్న అదుపులోనూ పెరుగుతాడు చంటివాడు. ఒకటి అర్ధతా మాధుర్యాలకు నిలయం అయితే, రెండవది ఉన్నతికి పరిణతికి స్థానం అవుతుంది. మొదటిది ఫలిత సిద్ధికి, రెండవది రాబోయే దర్శనాకృతికి అద్దం పట్టేలా విశ్లేషించి చెప్పుతాడు కవి. పసితనంలో వున్న దేవత్వం మనల్ని పూగించి పూగించి యావనం అనే నరజన్మలోకి విసిరేస్తుందని అందుకే అంటాడు. ఆ తరువాత.... మళ్ళీ యిలాంటి దివ్యమైన సమయాలు వచ్చేనా? ఏమో! అని నిట్టూర్చుస్తాడు కూడ! అయిన నిగ్రహంలో.... నిట్టూర్పుల్లో నిర్విచలకాంతులు జిగేల్ మంటాయి. కొత్త స్పృహ వస్తుంది మనకి. వెంటనే పరమసుందరమైన విహార క్షేత్రాల్లోకి తీసుకు వెళతాడు. హాయిని పంచి యిస్తాడు. అందుకే ఆ కవితలో క్రొత్తదనం, కమ్మదనం వుందుంది. అనుభూతీ, అక్రిందన వినిపించగలడు. గర్జనతో, గాంభీర్యంతో హడలగొట్టగలడు. జడత్వం జబ్బుజరిచి, చైతన్యం పుసికొలిపి, అనంత సంగ్రామం వైపు మళ్ళిస్తాడు మనల్ని. అది యెక్కడో సాగుతోందని మనం ఆలోచించ నక్కర లేకుండానే.... ‘అనాధుడికి - అగర్భ - శ్రీనాధుడికి మధ్య

అనాదిగా సాగుతోంది అనంత సంగ్రామం’ అని చెప్పగానే మనం పూరుకుంటామా! ఎందుకు జరుగుతుందో తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తాం!

‘సేద్యం చేసే రైతుకు - భూమి లేదు పుత్ర లేదు

రైతుల మూల్గులు పీల్చే - జమిందార్ల ఎస్తేట్లు

అంటు చెప్పగానే చీమూ రక్తమూ వున్న యే యువకుడు కదిలిపోకుండా వుండలేడు. సమసమాజస్థాపన కోసం సోషలిజాన్ని, సహజీవనాన్ని స్వంతవస్తువులుగా ఉపయోగించుకున్న దాశరథిగారికి ముందు చూపు లేదని ఎలా అనగలం? భవిష్యత్తు మీద ఆయనకున్న ప్రేమ నూతనాభ్యుదయం కోసమే. అది కేవలం ఆంధ్రులకే పరిమితం కాదు, భారతీయాభ్యుదయం కోసం కూడ. ఆయనచోవున్న దేశప్రేమ నిరంతరం నూతన వలయాలుగా చుట్టుకుంటుంది. ప్రపంచంలో ఏ మూలనైనా నిరంకుశం, ప్రజాపీడనం జరుగుతున్నా తాను నిద్రించడు. ఆయనకున్న విశ్వ మానవ ప్రేమ, విప్లవం అనే కంచు కాగడా ఒక చేత పట్టి, చీట్లను పారదొలి, మరోచేత విజయ పతాకాన్ని యెత్తి నడుస్తుంది. ఆ ఉద్వేగంలో ఆయన గొంతు కోటి గొంతుకన్నో

‘సత్యానికి గెలుపన్నది - సత్యంరా మానవుడా!

అన్యాయంతో స్వర్గం - అందదురా దానవుడా’

అని ఘోషిస్తుంది. ఈ కారణంగా దాశరథి ‘ప్రజా శక్తిలో కొంత శబ్ద సృష్టిచేసిన మరో బ్రహ్మపిండం’ అనవచ్చు. ప్రతి శబ్దములో ఉచితమైన సత్యము, అమితమైన ప్రయోగమూ, పవిత్రమైన భావతత్వమూ ప్రదర్శించగలడు. కాని అసాధ్యాలు వల్లించడం, అనవసర ప్రసంగాలు చెయ్యడం, అర్థాంతరంగా అడంబర పదజాలాన్ని ప్రయోగించి సాహితీ బహుముఖాకృతి వెలయించుకున్నానని ప్రకటించుకోవడమూ ఆయనకు గిట్టదు. ఎంత ఉద్రేకాన్ని ప్రదర్శించగలడో అంత తీయని ప్రేమనూ పంచిపెట్టగలడు. గుండెలనిండా కరుణను నింపగలడు. ‘వధూనిక’ అను కావ్య ఖండికలో దాశరథి చెప్పిన మాట రసాల రసపుతేట.

“వానకాలమందు కానలకోసల

చెట్ల కొమ్మలందు చిన్న గూట

రెక్కగొడుగు క్రింద దొక్కల పక్కల

పక్షిగాచు తల్లి పిట్టవీవు” అంటాడు.

అలాగే తన కవితాకృత ధారలచే ద్వేషాన్ని ఆర్పివేయడానికి. ‘విషముడుల్ల జేసి రసము పుట్టునట్లుగా’ వివిధ భావాలను కల్పించ బూనుకున్నాడు కవి. అందుకే నాల్గు వైపులా చూసి,

‘ఈ యమృతాభిషేక మునకెందరు సత్కవులేగుదెంచినా

రాయి! మరంద మాదురులనూను లనత్ కవితా ప్రసూనముల్

దోయిట బూని' అని ప్రశ్నిస్తున్నాడు. అబ్బ! ఎంత తీయదనం! మరందమాదురులట. పోతన్నగారి గీతాన్నంలో కలిపిన రసాన్నంకాక మరేమిటిది? "కవితా పుష్పకం"లో శాంతినుద్దేశించి చెబుతూ....

'పూలను ముద్దు పెట్టుకొని ఘుండ్లను వద్దనబోకు నీవు - నీకేలు తాకినంతనే ముళ్ళు కూడ పూలై పులికించును - నీ సొగసైన

చూపు, మ్రోడును మేడగా మలచి, ముల్లును మల్లెను చేస్తుంది' అంటాడు. ఎంత చమత్కారమో! బ్రహ్మను మించిన నీకు గారడీవాడు కూడ సలాము చేయు అన్నాడు,

అయితే, ఆయన దృష్టిలో 'శాంతి అనంగమోహిని. బంగారు వన్నెల చిన్నది. అజ్ఞాన తమస్సమూహము నాశము జేసెడి జ్యోతి. అలాంటి శాంతి సతికి తనకూ ఎంత ప్రేమ వున్నదట. మధుమానంలో ఏకమేమి పాడినా, వనముననేమి పూచినా వారికి వట్టదట. ఆమె హృదయాంగణపు పంచలోని గున్నమావి చక్కని పండ్లనొసంగునట'. ఎంత విచిత్రము! విశేష భావనాబలంలో అశేష వూహా చమత్కృతులు! ఈ చమత్కృతులను గ్రహించిన రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 1967లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ బహుమానం ప్రకటించింది. ఎంత సౌభగులను సంతరించుకున్న కవితా పుష్పకం, ఆంధ్ర దేశమంతటా పయనించింది. సమస్త ఆంధ్ర పాఠకలోకం హృదయాలపై శయవించింది

ఇక అనువాద పద్ధతిని పరిశీలిస్తే, దాశరథిగారు వ్రాసిన 'గాలిబు గీతాలు' సుప్రసిద్ధానువాదమని చెప్పవచ్చు. ఇందలి గజళ్ళను మధించి గాఢమైన రసంతీసి, తెల్లని తెలుగు గుడ్డలో వడగట్టి మధుపాత్రలాగే మనకందించాడు దాశరథి. ఫారసీ, ఉర్దూ భాషల్లో ఆయనకున్న ప్రతిభను ఈ గ్రంథం స్పష్ట పరుస్తుంది.

ఫారసీ, ఉర్దూ గజల్ కవితా సంప్రదాయంలోకి వెళితే, విప్రలాంభ శృంగారానికే ప్రాధాన్యం వుంది. ఇందొకటి నాయికానాయకుల ప్రేమ

(మజాజీ) మరొకటి భగవద్భక్తి ప్రేరకమైన ప్రేమ (హాఖీ) యని రెండు విధములు ఈ రెండింటిని రంగరించి బాపోసన పట్టిన ఉద్ధండ విమీర్జా గలిబు అయితే, అందులోని ముఖ్య ఖండికలు యెర్చిక్కుర్చి ఆయన సమగ్ర కవితా హృదయాన్ని అద్దంపట్టి చూపిన గొప్ప ప్రతిభామూర్తి దాశరథిగారు. గజశృలోని ఉత్తమ కవితా ఖండాల్ని ఎంపిక చేయడంలో, వాటిని తెలుగు వాతావరణంలోకి, ఆచార సంప్రదాయాల్లోకి మలచడంలో చూపిన సామర్థ్యం గణనీయమైనది మూలమునకు అత్యంత సన్నిహితంగా చెప్పడంలో నైతేనేమి, రసవంతమైన అనువాద సరళిలో నైతేనేమి చక్కని స్వరూప స్వభావాల్ని చిత్రించాడనడంలో అతిశయోక్తి లేదు. శృంగారాన్ని అందించిన ప్రేయసికి యితరులతో వున్న పొత్తు సహించడంలోనే బాచిత్యం కోరించు చున్నదనే భావన తలపించే యీ కవిత గమనించదగినది.

“ఒరుల కొసగ లేదే ఉవిద? నీ యధరమ్ము?
నాక గూడ నోరు లేక పోదు”

పేళాకోళం కాదు. అలాంటి స్థలాల్లో తాను లేక పోవడమే తృప్తియట తనను గూర్చిన ప్రస్తావనమంటే చాలట.

‘ఉవిద గోష్టిలో నేనుండకుంట మేలు
నన్నుగూర్చిన ప్రస్తావనమై చాలు’

గాలిబు హృదయాన్ని ప్రకటించిన వీరు, ఉర్దూ నుండి తెలుగు మాసలో బోసినట్లు గజల్ పోకడకు అనుగుణంగా వుంది. గాలిబు హృదయంలో ఆశ, నిరాశ, ఆనందము, వేదాంతము ఆయనకున్న ప్రేమోపాసన లోనే కనబడుతుంది. అదే ఘక్కిలో, ఆయా అనుభూతుల్లోనే లీనమై దాశరథి గారు యీ గీతాన్ని అనువదించారు. చక్కని పదజాలంతో, నిండుదనంతో గాలిబు భావాన్ని అర్థవంతంగా చెప్పగలిగడం అనితర సాద్యమేమరి దేవులపల్లి రామానుజరావు గారన్నట్లు “పూర్వ జన్మలో దాశరథియే గాలిబేమో!” లేక ఈ జన్మలో గాలిబే దాశరథి యై జన్మించేనేమో!” యింతగా సంభ్రమాశ్చర్యాల్ని కలిగించిన “గాలిబు గీతాలు” అనువాదకృతి, ఉత్తమానువాద బహుమతిని పొందడంలో వింతలేదు.

శాంతి, సామ్యవాదం కోసం అచ్యుత్రిస్తాడు కవి “తిమిరంతో — సమరం”లో తిమిరం అనేది లోకం నిండా అనేక రూపాల్లో నివసిస్తోంది. ఆ చీకట్లనన్నింటినీ ఛేదించడాన్నే “అనంత సంగ్రామం” అంటాడు. ఈ సంగ్రామంలో శ్రమ, బాధ అవేదనలుంటాయి అన్నిటినీ ఎదుర్కొని సాధించే జ్ఞానం కోసం ఆయన కలం పురకలు పెట్టింది. మూఢత్వానికి, మూర్ఖత్వానికి తిరోగమనానికి ప్రతీక తిమిరం. ఈ తిమిరంలో సమరంచేసే వాడు కవి. నైనికుడు కత్తితో పొందలేనిది, కవి కలంతో సాధించవచ్చునన్న విద్యుత్ కవి దాశరథి. తానీ విధంగా సాధించేది సంఘ సంస్కరణ వొక్కటే కాదు, దేశంలోని మూలనున్న ప్రతి పౌరునికి ఉన్న స్వేచ్ఛను, యదేచ్ఛగా ఉపయోగించుకునే హక్కును కలుగజేయడం కూడ. మానవతావాదంలో, జాతీయ దృక్పథంలో అజ్ఞాన తిమిరంపై దృఢమెత్తిన మేటి యోధుడు దాశరథి.

“ఇంతకీ—యీ చీకటిని పార దోలలే జ్యోతి
మానవతా వాదం మీద మనిషి ప్రీతి
ఎంతకీ కానరాక పోవటం కలిగిస్తున్నది భీతి”

‘దానవుడు గెలిచేటి తరము గడిచింది—మానవుడు వర్ధిల్లు వేళ వచ్చింది’ అవి మానవతా—విప్లవ భావాత్మకంగా చెప్పబడింది.

చీకటి వెలుతురూ ఒకదానికొకటి తరుముతూ వెళ్ళే పలయాలు. ఇందేవొక్కటి విశ్రమించినా రెండవదానికి స్థానం వుండదు.

‘తెల్లవారనిదే తమస్సు విడిపోదు

కళ్ళు తెరవనిదే ఉషస్సు కనరారు’ అనడంలో — తెల్లవారితే చీకటి తొలగుతుందా? లేక చీకటి విడిపోతేనే తెల్లవారుతుందా? అనేది చిక్కు సమస్యగా మనం పూహించవచ్చు. నిజంగా ఇందులో మనకోసమే, మన పూహకే ‘యద్భావం తద్భవతి’ అనేట్టుగా పదల లేదు. తానే సమస్యను సునాయాసంగా విడదీస్తూ ‘చూడగల శక్తి గల నయనాలు’ కావాలంటాడు. కళ్ళూ, హృదయం మందగిస్తే చీకటి. శక్తితో పరిశీలించ గలిగితే అంతా వెలుగే అనేది సుస్పష్టం

కవితకి శాంతి ఎం ముఖ్యమో, శాంతి కూడ అంత అవసరం. రణమూ, ధనమూ మనిషి బాధించే రోజుల్లో శాంతమూర్తయైన కవి.

‘మనశ్శాంతి లేనినాడు మనిషి మ కిదేనికి?

స్నేహ సుధలు లేనినాడు జీవితమిది యెందుకు?’

అని ప్రశ్నిస్తాడు. మరోచోట చిరునవ్వుతో చైతన్యం సాధించే ఆభిర్థ్యన.

ఓ శాంతి సుందరీ!

ఓ చిలిపి చిరునవ్వు కాసంత రువ్వు

ఈ కాదు చీకటికి అణుగుతుంది కొవ్వు.... ఇలా ఎన్ని హృదయాలనో
అలరించిన దాశరథి కవితా సుందరీ ఎంత సమద్దురాలు! అలోచించినా కొద్ది
అనందాన్ని కలిగించక మానదీ కవితామూర్తి తత్వం.

పరమ భావుకుడూ, ప్రజ్ఞామూర్తియైన దాశరథి ఆకాశవాణిలో కొంత
కాలం పనిచేశాడు. ఆ తరువాత ఆయన పినీ గీతాలు వ్రాయడంలో పండిత
పామరులకు పరిచితుడయ్యాడు. గొప్ప గొప్ప అవార్డులు పొందడమే గాక
ఆంధ్ర శిశ్వకళా పరిషత్తువారిచే ‘కళాప్రపూర్ణ’ బిరుదును, ఆగ్రా విశ్వ విద్యా
లయం వారిచే ‘డాక్టర్ ఆఫ్ లెటర్స్’ గౌరవ డిగ్రీని కూడ స్వీకరించాడు.

1977 స్వాతంత్ర్య దినోత్సవం నాడు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం
అస్థాన కవిగా నియమించబడ్డాడు. ఈ మహాకవి కావ్య సంపద దేశవ్యాప్తంగా
అనేక భాషల్లోకి అనువదించబడవలసివుంది.

అంధకార ప్రీతిపట్ల అదే పనిగా అహరహం ఉత్సాహం చూపించే
వారికి, దేశ సౌభాగ్యం, దాని సౌందర్యం గోచరించదు. నిర్మోగమాటంగా
అసంతృప్తిని వ్రకటిస్తూ, నిత్యం నీరుగారి పోయే దాని కంటే మిలిన కొంత
సమయాన్నైనా ప్రపంచ శాంతి కోసం వినియోగించడం మంచిదేమోనని నా
భావన. తీవ్రత, ఉద్రేకత, స్తబ్ధత కేవలం క్షణికాలు. వాటి పరిధులు
దాటింతరువాత హృదయానికి స్పందన, సంస్కరణం తాలూకు భావన సృష్టిం
చకుంటే శాంతికి మూలమవుతుంది. అక్షరాలా యిలాంటి ప్రక్రియనే దాశరథి
తెలుంగాణా విముక్త పోరాటంలో బాటు దేశాభ్యుదయం, శాంతి శృంగారాల్ని
రసవంతంగా, పోషించాడు. విద్యతక్కువగా జాతీయ స్థాయికి యెదిగాడు.

ఏదియేమయినా, అధునిక సాహితీ క్షేత్రంలో, తన అసామాన్య
కవితాధారలను కురిపించి,

‘శీతోష్ణముల పైరు పచ్చలు చేసి

కలము పంటల జూపు దాశరథి మాకు రవి’ అని పల్లెసీమల్లో పదేపదే
పాడుకునే సారస్వత మూర్తుల కల్పితరువులా, జ్ఞానజ్యోతిలా మిగిలిపోయిన
మహాకవివిదా.... శరధీ! అని పిల్చిస్తేమాత్రం కవితా సముద్రాన్ని చంకనెట్టుకొని
రాగలడా? లేదు. కవితాశరధినంతా తన గర్భ గోళం నుండే విశ్వమానవ
హృదయ క్షేత్రాల్లోకి ప్రవహింప జేశాడు. ఇప్పుడా శరధి గర్భంలోనే
“దివాంధాల నొక్కటిగా” విశ్రమిస్తున్నాడు. సజీవ ఉత్తుంగ తరంగ
సంకేతాలతో ఆశీర్వాదిస్తున్నాడు.

ఆ సంకేతాలు తెలుగు జాతికి అంకితాలు.

కాళోజి నారాయణరావు

జననం: 14-9-1914

మడికొండ, వరంగల్లు

చిరునామా:-

నక్కలగుట్ట
హన్మకొండ, వరంగల్లు 506001

ముద్రితాలు :

నాగొడవ - 7 భాగాలు

జీవనగీత

కాళోజీ కథలు

తుది విజయం - మనది నిజం

నా భారతదేశ యాత్ర

యం. సుబ్బారావు

మండవ సుబ్బారావు

యం.ఎ., యం.ఫిల్., పి.ఇడి.,

జననం: 23-5-1952

నేతాజీ గురుకుల విద్యాలయం

ఖానాపురం : 06232

నర్సంపేట, వరంగల్లు.

ముద్రితములు :

మాతృ మందిరం (నవలిక)

నవభారతం (కవితా సంపుటి)

యమ్మెస్సార్ కథలు

నామాట శతకం

అముద్రితములు :

ఎమ్మెస్సార్ గేయాలు - గాయాలు

త్వమేవాహం - ఒక పరిశీలన (సిద్ధాంత వ్యాసం)

నన్నయ నుండి నేటి సరకు తెలుగు కవిత్వం అనేకానేక సాంఘిక రాజకీయ సాహిత్య ఉద్యమాలను చవిచూసింది. ఏ ఉద్యమానికి సంబంధం లేకుండా, ఏ ఉద్యమానికి చలించకుండా తమ చుట్టూ అనుభూతుల, ఆనందాల అడ్డుగోడలు కట్టుకొని తమదో ప్రపంచంగా జీవించిన కవులు నాడూ ఉన్నారు నేడూ ఉన్నారు. ఇలాంటి వాళ్ళు ఎప్పుడూ ఉంటారు. వాళ్ళ వల్ల తెలుగు కవిత్వానికి వచ్చిన లాభము లేదు. వాళ్ళు రాసినదాంట్లో సామాజిక స్పృహ లేకపోయినా కవిత్వం ఉంటే చరిత్ర పుటల్లో మాత్రమే వాళ్ళ పేర్లు నిలిచి పోయాయి. రెండూ వున్నవాళ్ళు పామరుల పండితుల నోళ్ళల్లో చిరంజీవులై ఉన్నారు. రెండూ లేకుండా కవిత్వం రాసినవాళ్ళుంటే రాస్తున్నవాళ్ళు చాలా మంది ఉన్నారు. వీరు ప్రతికల్లో నిలిపించినా, పదికలాలు మార్కెట్లో జీవించ లేరు. తెలుగు కవిత్వం సాంస్కృతికో సరిగమల దగ్గర నుంచి సాయుధ పోరాటాల పరకు తన వస్తువుగా స్వీకరించుకొని సజ్జాకాలీన సాంఘిక పరిస్థితుల్ని సమతల దర్పణంలో లా చక్కగా ప్రతిబింబించింది.

ఆధునిక తెలుగు కవిత్వంలో తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం మీద వచ్చినంత కవిత్వం మరే పక్షయం మీద రలేదని చెప్పటం అతిశయోక్తి

ఏమాత్రం కాదు. శ్రీశ్రీ అన్నట్లు 'భారత దేశం' అంతటాకి రాజ్యంగా ఎక్కువ చైతన్యం చూపిస్తున్న ప్రాంతం ఆంధ్రప్రదేశ్; అలాగే ఎక్కువ చైతన్యాన్ని ప్రతిబింబించే కవిత్యం తెలుగు కవిత్యం అని చెప్పవచ్చు "భారత దేశంలో మరే ప్రాంతంలో కూడా తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటం 1940లకు ముందు కూడా ఎక్కడ జరగలేదు. అందువల్ల ఏ భారతీయ భాషలోనూ తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటం చైతన్యం వంటి చైతన్యంతో సాహిత్యం రాలేదు. అంటారు శ్రీ కేశవరపు రామకోటి శాస్త్రిగారు. తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం "స్పేనిష్ సివిల్ వార్" లాంటిది. స్పెయిన్లోని అంతర్యుద్ధం యూరప్లోని ఎందరో మేధావుల్ని కదిలించింది. అలాగే తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం తెలుగు కవుల్ని కదిలించగలిగింది. స్పెయిన్ మీద, అడెన్, స్పెండర్ సిడెలూయిస్, జార్జి, బార్క్లర్, వంటి మహాకవులు అనేక కావ్యాలు రాసారు. అలాగే తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం మీద కావ్యాలు రాసినవారు చాలా మంది ఉన్నారు. వారిలో దాశరథి, కుందుర్తి, ఆరుద్ర, కాళోజి, కె. వి. రమణారెడ్డి మొదలైనవారు ముఖ్యులు. ఇంకెంతోమంది నాటక కర్తలు, నవలాకారులు తెలంగాణా మీద రాసినవారు ఉన్నారు. ఇందులో కొందరు ఉద్యమానికి దూరంగా ఉండి రాసిన వాళ్ళు, మరికొందరు ఉద్యమంలో స్వయంగా పాల్గొంటు కవిత్యం రాసారు, వారిలో దాశరథి, కాళోజి ముఖ్యులు.

“మన కొంపలార్చిన మన స్త్రీల చెరచిన
మన పిల్లలను చంపి మనల బంధించిన
మానవాధములను మండలాధీశులను
మరచిపోకుండ గురుతుంచుకోవాలె
కసి అరిపోకుండ బుసగొట్టుచుండాలె
కాలంబు రాగానే కాపేసి తీరాలి”

అంటూ నిజాంచేసే ప్రజా పీడనమునకు స్పందించి ప్రతీకారం చేసి తీరాలి అని ప్రబోధము చేసినవారు కాళోజి.

కాళోజి జీవితం

తెలంగాణా విప్లవ కవిగా, తెలంగాణా శ్రీశ్రీ గా పేరు పొందిన ప్రజాకవి కాళోజి వారి పూర్తి పేరు కాళోజి నారాయణరావు. వారు సెద్దెంబరు

14, 1914లో వరంగల్ జిల్లాలోని మడికొండ గ్రామంలో జన్మించారు వారి తండ్రి కాళోజి రంగారావుగారు. శ్రీ రంగారావు గొప్ప విద్వాంసులు. వారు ఒక విద్యాలయాన్ని మడికొండలో నిర్వహించారు. వారు వారి విద్యాలయము లోని విద్యార్థులకు సంస్కృతం, ఉర్దూ, అంగ్లం, గణితం నేర్పేవారు. వీరి పెద్ద కుమారుడు శ్రీ కాళోజి రామేశ్వరరావు గారు తండ్రి గారి సుండి ఉర్దూ భాషను నేర్చుకొని ఉర్దూ భాషలో కవితా రచన చేసారు. వారి రెండవ కుమారుడే శ్రీ నారాయణరావు గారు. శ్రీ నారాయణరావు గారు హైదరాబాదులో వకాలతు చదువుతున్న రోజులలో ఆంధ్రసుహసభల్లో చురుగ్గా పాల్గొన్నారు. చదివిన చదువు వకాలత్ అయినా ఆ వృత్తి చేపట్టలేదు. నారాయణరావు గారు. నిజాం పాలనలో జరుగుతున్న దోపిడీలకు, దౌర్జన్యాలకు వ్యతిరేకంగా ప్రజల పక్షాన వకాలా వుచ్చుకొని నిజాం నవాబుకు వ్యతిరేకంగా కవిత్వము రాసారు. ఆయన రాసిన కవిత్వాన్ని ఆయనే వేదికల మీద చదివేవారు. సున్నితంగా హేళనగా కవిత్యం రాయటంలో కాళోజి దిట్ట. ఆయన కవిత్వం, ఆయన ఉపన్యాసాలు ప్రజల్లో ఎంతో చైతన్యాన్ని ఉత్సాహాన్ని కలిగించాయి. తత్ఫలితంగా నిజాం సర్కార్ వారు కాళోజిని జైల్లో పెట్టారు.

1939లో మొట్టమొదటిసారిగా కాళోజి జైలు గోడల్ని చూశారు. అయినా వారు జంకలేదు. అనాడు గాడిచర్ల హరి సర్వోత్తమరావు గారు ప్రారంభించిన గ్రంథాలయోధ్యమాన్ని తాను స్వీకరించి గ్రామ గ్రామాలలో గ్రంథాలయాలు స్థాపించి, “గ్రంథాలయోధ్యమ-ఆస్థాన కవి” అని పిలిపించు కున్నారు. ముస్లిం, హిందూ ఐక్యతకు కాళోజి ఎంతగానో కృషి చేశారు. వరంగల్ లో మొగిలయ్య అనే వ్యక్తిని కొందరు దుండగులు చంపినప్పుడు ఆ దుశ్చర్యను ప్రతిఘటించటానికి పూనుకున్నాడు. ఈ సందర్భంగా ప్రభుత్వం వారిని వరంగల్ నగరం రావద్దని అంక్ష పెట్టింది. అంతే కాకుండా 1943లోను 1947లో కూడా కాళోజిని జైల్లో పెట్టింది అప్పటి ప్రభుత్వం. 1948లో విడుదలయినాడు. స్వాతంత్ర్యానంతరం జరిగిన ప్రథమ సార్వత్రిక ఎన్నికల్లో కాంగ్రెస్ పార్టీ పార్లమెంట్ అభ్యర్థిగా పోటీచేసి కాంగ్రెస్ అసెంబ్లీ అభ్యర్థుల మోసం వల్లనే అతి స్వల్పమైన తేడాతో ఓడిపోయాడు. దాపరికం లేకుండా కుండ బద్దలు కొట్టినట్లు ఉన్నదేనో ముఖం మీదే అనేవాడు కనుకనే ఇంతదాకా కాళోజికి రాజకీయాలు అచ్చిరాలేదు. కాంగ్రెస్ పార్టీలో కల్యాణం చేరడం ఆరంభించగానే ఆందులోంచి తప్పుకున్న కాళోజి అపార్టీ ప్రభుత్వం చేస్తున్న రోపాలుతాను M.L.C.గా ఉన్నప్పుడూ, పౌరునిగా, కవిగా విమర్శిస్తూనే ఉన్నాడు.

అన్ని ఉద్యమాలలో కాళోజి కవితను ఒక సాధనంగా తీసుకొని
తన వాణిని ప్రజలకు వైతాళిక గీతంగా వినిపించాడు.

ప్రజా కవిత్వం

ప్రజాకవిత్వం నిర్మాతలు ప్రజలే. ప్రజలంటే శ్రమజీవులు, శ్రమ
జీవుల పాటలే ప్రజల పాటలు. ఈ ప్రజలు తమకు తాము వెలుపరించుకన్న
కవిత్వాన్నీ, ప్రజలకోసం వారికి అర్థమయ్యేటట్లు వాళ్ళ శ్రమను గురించి,
జీవితాల గురించి ఇతరులు రాసే కవిత్వాన్ని “ప్రజాకవిత్వం” అనవచ్చు.

‘నెరా నెరా నెరబండి’ అనే పాట ప్రజలకు సులువుగా బోధపడతుంది
కొన్ని చోట్ల అనందాన్ని కూడా ఇస్తుంది. ఇది ప్రజాకవిత్వం, పూర్వము
ఇటువంటి కవిత్వము రాసినవాడు వేమన. ఆ మహాకవి ప్రజాకవి అటవెలదులతో
ఆడిన ఆటలు ఈ నాటికీ ప్రజల నాలుకలపై నిలిచిపోయినవి. తరువాత
తెలంగాణా సాయుధ పోరాట రోజుల్లో ఇలా ప్రజల మాటల్లో కవిత్వం రాసిన
వారు నాలా మంది ఉన్నారు. వారిలో కాళోజి ఒకరు. అభ్యుదయ కవులు
కవిత్వం ప్రజల కోసం అంటూనే ప్రజలకు అర్థం కాని కవిత్వం చెప్పతుంటే
కాళోజి కవిత్వంలోనూ, భాషలలోను గొప్ప మార్పు తెచ్చి ప్రజల కవిత్వాన్ని
సృష్టించారు. ప్రతి తెలుగు వాడికి నిన్నంతనే అర్థమవటం కాళోజి కవితలో
గల ముఖ్యలక్షణము.

నా గొడవ

కాళోజి ఎప్పటికప్పుడు దేశంలోని సమస్యలకు, సంఘటనలకు
స్పందిస్తూ వందలకొలది కవితలు రాశారు ఇవన్నీ ‘నా గొడవ’ వ్వారా లోకానికి
పరిచయమైనాయి. ఈ ‘నా గొడవ’ గురించి శ్రీశ్రీ ప్రథమ ముద్రణ
ఆవిష్కరణ సభలో ఇలా ప్రశంసించారు. “ఇది కవి గొడవగానే కనిపించి
నప్పటికీ చదివిన వారికి ఇది తమ గొడవగానే అర్థమవుతుంది. ఇది విశాల
జగత్తు ప్రజలందరి గొడవ. ఇది మనం మననం చేసుకోవాల్సిన పుస్తకం.

కాళోజి దేశభక్తుడు. అయితే వీరి దేశభక్తి కేవలం కవిత్వానికే
పరిమితమైంది కాదు. విద్యార్థి దశ నుండి వారు సమ్మిన దానిని గురించి

ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకమైనదైననూ జంక గొంకు లేక ధైర్యంగా కవిత్వంలో చూపించారు. నిజాం కాలంలో ప్రజల బాధల్ని, గాఢల్ని ధైర్యంతో రాసి, పాడి జైలుకు వెళ్లారు.

ఆయన కవిత్వంలో ఒక్కొక్క గేయములో ఒక్కొక్క మకుటం పునరావృతమవుతూ ఉంటుంది, జానపద వాఙ్మయములో తరుచుగా కనిపించే 'ఉయ్యాలో, ఉయ్యాలో' 'రామ రామ ఉయ్యాలో'లా ఉంటుంది పునరావృతమగు మకుటం.

'ప్రపంచము' అనే కవిత్వంలో

'గడియ గడియకు మారు ప్రపంచము
గవ్వకనూ కొఱగాని ప్రపంచము'

అంటూ మొత్తం కవిత్వంలో చివర 'ప్రపంచము' అనే మకుటం రాశారు. అలాంటిదే మరో కవిత్వ 'వ్యత్యాసాలు' ఇందులో ప్రతి పాదము చివర 'ఒక చోట' అని ఉంటుంది. ఇలా ఎన్నో కవిత్వములు కలవు. ఇలాంటి రీతులవల్లనే వీరి కవిత్వం ప్రజా కవిత్వమైంది.

"మాతృదేశము" కవిత్వంలో కాళాజిగారి దేశభక్తి వ్యక్తమవుతుంది. చిన్న చిన్న మాటల్లో పెద్ద పెద్ద భావాల్ని కలిగిస్తారు కాళాజి.

"నీరు లేని ఎడారి యైనను
అగ్నికొండల అవని యైనను
వానల వరదల వసతి యైనను
మాతృదేశము మాతృదేశమే"

ఈనాడు ఉద్యోగ అవకాశాలు లేవంటూ, చదువుకు, మేధస్సుకు గుర్తింపు లేదంటూ అనేక మంది యువకులు దేశం వదిలి పరదేశాలకుపోవడం మనకు తెలిసిందే.

పెట్టుబడిదారీ దేశాలలోని వ్యత్యాసాల గురించి చెప్పటానికి కాళాజి పెద్ద పెద్ద సిద్ధాంత పదాల్ని ఉపయోగించలేదు. ప్రజల మాటల్లోనే ఇక్కడ కనిపిస్తున్న వ్యత్యాసాల్ని చక్కగా ఎలా వివరించాలో చూడండి.

“అన్నపూర్ణ రాసులు ఒక చోట

అకలి మంటలు ఒక చోట

హంస తూలిక లొక చోట

అలసిన దేహలొక చోట

సంపదలన్ని యొక చోట

గంపెడు బలగంబొక చోట”

‘అవనిపై జరిగేటి అవకతవకలు జూచి ఎందుకో నా హృదిని ఇన్ని ఆవేదనలు
అంటూ ‘కష్టపడు వారలను కాపాడగాలేను’ అనే బాధ వారిలో వ్యక్తమవుతుంది.
అయినా వారు తమ వంతు కర్తవ్యంగా జనాన్ని చైతన్యపరచటమే అనుకొని
ఆ పనిని చేయటానికి వారి కలాన్నే బలంగా ఉపయోగించుకున్నారు.

మన దేశం ప్రధానంగా వ్యవసాయిక దేశం. వ్యవసాయం చేసే
రైతు దేశానికి వెన్నముక. ఈ విషయాన్ని గాంధీ గారు నాడు ‘గ్రామ రాజ్యం
రావాలంటూ’ రైతు క్షేమం కావాలంటూ ఉపాన్యాసాలిచ్చేవారు. ఈ విషయాన్ని
‘కర్షకా’ అనే కవితలో కాళాజి కమనీయంగా చిత్రించారు,

“నర్తకుని నాట్యాలు గాయకుని గానాలు
వాదితృని వాద్యాలు శిల్పకుని శిల్పాలు
చిత్రకుని చిత్రాలు అంగనల ఆందాలు
కందర్పు కయ్యాలు కవిరాజు కావ్యాలు
కర్షకా: నీ కట్టు కదిలినన్నాళ్లే”

ఇందులో ‘కర్షకా నీ కట్టు కదిలినన్నాళ్లే’ అనే మకుటం పునరావృతం అవటం
వలన కర్షకుని ప్రాముఖ్యం వ్యక్తమవుతుంది. ప్రజలు వాడుకునే ‘నానుడి’ గా
మిగిలిపోయిందీ వాక్యం.

కాళాజికి ఏ విషయాన్నైనా నిర్భయంగా, నిర్మోహమాటంగా చెప్పడం
అలవాటు. ఆయనకు కలిగిన భావం ఏదైనా సరే చెప్పవలసిందే. ఇతరులు
ఏమనుకుంటారో అనే భయంలేదు. ఆంధ్రమహాసభల ప్రభంజనం తెలంగాణా
గ్రామాల్లో వీస్తున్న పోజుల్లో ప్రజలు, భూస్వాములు, పోలీసులు చేస్తున్న
రాచకాలకు వ్యతిరేకంగా అనేక ప్రతిఘటనలు చేశారు. అనాడు ప్రజల్ని

రక్షించవలసిన పోలీసులే ప్రజల్ని నానా హింసలు పెడుతుంటే వాళ్ళు
కిరాతకాలను ఎండగడ్తూ కాళోజి ఎన్నో గేయాలు రాశాడు.

‘పాలన పేరిట పల్లెల్లో
జరిగే పాపం చాలింక
రక్షణకై ఏర్పడ్డ బలగమే
చేసే భక్షణ చాలింక’

అంటూ గద్దించినాడు. కాళోజి కైతలు విని కదలకుండా ప్రజలుండరని, వాళ్ళు
చైతన్యంతో మేల్కొని కాలం రాగానే కాటేసి తీరుతారని విశ్వాసాన్ని
వ్యక్తపరిచాడు.

స్వాతంత్ర్యనంతరం మన ప్రజారాజ్యం ఏదో చేస్తుందని ఎదురు
చూసిన ప్రజలకు మిగిలింది నిరాశే.

స్వాతంత్ర్యం పేర సొంతానికి కట్టు
బయట పడనీయ దలచుకోలేదు ప్రభుత్వం
కూటముల కోటల్లో అధికారుల తత్వం”

అంటూ గాంధీ గారికి విన్నవిస్తున్నారు. పంచవర్ష ప్రణాళికలు, పంచశీల
సూత్రాలు ప్రజలకు ఏమీ మేలు చేయక పోగా, వాటి పేరున డబ్బు ఎంతో
ఖర్చుపెట్టి జనులకు అప్పు మాత్రం మిగిల్చారని వాపోతూ కవి,

“శృతిమించిన పంచశీల రాగాలాపన
మితిమీరిన పోకిరి పొరుగుల ప్రేలాపన
అప్పుల పాల్గొన్నాయింది జనత
తప్పుల కుప్పై పోయింది ప్రభుత”

అని వాపోతారు. అయితే ఈ పరిస్థితిపోయి గాంధీగారు కలలు కన్న గ్రామ
రాజ్యమే రావాలంటే ప్రజల చేతుల్లో ఉంచనే విషయాన్ని జ్ఞాపకం చేస్తూ
“ఓటిచ్చు అధికారమున్నట్టివారు పురుషులెవ్వారు, కాపురుషులెవ్వారు గుర్తించి
ఓటులను గురిపింపవలయు” అని హెచ్చరిక చేస్తారు.

ఇలా ‘నా గొడవ’లో నాటి నిజాం ప్రభుత్వం దురాగతాలను, నేటి
ప్రజా ప్రభుత్వాల స్వాధీనాలను మనం చూడవచ్చు. దాశరథి దీన్ని గురించి

చెప్పతూ కాళోజి 'నా గొడవలో'లో చెప్పిందంతా అయ్యింది. ఈనాడు చెబుతున్నదంతా అవుతున్నది. అతడు చెప్పనున్నదే కానుంది. త్రికాలజ్ఞుడైన మహర్షి కాళోజి' అంటారు.

వీరు 'నా గొడవ' ను ప్రచురించడంలో శ్రద్ధ చూపించలేదనే విషయం 'నా గొడవ' భాగాలు చదివితే అర్థమవుతుంది. ఏది నిజాం ప్రభుత్వం మీద రాసిందో ఏది మన ప్రజాప్రభుత్వం గురించి రాసిందో తెలుసుకోవడం కష్టంగా ఉంది. అయినా ఇప్పటికీ ఆ కవితలు సజీవంగానే ఉన్నాయి. సమకాలీన పరిస్థితుల్ని చక్కగా ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. అంతేకాక వీరి కవితల్లో పరస్పర వ్యతిరేకమైన అభిప్రాయాలు కూడా కొన్ని కనిపిస్తాయి. ఈ విషయాన్ని శ్రీ సుప్రసన్న వారి ముందు మాటల్లో సోదాహరణంగా చూపించారు. బహుశః దీనికి కారణం వారు దీన్ని ప్రచురించేటప్పుడు పునః పరిశీలించక పోవడం కావచ్చు.

భాష

ప్రజల భాషతో రాసిందే ప్రజాకవిత్వం. అంతేగాని ఏ ప్రజల కోసం వస్తువు నిర్దేశించిబడిందో ఆ ప్రజలకు అర్థంగాని భాషలో రాయడం వ్యర్థం. కాళోజి భాష ప్రజల భాష. వ్యావహారికంగా ప్రజల్లో ఉన్న పదాలన్నీ ఉపయోగించి కవితలు రాశారు. కాళోజి ప్రజల్లో వ్యావహారికంగా ఉన్న పదాలు హిందీవైనా, ఉర్దూవైనా, ఆంగ్ల పదాలైనా ఉపయోగించారు కాళోజి 'సలామత్' 'భాయీ భాయీ' 'పోలీగుబూతు', 'బస్సుసీటు', 'ట్రాక్టర్' 'బిజిలి' వంటి పదాలు నిరక్షరాస్యులకైనా సరళంగానే అర్థమవుతాయి. ఇలా సజీవమైన భాషను ప్రయోగించడం వల్లనే కాళోజి ప్రజా కవి అయినాడు.

ఇతర రచనలు

కాళోజి కొన్ని కథలు కూడా రాశాడు. "కాళోజి కథలు" అనే పేరుతో ఓ పుస్తకం ప్రచురింపబడింది. ఈ కథల్లోనూ కాళోజి నైజాం పాలనలోని ప్రజల జీవితాల్ని వర్ణించాడు. ఇంకా 'తుది విజయం మనది' 'జం', 'పార్థివయం' వీరి ఇతర రచనలు.

“నా భారత దేశ యాత్ర”, “జీవన గీత” వీరి అనువాద గ్రంథములు. ఇందులో ‘జీవనగీత’ అనే అనువాద గ్రంథం కాళోజి అనువాద నైపుణ్యానికి చక్కని నిదర్శనం గ్రంథం. ఖలీల్ జిబ్రాన్ రాసిన ‘ది ప్యాపెట్’ కు తెలుగు పేరు జీవన గీత. ప్రపంచంలోని అనేక ఉత్తమ భాషల్లోకి ఈ గ్రంథం అనువదించబడింది. అలాంటి ఉత్తమ గ్రంథాన్ని తెలుగు పాఠకులకు అందించటానికి కాళోజి చేసినకృషి సాటిలేనిది.

ముగింపు

‘ఒక్క చుక్క సిరా పేయి మెదళ్లకు కదలిక’ అనే వీరి మాటలు తెలుగునాట నానుడిగా నిలిచిపోయాయి. ప్రజల నాలుకల మీద నిలిచిపోయే కవిత్వం రాసిన వేమన, కాళోజి ప్రాతః స్మరణీయులు.

“నా తపస్సు ఫలించి, నా గీతం గుండెలలో ఘూర్చిల్లగ నా జాతి జనులు పాడుకొనే మంత్రంగా మ్రోగించాలని” ప్రతి కవి కోరుకుంటాడు. అయితే అలా జాతి జనులు పాడుకొనే గీతాలు రాయడానికి కృషి చెయ్యాలి ప్రతి కవి. కొంత మంది కవులు వాళ్ల ప్రతిభ, కృషి వల్ల ఇలా కలకాలం జాతి గుండెల్లో నిలిచిపోతారు.

కాళోజి రాసింది తక్కువే అయినా ఎక్కువ పేరు సంపాదించు కున్నారు. కాళోజి వ్యక్తిగా మొహమాటంలేని మనిషి. ఎవరి మీదనైనా, దేనిమీదైనా వారికి కలిగిన అభిప్రాయాన్ని నిస్సంకోచంగా వెలిబుచ్చుతారు, మంచి ఎక్కడ ఏ కొద్దిగా కనిపించినా కాళోజి మెచ్చుకుంటారు. శ్రీశ్రీ గురించి చెప్పతూ కాళోజి ఒక చోట,

“నువు రాసి పారేసిన కవితలు గుభాళిస్తున్నవుడు

నువు తాగి పారేసిన సీసాల కంపు మాకెందుకు”

అంటూ ‘శ్రీశ్రీ వ్యక్తిగా ఎలాంటి వాడైనా శ్రీశ్రీ తెనుగు‘వాడి’ని వాడే ప్రతిభ కలవాడు’ అంటాడు.

జాతి గొడవను తన గొడవగా భావించి తన గళం నినిపించిన కాళోజి ధన్యజీవి. అధునిక తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో అభ్యుదయ కవిగా

ప్రజా కవిగా నిలిచిపోయిన కాళోజి ప్రజల ఎదల్లో నిగూఢంగా నిరంతరం
నిలిచిపోయే ఉన్నాడు .... ఉంటాడు.

ఉదయం

కానే కాదనుకోవడం

నిరాశ

ఉదయించి

అట్లానే పుండాలనుకోవడం

దురాశ

నిరంతరం

పాములపర్తి సదాశివరావు

పాములపర్తి సదాశివరావు

జననం: 1920

దేవునూరు: వరంగల్.

చిరునామా :-

ఫైర్ స్టేషన్ ప్రక్క వీధిలో
మట్టెవాడ, వరంగల్ 506002

కాకతీయ వార పత్రిక సంపాదకులు
1944-46

చరిత్ర, కళ, సంస్కృతి
తత్వశాస్త్ర ప్రాథమిక పాఠాలు
భారతీయ సాహిత్య పరిశీలన
అభ్యుదయ గీతాలు

పల్లెరు వీరస్వామి

పల్లెరు వీరస్వామి

యం.ఎ., బి.ఇడి.,

జననం : 25-3-1952

నాగారం, పరకాల

చిరునామా: -

ఇం, నెం. 3-68/2జి/1

పరకాల, వరంగల్లు 506164

ఉషోదయం (కవితా సంకలనం) సంచికాదకత్వం

అముద్రితాలు :

పల్లెరు శతకము

పాములపర్తి సదాశివరావు

అలోచనల నేస్తూ ఆచరణలలో అమలు పరుస్తూ ఆర్థిక పటా
లోపాదులను తూర్పారబడుతూ, ఆదంబరాలకు దూరంగా మసలుతూ, ప్రాలు
మాలకుండా సోమరితనాన్ని వదలి అనుక్షణం తన పనితాను సాగిస్తూ, ఎందరికో
స్ఫూర్తి ప్రదాతగా నిలిచినా, కీర్తి కంఠూతి లేని విజ్ఞానమూర్తి పాములపర్తి.
వీరిని సదాశివరావు అనడం కన్నా సదాశయరావు అంటే బాగుంటుందేమో!

మనిషి పీలగా ఉన్నా, మేలైన అలోచనలతో కార్యదీక్షదక్షుడైనాడు.
నిరాదంబరతతో దర్శనమిచ్చినా, లోకాన్ని తన మేధతో స్పర్శించడం, తన
కలంతో నిజాల్ని, నిగ్గుల్ని వర్షించడం, ఉపన్యాసాలతో ఆకర్షించడం చేస్తారు.

వరంగల్లు (మట్టెవాడ)లో 1920 సం॥న జన్మించిన పీరు
హన్మకొండ కాలేజిలో హైస్కూలులో విద్యాభ్యాసం గావించారు. విద్యార్థి
దశలోనే చురుకైన అలోచనలు గల్గిన చురుకైన విద్యార్థిగా గుర్తింపబడ్డారు.
అప్పుడు హైద్రాబాద్ రాజకీయ వాతావరణం భయానకంగా ఉండేది. 'అజాద్
హైద్రాబాద్' నినాదాలు విజృంభించేయి. వాటికితోడు రజాకార్ల దౌర్జన్యాలు.

ప్రజల హా హా కారాలు మిన్ను ముడుతుండేవి. కదిలి అదిలించే మనస్తత్వం గావున విద్యాత్థి దశలోనే జాతీయోద్యమ ప్రభావ ప్రియతమై ఇంటర్మీడియట్ స్థాయిలో కాలేజీని బహిష్కరించి నాగపూర్ లో తన చదువును కొనసాగించాడు.

అంధ్ర మహాసభ, గ్రంథాలయోద్యమం, అర్య సమాఖ్ ఉద్యమా లలో పాల్గొని సాహిత్యం, కళలను ప్రోత్సహించారు. ప్రజలలో పోరాట స్ఫూర్తిని, దీప్తిని కలిగింపజేసారు. అనాటి పారతంత్ర్య దుర్గతిని యెదిరించు టకై అతివాదం అవసరమని సమ్మి స్వాతంత్ర్య సమరంలో అజ్ఞాత పోరాటానికి విద్యార్థులను, యువకులను మరెందరినో ప్రేరేపించారు.

1944లో ఓరుగల్లులో కాకతీయ కళాసమితి నేర్పాటు జేస్తారు. వార్షికోత్సవాలను బ్రహ్మాండంగా నిర్వహించారు. సాహిత్య కళా పోటీలను కూడ నిర్వహించి యెందరో అనాటి యువకులకు ప్రోత్సాహాన్ని కలిగించారు. కాళోజీ నారాయణరావు, కాశీనాథం, వేంకట రామారావు, గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి మున్నగు మహామహులెందరో కళా సమితికి బాసటగా నిల్చారు, భాగస్వాములైనారు. వీరు వరవిక్రయం, రామదాసు, మదుసేవ, ప్రతాపరుద్రీయం, తెలుగుతల్లి, చింతామణి మున్నగు ఉత్తమ నాటకాల్ని కూడ ప్రదర్శించారు.

సంగీత రంగాన్ని కూడ వీరెంతో అధ్యయనం జేస్తారు. ఎన్నో గాన సభలను నిర్వహించారు. ఆ కళామతల్లికి కైమోడ్పుగా యెందరో గాన విద్వాంసుల గోష్ఠులు నిర్వహించి అనేకులకు సన్మానాల నేర్పాటుజేస్తారు. ఆ విధంగా సన్మానింపబడిన వారో ద్వారం వేంకటస్వామినాయుడుగారు, బాల మురళీకృష్ణ గారు. పురాణం పురుషోత్తమ శాస్త్రిగారు, టి.టి. సీతగారు, పల్లవి పట్టాభి రామయ్యగారు, ములుగు శివానందశాస్త్రిగారు, రూపావతిగారు, బాల సరస్వతిగారు, మున్నగు యెందరో విద్వాంసులున్నారు.

తెలంగాణాలో రెండవ తెలుగు పత్రికగా వెలుగొందిన 'కాకతీయ' పత్రికను నడిపిన ఘనత వీరికే దక్కుతుంది. ఈ పత్రికా నిర్వహణలో మాజీ విదేశాంగ శాఖా మాత్యులు శ్రీ పి.వి. నర్సింహారావు గారు కూడ వీరితో కలిసి పనిజేసారు. ఈ పత్రిక పోలీసు చర్యకు ముందు మూడేళ్ళు, వెనుక మూడేళ్ళు నడుప బడింది. ఆరోజుల్లో జనంలో చైతన్య స్ఫూర్తిని పెంచ

గలిగే రచనల్ని గుప్పించడం, అలాంటి రచనల్ని సమీక్షించి వాటి సందేశాన్ని జనంలోకి చొప్పించడం అనే విధి బాధ్యతలు అంత సులభమైన పనులుగావు.

పోలీసు చర్య, అసంతరం కమ్యూనిస్టులను 'కనిపిస్తే కాల్చివేత' ధోరణితో పోలీసు ఉత్తర్వులు జారీయైనాయి. నాటి మిలిటరీ అధికారులు ముష్కర కర్కశులు, నంజప్ప అనే అధికారి దారుణ మారణకాండను సృష్టిస్తున్న వేళ, జనం భయం భయంగా దయనీయంగా దౌర్జన్యాలకు బలియౌతున్న వేళ, తుపాకీ గుళ్ళకు గురి అవుతున్న వేళ, ప్రజలకోసం నేనున్నానని, ఆ రాక్షసత్వాన్ని మొండిగా యెదుర్కొట్టి జనంలోచైతన్యాన్ని చండిగా కలిగించిన ధైర్యశాలి, శ్రీ సదాశివరావుగారు. ఆ రోజులలో తెలంగాణా ప్రజల పౌర స్వాతంత్ర్యానికి కాకతీయ పత్రిక ఆంధోళన సాగించింది.

శ్రీ పాములపర్తి సదాశివరావుగారు కొద్ది కాలం అభ్యుదయ రచయితల సంఘంలో పని జేసారు. వీరు చరిత్ర, కళ, సంస్కృతి, తత్వశాస్త్ర ప్రాథమిక పాఠాలు, భారతీయ సాహిత్య పరిశీలన, అభ్యుదయ గీతాలు, మరియు 1857లో జరిగిన గదర్ విప్లవం పై గ్రంథాలు వ్రాయడంతోపాటు జ్ఞాన సిద్ధాంత మనే మరొక ఉద్గ్రంథమును వెలువరించినారు. (పై సమాచారం శ్రీ టి. శ్రీరంగస్వామిగారి వరంగల్లు రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచికలో లభ్యమైంది) కానీ, ఆ ప్రతులేవీ ప్రస్తుతం దొరకడం లేవు. వారు కూడా వాటిని భద్రపరచే పనిచేయలేదు.

వీరు చైనా దాడి సందర్భంగా "విశ్వజ్యోతి" పత్రికలో వ్రాసిన వ్యాసాలు అనేక పత్రికల్లో పునర్ముద్రణల ద్వారా విశేష ప్రచారంలోనికి వచ్చినవి. క్యూబా విప్లవం ముఖ్యంగా రెజిస్ డ్రేబీ భావాలు అనే రచనలను విశ్వజ్యోతి పత్రిక ద్వారా ప్రచురించి విప్లవకారులకు మార్గదర్శనం గావించారని ఆ పత్రిక సంపాదకులు శ్రీ కె. నర్సింహారెడ్డి గారన్నారు.

నేడు ప్రప్రథమ సోషలిస్టు దేశమైన సోవియట్ లో గోర్బచేవ్ నాయకత్వాన మన్నింపబడుతున్న కమ్యూనిస్టు పార్టీలోని ప్రజాస్వామ్యం, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం అనే అంశాల్ని శ్రీ పాములపర్తి వారు "సందేశం" పత్రికలో 'వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం పై చర్చ' అనే రచన ద్వారా అనాడే రేకెత్తించారు. కానీ కొందరు నాయకులు ఈ అలోచనలను ప్రతిఘటించడం

లాంటి అనుభవాలు జరిగాయి. అప్పటి నుండి తాను పార్టీ రాజకీయాలకు దూరమవడం జరిగింది.

వీరు భాషా రాష్ట్రాల వారణసు బలపరచారు. విశాలాంధ్ర ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. తర్వాత పెద్ద మనుష్యుల ఒప్పందానికి ప్రభుత్వం తిరోడకాలిచ్చిన సందర్భంలో దాని వివరాలను వెలుగులోనికి తెస్తూ, తెలంగాణా హక్కుల ఉద్యమం కోసం వారు వ్రాసిన ఒకే ఒక్క వ్యాసం ఓరుగల్లులోనే గాక తెలంగాణా అంతటా ముసురుకొని శ్రీ కాసు బ్రహ్మానందరెడ్డి వర్గాలను హడలెత్తించింది, గడగడలాడించింది.

వీరి కలానికున్న శక్తి గొప్పది. వరంగల్లు పురపాలక సంఘం తొలియెన్నికలు జరిగే సమయాన కాంగ్రెస్ నాయకులను వీరు తన కలంతోను, ప్రజాబలంతోను తీవ్రంగా యెదుర్కొన్నారు. పౌర సంఘాన్ని స్థాపించి శాసనసభ శక్తుల ప్రతినిధుల గెలిపించుకున్నారు.

శ్రీ పాములపర్తి గారు ఉత్తమ జర్నలిస్టు. ఎన్నో పత్రికలలో వారి వ్యాసాలు ప్రచురింపబడ్డాయి. ప్రాచీన సాహిత్యంతో సహా, ఆధునిక వైజ్ఞానిక శాస్త్రాలైన ఎలక్ట్రానిక్ వంటి విషయాలు గూడ వీరికి పరిచయాలు. శాస్త్రీయ సంగీతం పట్ల అత్యంత ఆభిమానం ఉంది. యే విషయాన్నైనా సమూలమైన, సమగ్రమైన అవగాహనతో వివరించగలరు. వీరి కలం యెందరో మహా మహులైన రాజకీయనాయకులు, మంత్రుల రచయితల సభా ఉపన్యాసాల్ని తయారు చేసింది. ఎన్నో పత్రికల్లో రచనల్ని మెరుగులు తీర్చింది. అయితే ఆ కలానికి అనేక పేర్లున్నాయి. అసలు పేరు వెల్లడించడంలో ఆ కలానికి అసక్తి ఉండదు.

వీరు బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలిగా అనేక మంది పండితుల ప్రశంసలను చూరగొన్నారు. ప్రపంచ విజ్ఞాన రంగంలో గణుతికెక్కారు. పోతన ఉత్సవాలలో కార్య విధానాలను తీర్చిదిద్దారు. విద్యారణ్య విద్వత్ గోష్టిని నిర్వహించారు.

కార్మిక రంగంలోను శ్రీ సదాశివరావు గారి సేవ వుంది. ఆజంహీ మిల్లు వర్కర్స్ యూనియన్ కార్యదర్శిగా ఆయన ఒక జయప్రదమైన

సమ్మేను నిర్వహించారు. చేనేత, గీత పారిశ్రామిక సహకార సంఘ ఉద్యమాలలో వీరి సారధ్య సలహాలు యెన్నో విజయాలకు దారులు తీసాయి.

తాను సమ్మిన దాని కోసం అవిశ్రాంతంగా శ్రమించడం, నిస్వార్థత తో పనిచేయడం వీరికి వెన్నతో పెట్టిన విద్య. వీరు ఆంధ్ర తెలంగాణాలలోని పలు జిల్లాలలో రాజకీయ శిక్షణా తరగతులలో పాల్గొన్నారు. కార్యకర్తలకు రాజకీయ పరిజ్ఞానాన్ని కలిగించుటకు ముందుకువచ్చారు. పీపుల్స్ డెమోక్రటిక్ ఫ్రంట్ (PDF), కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాలలో నేరుగా పాల్గొన్నారు.

వర్ణాంతర వివాహాలను ప్రోత్సహించారు. మెడికల్ కాలేజి (వరంగల్లు)లో జరిగిన కొన్ని వర్ణాంతర వివాహాలకు వీరి ప్రోత్సాహం ఉంది. భూసంస్కరణల ఉద్యమానికి చేయూతనిచ్చి, భూసంస్కరణల చట్టం కొరకు ఆందోళన సాగించారు. “విశాఖ ఉక్కు ఆంధ్రుల హక్కు” అనే ఉద్యమంలో శ్రీ తెన్నేటి పశ్వనాథంగారితో కలిసి పని చేసి జైలుకు వెళ్ళారు.

ఉపాధ్యాయ ఉద్యమంలో పాల్గొన్నారు. వరంగల్ మహబూబ్ నయా ఉన్నత పాఠశాలను నెలకొల్పటంలో కీలకపాత్ర వహించారు. ‘రాయిస్టు ఉద్యమం’, ‘మంత్రుల ఆడంబర వ్యతిరేక ఉద్యమం’ గోపరాజు రామచంద్ర రావు గారి ‘నాస్తికోద్యమం’ లాంటి కొన్ని ఉద్యమాలను వీరు బలపరిచారు.

శ్రీ రావు గారు పౌరహక్కుల పరిరక్షణకు అగ్రగామిగా నిలిచి మానవ హక్కుల కోసం నిరంతరం కృషి చేస్తున్నారు. వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం కోసం పాటుపడుతూ, అవినీతి, అన్యాయాలకు వ్యతిరేక పోరాటాలను సర్వదా బలపరుస్తూ తమ రచనల ద్వారా, సలహాల ద్వారా, బహుముఖాలుగా ప్రోత్సహిస్తున్నారు.

పౌర హక్కుల అమలును ఉల్లంఘించే ప్రభుత్వ చొరబాట అజ్ఞాత ప్రజా పోరాటాలకు, హింస ప్రతి హింసల దాడులకు దారి తీస్తుందని వీరు చెబుతూ ఉంటారు.

“ఐక్యరాజ్య సమితి అమలయ్యే అధికారిక పద్ధతి బూటకం, అది అచరణలో ‘విఫలమై ప్రజా విశ్వాసాన్ని కోల్పోతుంద’ని వెక్కిరిస్తారు.

“వ్యక్తికి బాప స్వాతంత్ర్యం అవసరం, అది షరతులతో కూడు
కొని ఉండరాదు. ఆత్మ సంబంధమైన స్వాతంత్ర్య అభివ్యక్తిగా ఉండి,
అన్ని రంగాలనూ అవరించే అవకాశం గుర్తించబడాల”ని ఉద్బోధించారు.

“జజాలను తెలుసుకోవడం అవసరమే, అయినా రాజకీయ పార్టీలు
వాటిని అమలుపరచవు. కాబట్టి ఆ పార్టీలను ప్రజలు అదుపు చేయడానికి
అవకాశం ఉండాలి. అలాంటి ప్రజా ఉద్యమాలు అనివార్యం” అంటూ
భావిస్తారు.

నేటి పత్రికలు కేవలం వ్యాపార పత్రికలైనాయి. అనేక రంగాల్లో
అవి సంక్షేమ విలోకనము సరిగా ప్రతిబింబించలేని స్థితిలో ఉన్నాయంటూ
పత్రికాలోకాన్ని యీసడిస్తారు.

కవిత్వం ద్వారా సమాజం మారదు. కవి సమాజానికి అతీతంగా
కూడ చూడగలిగాలి. సాహిత్యంలో మానసిక జీవనం - దాని అనుభూతి
వివరణ అనే మానవతా దృక్పథానికి ప్రాధాన్యత ఉండాలి అంటూ
విశ్లేషిస్తారు.

ప్రజల సమస్త జీవిత రంగాల్లో వ్యక్తుల ఆత్మవిశ్వాసం, స్వాతంత్ర్య
స్వచ్ఛంద పాత్ర, కార్యకుశలత అనువాటికి గుర్తింపు పెంపొందాలనేది
వీరి ఆశయం

పేదరికానికి, యేకాకిత్వానికి, త్యాగాలకు ఆయత్తం కాలేని స్వార్థ
పరత్వ శక్తులు సంఘ శ్రేయస్సును సాధించలేవని వీరు విశ్వసిస్తారు. పాలక
వర్గ పోషణ యెప్పుడూ స్వాతంత్ర్య విస్తరణకు ప్రతికూల పాత్రకే దారి
తీస్తుందని వీరి అభిప్రాయం. రాజకీయ పార్టీలు సామూహిక భావాలలోనూ,
పార్టీ ఉద్యమాలలోనూ, ఎన్నికల సంరంభంలోనూ సాంఘిక వాస్తవ గుర్తింపు
'మిథ్య'మాత్రమేనని వీరు భావిస్తారు. సాంస్కృతిక చైతన్యానికి ఎక్కువ
ప్రాధాన్యత నిచ్చే విధాన అనుసరణ కొరకు కృషి జరగాలని అభిలషిస్తారు.

పరిపాలనా వ్యవస్థకు ప్రజామోద ప్రణాళికా కార్యక్రమాలలో
ప్రజల చొరవకు అవకాశం ప్రాధాన్యత చెందడం అవసరమని వీరి ఉద్దేశ్యం;

సంకుచిత తత్వంతో గాక విశాల దృక్పథంతో అన్వేషణాత్మక అచరణ ద్వారా మాత్రమే అభివృద్ధి సాధ్యపడుతుందని వీరు స్వాతంత్ర్య శీలతను వ్యాఖ్యానిస్తారు. పై విధంగా తమ ప్రత్యేకమైన విలోకనతో వారు జీవితాన్ని జీవిత, సమస్యలను అర్థం చేసికొనడానికి ప్రయత్నిస్తారు.

కేంద్ర ప్రభుత్వం వీరి సేవలను గుర్తించింది. దేశంలో జాతీయోద్యమ కాలంనాటి సాంస్కృతిక రంగంలో కృషి చేసిన కొలది మంది ఉత్తమ వ్యక్తులలో వీరిని గుర్తించి వీరికి గౌరవభృతి సౌకర్యాన్ని మంజూరు చేసింది.

ఏకశిల ప్రతిభాపాటవాలకు, సాహిత్య సంస్కృతికి ప్రతిబింబంగా నిలిచిన వీరి రచనలన్నీ ముద్రణలో వస్తే నవతరానికి ఉపయోగకరంకాగలవు. ప్రభుత్వం కాని, విశ్వవిద్యాలయాలు కాని ఈ పనిని చేపట్టవలసి ఉంది అప్పుడే సదాశివరావుగారి సదాశయాల్ని గౌరవించినవారం అవుతారు.

చిలుక ముట్టి రామానుజాచార్యులు

కీ॥శే॥ చిలుక ముట్టి రామానుజాచార్యులు

జననం : 24-10-1924

మరణం : 24-10-1967

జఫర్ గడ్, వరంగల్లు,

ముదితాలు :

కళ్యాణ రాఘవము

స్తోత్రాంజలి

మధుర వేదన

గీతాంజలి

యం. వరదాచార్యులు

ముడుంబై వరదాచార్యులు

యం.ఏ., యం.ఓ.యల్.

జననం : 15-6-1941

ఇ. నెం. 1-686

వర్సంపేట, వరంగల్లు-506 132

ముద్రితములు :

వరదరాజ శతకము

సవిత-1 కవితా సంకలనం సంపాదకత్వం

సవిత-2   "

దర్పణం   "

అముద్రితాలు :

కరావలంబ స్తోత్రం (తెలుగు అనువాదం)

మానవత ఖండకావ్యం

పాఖాల చరిత్ర పద్యకావ్యం

చిలుకమట్టి రామానుజాచార్యులు

ఓరుగల్లు నగరంలో సరస్వతీ పాద మంజీర ఘంటల విన్యాస పరితోషకమైనరోజు 22వ ఏప్రిల్ 1960. శతావధాని హరిరామలింగశాస్త్రి, విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర్లు, హరి రాధాకృష్ణమూర్తి, వై.కె. శాస్త్రి, బండారు సదాశివరావు, అంబటి లక్ష్మీనరసింహారాజు మున్నగు కవి పండిత ప్రకాండ మండిత సభారంగము, రసిక శ్రోతృజన సభా కల్పతరు విభాసిత మనోహరము. అట్టి సభావేదికపై ధోవతి లాల్చి ధరించి, ఉత్తరీయస్కంధుడై, తిరుమణి శ్రీచూర్ణ విలసిత ఫాలుడై శుద్ధ శ్రీ వైష్ణవరూపంలో బక్క పల్చని ఆరడు గుల విగ్రహం అష్టావదానం చేయడానికి సంసిద్ధంగా ఉండటం, కొందరికి అనందాహ్లాదాలను, కొందరి సందేహ సందోహాన్ని, మరికొందరికి సంతృప్తిని కల్గించింది. ఆయనే శ్రీమాన్ చిలుకమట్టి రామానుజాచార్యులు గారు.

వీరు కాకతీయ రాజధానియగు వరంగల్ నగరమునకు సుమారు 25, 30 కి.మీ. దూరంలో చారిత్రక ప్రసిద్ధినందిన జఫర్ గడ్ (వేల్పుకొండ) గ్రామమున 24 అక్టోబర్ 1924 సం॥రన నర్సమాంబ లక్ష్మణాచార్యుల ప్రథమ సంతానముగ జన్మించినారు. సంస్కృత ప్రాథమిక విద్య తమ పెద

తండ్రిగారి వద్ద పూర్తి చేసుకొని, రజాకార్ల దురంతాలను తట్టుకొని యాదగిరిలో సంస్కృతాంధ్ర విద్యాభ్యాసం కొంత వరకు ముగించుకొని హైదరాబాదు నందలి సీతారాంబాగ్ సాహిత్య, తర్క, వ్యాకరణ వేదాంత శాస్త్రానులో అధ్యయనం చేసినారు.

సాధారణంగా అధ్యయన కాలమందు ఏదైనా ఒక శాస్త్రాన్ని అధ్యయనం చేయడానికే ఆచార్యులు అనుమతించిస్తారు. కాని వీరు పై పేర్కొన్న శాస్త్రాలన్నిటినీ ఆచార్యుల వద్ద ప్రతిరోజు పాఠప్రవచనం చేయించుకునే వారు దీనితో వీరి మేధా సంపత్తి ఎంతటిదో అర్థమౌతుంది. ఆ రోజుల్లోనే హైదరాబాదు నగరంలోని కవి సమ్మేళనాలలో పాల్గొనేవారు. వీరికి దేవులపల్లి రామానుజరావుగారిలో సన్నిహిత పరిచయమేర్పడింది.

విద్యా పరిపూర్త్యనంతరం తండ్రిగారిలో వంశపారంపర్యంగా వచ్చిన శిష్య సంచారము చేస్తూ కొంతకాలం గడిచిన పిదప ఆర్థిక ఇబ్బందుల కారణంగా వరంగల్లులో నివాసమేర్పరచుకొని సింహాద్రిబాగ్ సంస్కృత కళాశాలలో ఆంధ్రాధ్యాపకులుగ నుండి ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్పరీక్షలకు విద్యార్థులను సిద్ధ పరచుటలో ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపినారు (నేనప్పుడక్కడ విద్యార్థిని). పిదప కొంత కాలానికి తెలుగు విశారదతో ప్రభుత్వోద్యోగమున ఆంధ్రాధ్యాపకులుగ పాపయ్యపేట చమన్ వద్ద నున్న మట్టెవాడ ప్రభుత్వ పాఠశాలలో నియమించబడినారు. ఉద్యోగం చేస్తూ ఉస్మానియా వారి తెలుగు సంస్కృతాలలో B O L. పట్టము సంపాదించినారు. ఈ మధ్యకాలంలో వీరు చాలా కష్టములనెదుర్కొనినారు. భార్యకు స్పృహకము. 'మిమ్ముల్నందర్ని ఏం చేస్తానో చూడండంటూ భీకరంగా మాట్లాడటం' లాంటి చర్యల వల్ల వీరి నిత్య పూజా కార్యక్రమాలకాటంకం చూచి విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర్లు గారు మేరుతుల్యంగా నిల్చి ఆర్థిక, ఆధ్యాత్మిక సహకారాన్నందించినారు. అయినా ఇంట్లో వారందరు భీతావహులై కొన్ని వారాలు నిద్రాహారాలు లేకుండా గడిపినారు. పిదప కొన్ని రోజులకు ఆమె (నప్పిన్నమ్మ) మరణించింది. కర్మ కాండ పూర్తియై మోక్షకాండ నిర్వహింపబడు రోజు మధ్యాహ్నం వరకు యాదగిరి దేవస్థానం నుండి వీరికి రావలసిన సన్మానం రూ. 50-00 అందినవి. ఇది వారిని చాలా కలచివేసినది. అయినా భగవద్దయ్యగా దాన్ని తీసుకొని అధ్యాపకులకిచ్చి స. తృప్తి పడ్డారు.

“నాకు చందస్సు గురించి కొన్ని నమ్మకాలున్నవి నేను యాదగిరి స్వామివారి బ్రహ్మోత్సవాలలో చదివిన పద్యాలలో అప అక్షరం “త” కారం (ఊగుతగుగాత) వచ్చి నాకీ స్థితి కలిగింది. అందువల్ల పద్యరచనా విషయంలో నీవు చాలా శ్రద్ధవహించాల్సి ఉంటుందని నాకు (వ్యాసకర్తకు) తెల్సినారు. ఏదవ 1960లో ద్వితీయ వివాహం జరిగింది.

ఈ విషయాన్నే “కళ్యాణ రాఘవం”లో “మహాపదర్ గవిసెదైనాన్ బోధిమగ్నున్ ననున్” అని తమ అష్టావధాన ప్రారంభంలో ‘పెక్కు చిక్కులుం దరిని కలంచెచిత్తము’నని వైవాహికక్రియావ్యగ్రభావ మొకట యాచనాదైన్య మహోగ్ర బాధ మొకట జననియు జ్వరితయై యుండుటొకటని బాధాతప్త హృదయంతో తెల్సినారు.

‘అపర పెద్దన’, ‘బాలసరస్వతీ’ బిరుదాంకితులై అభినవపోతన వాన మామలచే పొగడొందిన చిల్కపల్కులుగల చిలుకమట్టి వారి అమృత లేఖని నుండి జాలువారిన కావ్యములు ప్రధానముగ నాలుగు.

1. కళ్యాణ రాఘవము (1960)
2. స్తోత్రాంజలి (1966)
3. మధుర వేదన (1967)
4. గీతాంజలి (1968)

ఇతఃపూర్వం వీరొక ‘బుట్ట కథను, వీరపత్ని’ అను కావ్యమును గూడ రచించి నట్లు ప్రతీతి.

‘కళ్యాణరాఘవము’ వీరికి కీర్తికి పతాక. “ఈ ఒక్క కళ్యాణ రాఘవంతో నేను ఇహ లోకంలో శాశ్వతుడినైనాను. ఇక నాకు ఏ కౌరిక లేదు. స్వామిసాన్నిధ్యం తప్ప” అని అప్పుడప్పుడు నాతో అనేవారు. అంతే గాదు తమ ఇంటిలోని శ్రీ నృసింహస్వామి పటము ముందు నిలబడి ప్రతిరోజు ప్రార్థించేవాడు. వీరి ఆధ్యాత్మిక జీవితం చాలా విచిత్రమైంది. ప్రతి రోజు వాళ్ళికి రామాయణం పారాయణం చేస్తూ కన్నీరు కారుస్తూ అట్లాగే కొంత సేపు కదలక ఉండే వీరిని తల్లిగాని నేనుగాని కదిలించి మందలిస్తే అదోరకంగా,

చూడేవారు. కారణమడిగితే ఏంటేదు ఆ రామ సౌందర్యం నన్నిట్లా వారు. ఒకసారి వీరు యం.జి.యం. ఆసుపత్రి పరంగల్లులో ఉన్న పర్యాజీగారు వచ్చి “మీరేమీ ఆలోచించకండి, మీ ఆరోగ్యం మా విశ్రాంతిగా ఉండండని చెప్తే పైన తిరిగే ఫ్యాన్ వైపు చూపుతూ ఫ్యాన్ ఆపుచేయడానికి స్విచ్ బందుచేస్తే పెంటనే ఆగుతుందా చెప్పడా” పర్యాజీగారు నవ్వి ఊరుకున్నారు.

‘కళ్యాణ రాఘవం’ వీరి కీర్తికి పతాకమని ఇదివరకే పేరుకున్నాము. 1959 సం॥ముపిబ్రవరిలో తిరుపతి వేంకట కవుల వర్ధంత అధ్యక్షులుగ వచ్చిన కాటూరి వారు ఇందలి పద్యాలు పని ఆనందించి బచ్చి వేయించెదన్, ధనమెంతేనిడి అంకితంబడుగ” నన్నారట. వేంకటేశ్వర్ల గారితో మొత్తం మీద పుస్తకం 1960లో త్రివేణి మచిలీపట్నంలో భావరాజు నారాయణరావు గారి అధ్వర్యంలో ప్రింట్

ఇందలి ప్రధాన కథ సీతాకళ్యాణం ఇది సర్వజనజ్ఞాతం ఈ రచనెందుకిని ప్రశ్నకలుగుతుంది. దీనికి సమాధానం పీఠి పింగళి వారి మాటల్లో దొరుకుతుంది.

“కావ్యంలో సౌందర్యం శబ్దగతమా, అర్థగతమా, రీతిభావిత్యగతమా, భావగతమా, భావనాగతమా అని పరిపరి ప్రమానిరూపించే ప్రయత్నం చేయాలి.... ఈ సంప్రదాయానుసారంగా ఈ చదవగ పై గుణములు ఒక్క బోరాశీభూతమై.... విడదీయుటకు వీలనిబిడీకృతమై అఖండ జ్యోతిగా వెలుగొందినది. కనులకు మిరుమిట్లు దీనికి పీఠిక వ్రాయననడానికి కారణం కాటూరి వారితో ఆక్స్ ఫర్డ్ విశ్వవిద్యాలయంలో.... కీత్ ఉత్తర రామచరిత లోని సీత పాత్రతడవి. “T racter is the real dose not submit it self to analysis విమర్శ వివేచనకు అందదని నమస్కారం చేశాడట. ఈ కళ్యాణ ఆ జాతి కావ్యం అని తెల్పారట. దీని వల్ల ఈ కావ్య నిర్మాత వైభవం మనకవగతం కాగలదు.

ఇక ఈ కావ్యం “ఆదికవి గంటపు మోత పెంచుచు మంజువచఃప్రసూన గుచ్ఛమ్ములనేరియేరి కడు చక్కగగూర్చిన

హారం'గా తీర్చబడింది వాల్మీకి వాగమృతంబనివచించినది”

ఇట్టి కావ్యాన్ని ‘సీకంకిదమిద్దిరామ! నిరుపమధామా!’ అంటూనే వచ్చిరాని పలుకుల వినిచెదనని’ వినయంతో ‘ఈవెలమితోన వినవలెనావేలుప సీతలేత నవ్వులతోనన్’ అంటూ రామానుజీయ వైభవ గుభాళింపులు వినరి రామాంకితంచేసి జన్మ సార్థకం చేసుకున్నారు.

‘చిన్నమిరియమునందు చెడునెకారంబు’ అన్నట్లు ఆకారం చిన్నదైన భావగాంభీర్యదుర్యము.

లోకంలో అధర్మం పెరుగుతున్నది. రాక్షసత్వం చెలరేగుచున్నది. ధర్మాతిక్రమణం లోక హానికరం, అని తలచి తమ సమ కాలంలో జరుగుచున్న అధర్మాదులనరికట్టడానికి, లోక శివేతర క్షతము చేసి, వ్యవహారచక్షణను, రక్షణను కల్గించు మహా కావ్య రచన ధ్యేయంగా పెట్టుకొని “అత్మానం మానుషంమన్యే” అని అనటమేగాకుండ ‘పేదసాదలను గూడి కలిసి మెలిసి ఆడుకొని దుర్జన ధ్వారా సంతతుల ద్రుష్టులను, రావణాదుల నశింపజేయు బాలార్క బింబ ప్రతి రూపమగు సీతారామనామకమగునిది తగునని యెంచి కావించిన కావ్యారంభము ఎంత నూత్నత్వము గలదో చూడండి.

“శ్రీ లూరించెడి శాంతి భద్రము లులంజెన్నారుతన్, సత్కృతుల్ సాలంబంబులుగాత, సాధుజన రక్షేకావతారంబు శ్రీ లోలంబౌ నొక వెల్లు నమ్ముత మహాలోకంబు, నిర్భీకముల్ కేశీ చంద్రమణోన్నమచ్చిరములఁ గేరించుతన్ ధర్మపుల్”

అనయమ్ముంద్రిజగమ్ము లేర్చెది పులస్త్య బ్రహ్మవంశాటవీ జనితాభీల దవాగ్ని నార్పుటకు భాస్వద్గోత్ర లీలావతా రనిరూఢంబగు నీల మేఘమదిగో క్రిమ్యెన్ నెమళ్ళాచున ర్తనముల్ సేయుడు సాధులార! శుభగీతస్పితకంఠంబులన్”

ఇందలి ‘వంశాటవీ జనితాభీల దవాగ్ని’ వెదురు వనంలో (వంశం) పుట్టిన అగ్ని దాన్నే సమూలంగా నాశనం చేస్తుంది. అట్లే “పులస్త్య బ్రహ్మ వంశాటవీజనితాభీలదవాగ్ని రూప” రావణుడును అంతే. రావణ సంహారం

జరిగినగాని ధర్మరక్షణ జరుగదు. ఆ దవాగ్ని నార్పడానికి నీల మేఘం అంటే నీలమేఘశ్యాముని అవతరణం జరిగింది. అందుకే (మునులు, సజ్జనులు) సాదులు నెమళ్ళే ఆడాలి పాడాలి. అంటే ధర్మస్థాపనం తప్పక జరుగుతుందని సూచకము.

“రాజను పెరేగాని మునిరాజులకేనియు నొజ్జ బంతియై రాజను వాని వృత్తి’ అని గాధిజుని ఆశంశ పొందిన జనక రాజు సైతం సీత నత్తువారింటికి పంపుచు ఆమెకు తాను చేసిన మంగళా శాసనం ధర్మనిర్వహణా విషయక రాజ శాసనంలాంటిది.

“భావికుల సతులెల్ల నీజీవితంపు
టద్దముననిండు చెలువముల్ దిద్దుకొనగ
వసుధవతి దేవతామహత్వ శిఖరమున
దివ్యటీయై త్తనిమ్ము నీ దివ్య కీర్తి”

ఇక గాధిజుడో “రామా నీ కళ్యాణము త్రిలోక కళ్యాణముగా నెంచుకొంటిని, వీనరజై విధిశ్రీకి పట్టము కట్టుకొమ్మని” ఆశీర్వాదించి రామునకు చెప్పిన సుద్ది ధర్మ కంటక దుష్టజన శిక్షకుడవై నీ ధర్మ కార్య నిర్వహణ మరువవద్దు సుమా! అన్న హెచ్చరిక సార్వకాలీనము, సర్వజన సమాదర ణీయము సమాచరణీయమున్ను.

“కంకణము దాల్చి ధర్మరక్షకు గడంగ
మరచిసుడిగొని యర్థకామములమున్ను
దంపతుల్ లేరె అంకెలుదాటిపోవ
ఫలమదేమినెలకొకింతబరువుదప్ప”

ఇదెంత గంభీరభావ స్ఫోకరమో పాఠకులే గమనించాలి. ఇక చివరి వాక్యం చర్నాకోల దెబ్బలాంటిది.

ఇది తిక్కనగారి

“కొడుకులంగాంచు రాచికూతురెద్దానికి... ..
.... అట్లుగాని పురుషులనరు మిమ్ము”
అనే కుంతి మాటలు గుర్తుకుతెస్తుంది.

జీవన మహత్వాన్ని తెల్పుచు జీవితమంతా ధర్మాధ్వమే అందలి
అశ్రమాన్ని వనవాటలే. అందును గృహస్థాశ్రమము రమ్య వనవాటి యది.
ఇదెంతటి మనోహర భావగుంఫిత రచనో సహృదయులు గహనింతురుగాక
అపర పెద్దన గదా పెద్దను గుర్తు చేశారు. 'తెలకునున్న తంగెటి జున్ను....'

ఇక సీతామాతకు గాధిజుని అశీస్సు ఎంతటి ధర్మభావగర్భితమో
అవధరించండి.

అవని జా! వీర పత్నీత్వమధిగమించి
కర్కశములగు సంసారకంటకముల
నుద్ధరించి త్రిభువనీ ప్రసిద్ధిగాంచి
కమ్మునెలతల తలమానికమ్మునీవు

జనక కుశిక సుతాశీస్సులలో సామ్యమున్నది. అందును ఇందును
ధర్మ రక్షణ బాధ్యతా నిర్వహణమే.

'కర్కశములగు సంసారకంటకములు' సీతామాత తానీ లోకంలో
అడుగిడడానికి కారణం గుర్తుచేస్తూ

యదిత్యం ప్రస్థితో దుర్గంవన మద్యైవ రాఘవ
అగ్రతపై గమిష్యామి మృద్నం తీకుశకంటకాన్
పల్కిన యీ శ్లోకం గుర్తుకు రాదా!

తాను ముందు లంక చేరితేగాని రామాగమనం కాదు. అప్పుడే రావణ
సంహారం. ఆయితేనే సాధులు నెమళ్ళై నాట్యంచేసేరు ధర్మం కేళీ చంక్రమణం
చేసి గేరింతలు కొట్టదుమరి. ఇట్లడుగడుగునా ధర్మరక్షణ, ధర్మాచరణమే
మానవ ధ్యేయమని బోధించిన యీ నవ కావ్యహారం సుజన గళహారం కాదా!

ఇందలి రాముడు ధర్మవీరుడు, మౌన ధీర గంభీరమూర్తి హవ
భావాలతో అతి శ్రావ్య వీరత్వస్ఫూర్తి చూపరులకు గల్గించు మహోన్నతుడు.
ఈ కావ్యంలో రామ భద్రుడు మాట్లాడింది రెండే రెండు పర్యాయాలు. లక్ష్యణ

డసలే (మాట్లాడలేదు) పెనవి విప్పలేదు. ఉర్వి నిర్వీరమనుచు నిట్టూర్చిన జనకరాజును చూడగానే 'నూగు మీసములెగదువ్వనేగు కరము' లక్ష్మణుడు బిగి బట్టుకున్నాడట కాని 'రాముని భుజశిరముల పొంగు దాగలేదట' అలతి అలతి పదాలతో వీర రసస్ఫూర్తి కల్గించడం సుకవిసాధ్యం. అప్పుడు గాధిజుతో పల్కిన మాటలు రాముని వినమృ వీర రూపాన్ని కనులగట్టిస్తుంది,

“ఏమేమీ ఒకవింటినెత్తు మగవాడే యుర్వి లేనో? స్ఫుర
న్నామంబౌ రఘువంశ మెవ్వరి యెడుందందట్టలేదో? మహ
ర్షి మీ శిష్యుల కానతీయ వలె నేడే నింగిపై జైత్రతే
జ్ఞో మాంగల్య పతాక ప్రాకవలెనంచున్ రాముడుత్సాహిగాన్!!”

శివదనుర్భంగానంతరం ఋషి 'నాదు ప్రతిన పాటికెక్కింప నెటు
శ్రమపడితివోయి! మరపురానిది నీ విక్రమ స్ఫురణమ'నగానే పల్కిన మాట
లలో వినయత్వస్ఫూర్తి భాసించింది.

“మహాత్మ! మిముబోంట్ల దీవెనల్, పొనరిచెగాక, యేనునొక ప్రోడనె ....
ఇద్ది భీతులన్ మనువుటొ, దుండగీండ్ల పొదమాపుటొ దిక్కులు (దీపులని
కవి యభిమతం) గెల్చి పోల్చుటో” (ఈ రెండు పర్యాయాలే రాముడు
మాట్లాడింది)

వింటిటి పెద్దెను చేరపోయే రాముని మూర్తి వీరశృంగారాల సమ్మేళన
సమ్మోహకము.

“అల్లలాడెడి కాకపక్షిశితోడు
నగవులొ బీరమొల్కు నెమ్మనముతో
వడినెగడుగన్న యేనుగు
నడలతో పుడమి జవ్వాడి నదట”

ధనువునెత్తు రఘుబాలుని వీర కళామూర్తి సహృదయ హృదయార
వింద స్థిరత్వము నొంది నిల్చునది.

“అయెడ నీల నీరజ దళాంతర కాంతి వెలార్చు లేతనా
వైమర మేను ముందునకు వ్రాలించి, చెంగలువల్ హసించుకేల్
దోయి రవంతసాచి, తృటితోన చటుక్కుననుక్కు పెట్టె కీ
ల్వాయగ మాత విప్పె రఘు బాలుడు వీర కళావిశాలుడై”

గణేలు గణేల్లునం కదలు గంటలకున్ ముఖవాటి తల్లది
ల్లిన గతి దోవ దాశరథి లీల మెయంగయి వెట్టిపట్టివిల్
గొని వెలికెత్తి మధ్యమున గూర్చిన ముష్టిని తూచి యాచి రి
వృన యరత్రిప్పు దిప్పి పద భూమి మొదల్ గనియన్ కణవలం
బనమిడి చక్కనిల్పెను సభాజన భాజన విస్మయంబుగన్”

రామలక్ష్మణులకాచార్యత్వము వహించిన గాధేయుడు పశిష్ట జనకా
దులు సీతారాములందుడైవీయ (స్థితిని) సౌందర్యముగ్రోలిన సార్థకజన్ములు

“నిగమ చోరకువాత .... .” ఇత్యాది అవతారవర్ణనమున

శ్రీరాము వికసిత సిత పద్మచోచనములు జూచి సవితృమండలముజూ
(ఇది ‘ధ్యేయస్సదాసవితృ మండల .... .’ తలపించును)

“సీత కాదా పెనిన్ జేరు జీవకళిక, ఇటను ‘తలపదిడనిదయ్యి తమ
రాకతోన నా యజ్ఞఫలము వచ్చినట్టులయ్యె’ నను జనకుని మాటలందును,
మాకు యీ కూనలకెన్ని జన్మల ఋణమొయ్యె’ ఇత్యాది విశ్వామిత్ర
స్వగతమందును వారి దైవత్వ మహత్వము ద్యోతకమగును.

అచార్యుడైన విశ్వామిత్రుని పాత్ర మాటలకందని అత్యున్నతము,
అతిపవిత్రమునై నది. పరమాత్ము కళ్యాణకిర్రయైన గాధితనయుని సుతియింప
మనుడెవండ”ని నమస్కారం చేస్తాను.

అమ్మవారు లేకుండ స్వామి ఒక్కడే ఉపాధేయంగాదు గనుక
గాధేయుడు రామబ్రదుని అమ్మవారితో సహాదశరథునకు కనులలో బెట్టి ఇన్నాళ్ళు
గాచి యిదిగో నీ సుతుల నీకు నప్పగించితి నని” అప్పగింతలు చేసి సీతారాముల
మూర్తుల మనోబ్ధమున నిల్చుకొని మరపురాని చుట్టమై అరిగిన విశ్వామిత్ర
పాత్రనాన్యతోదర్శనీయము.

వేదవతీ చరిత్ర, అహల్య బండబడుట, మున్నగు అవాల్మీకాంశాలు కావ్యశోభాహేతువులైనవి. దూశి రూపంలో అల్లునిచెల్వు చూడ నేగే క్షితికాంత కృత్యాది అపహ్నవశ్లేషాదులు భూషణములై భాసించినవి.

“ముదితగతిని జేరే మొదట

రాజక మదిపాణి పీదనై క పరవశమున

ముదితగతిని జారె మొదట

రాజక మదిపాణి పీదనై కపరవశమున”

(ముదితగతి = సంతోషము, త్రీ) లాంటి పద్యాలు పెద్దన గారి “అపరిమితాను రాగసుమనోలసయై....” పద్యాన్ని తప్పిస్తూ ప్రబంధ పరిమళాన్ని గుఱాశించినది.

ఓజఃప్రసాద మాధుర్యగుణయుతమై, ప్రబంధ కావ్యలక్షణ ప్రకాశితమై, జాతిరత్నములు వసిడి గూళ్ళ పొదిగిన పల్కులుగలది యై రామ పదా రామమై విలసిల్లిన కళ్యాణ రాఘవ కావ్యము అతిశోకమైన అఖండ జ్యోతియనుట సహజోక్తియే.

చిలుకమట్టి వారి కావ్యాల్లో విషయ వైవిధ్యం ఉన్నా అంత స్తోత్ర స్పృగా ధర్మాచరణము, ఆధ్యాత్మికత ప్రవహిస్తుంటుంది “మేనుగలయంతకున్ విషయానువృత్తి సాగుటయె తప్పదందువ” యని ‘నీ పయింగలనమ్మిక మాప జూచు ఘటనలుం గూడ నీ చిత్రనటనగతులె’ అంటూ ‘నీలి మేఘమువోలిన నీదు రూపు పరచు కొందును జీవితాంబరమునందు’ అని అనందఁతో ‘కరుణా ధుని శ్రీరమణి’ నారాయణా నమస్కారమిదిగో’ నంటూ సర్వం శ్రీకృష్ణార్పణ మస్తు అనే సహజ తత్వం గల ఆచార్యుల వారి స్తోత్రాంజలి “అహోకనకస్య సౌరభ సంపత్తిః” అని మద్రాసు రాష్ట్ర సంస్కృతాస్థాన కవి, వైయాకరణ పంచాననులగు కె.యస్.కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి గారు, వీరిలో ‘ఉదాత్తమగు ప్రతిభా సమృద్ధి, అందుకు తగ్గ సరసనిరపద్య పద్యవిన్యాస కౌశలము రెండును సరితూగియున్నవని కవిశాబ్దిక సింహ (కేసరి) శ్రీమాన్ న.చ. రఘునాథాచార్య స్వామివారి ప్రశంసలందిన యీ గ్రంథాన్ని శ్రీ వేల్పుగొండ దేవస్థాన పున రుద్ధరణ కమిటీ వారు 1966 సం॥ ముద్రించినారు. ఇదియు నృశింహాంకితము. ప్రతి పదమందును భగవద్భాషము గోచరించును.

“త్వద్వీజనాయ ....” శ్లోకము”

“భీషాస్మాద్వాతఃపవతే, భీషోదేతిసూర్యః”అనే ఉపనిషద్వాక్యాన్ని

“రాత్రౌ సురామునివరాః....” ఈ శ్లోకం క్షేత్ర మహాత్యాన్ని వివరిస్తుంది.

భగవంతునకు తనయందున్న గుణ దోష సమర్పణ చేయుచూ ఇహ లోకజీవనానికి ఎన్నో ఒడుదొడుకులకు లోనై దేవుని మరచి విట్టవీగడం మున్నగు భావాలతో దోలాయమాన మనస్కుడవడం వల్ల తన్నుద్ధరించమని అచ్యుతస్వామిని పేడుకోవడమే ఇందలి విన్నపము. చుక్కలదండ, లక్ష్మీస్తుతి, వీరి ఆంధ్ర రచనా పరిపుష్టికి తార్కాణాలు. ఇందు భగవద్గీత, పేదాంతము, శ్రీ భాష్య పరమైన అతి నిగూఢ విషయములు వివరింపబడినవి.

సంస్కృతాంధ్రముల రెంటి యందుని ఉత్తమ రచన సాగించుటలో వీరు సిద్ధహస్తులని యీ కృతిచే విశదమైనదన్న రఘునాథాచార్య స్వామి వాక్కులు సత్యసహజములు.

అనంతుని గూర్చిన అనంత వేదనా ప్రతిరూపమే యీ మధురవేదన ఇందలి ఖండికలు పెక్కు సంవత్సరాలకు సంబంధించినవి. దీన్ని హైద్రాబాదులో అచ్చువేయిస్తానని వీరి వదినగారి (నప్పిన్నమ్మగారిఅక్క) కుమారుడు తీసుకపోయి సంవత్సరంన్నరగడిచినా తిరిగి ఇవ్వనందునతమ్రచనగామిగలదని బాధపడ్డారు. వీరి ఆరోగ్యం దెబ్బతిన్నది. సుప్రసన్న, మొదలగు వారలు ఈ పుస్తక మచ్చు వేయిస్తామని ఒప్పించి గ్రంథమివ్వమనగా చిత్తు (ప్రతి) కాగితాలు లేనందువల్ల ఒక్కొక్కటిగ జ్ఞాపకము చేసుకొని వ్రాయు స్థితిలో స్మృతి తప్పిపడిపోవడం సంభవించేది. నేను ఎన్నో పర్యాయాలు ఆపని నుండి తాత్కాలిక ఉపశమనం కల్గించేవాడిని, మొత్తం మీద యథాతథంగా పుస్తకం సిద్ధమైంది. ఈ వేదనే భగవన్నివేదనామయమై మధురవేదనగా మారినది. అయినా వరంగల్ యం.జి.యం. అనుపత్రిలో రెండు మాసాలుండక తప్పలేదు.

ఇదొక అఖండమైన ఖండ కావ్యం. ప్రతి ఖండికలో ఒక భావన అంతస్సుగా అనుస్యూతమై ఉంటుంది. అవతారధారతో ఆరంభమై విశ్వరూపంతో పూర్తిగావడం ‘సర్వం విష్ణుమయం జగత్’ అనే భావాన్ని సూచిస్తుంది.

భౌతిక ప్రగతిని వ్యతిరేకించడం కవియభిమతంకాదు. కాని, సంఘం
లోని, అధర్మం, లంచగొండితనం, మోసం, అధ్యాత్మికహీనమైన భౌతిక
వాదం అస్తిత్వాన్ని కూల దోస్తాయని వీరి అవేదన.

“ఒక్కని దారి గిట్టదు మరొక్కనికి, ఒక్కని స్వార్థ బుద్ధిచే
ప్రక్కల యెందరెందరికి బాధలు గల్గిన యేని వానికికా లెక్కయె కాదు ....
పరోపదేశమందొక్కని మించునొక్కడు ఒహో హోయివిమానవ చేతనల్ ప్రభూ”
“మానవచేతనల్ ఇందలి వ్యంగ్యం గమనార్హం. ఇంతేకాదు” నా వాడు పర
వాదనే భేదమే లేదు.

సహజీవనానికి, పరోపకారానికి. మానవతా చిహ్నానికి రంగు ప్రధా
నం గాదు, గుణము మనస్సు ప్రధానమని ఢంకా బజాయెస్తూ ‘మేను నలుపైననే
మాయె, సదమలసుశీల రసార్ద్ర హృదయమున్న చాలునట. అట్లుంటేనే
స్వపరమరతివీడి యెల్లరకుపకరించి” ఘనత పొందుతాడని జీవం లేని జీమా
తంతో చెప్పించడం ఎంతటి భావుకతో గమనించాతి.

సంఘంలో పరస్పరం ఉండాలైన సత్సంబంధం ఇప్పుడెట్లుందో
ఈ క్రింది పద్యంలో చూడండి దాని వ్యంగ్య వైభవం.

కాసులార్జించెడికరములు కరములు
స్వీయస్తుతుల్ నేర్చు జిహ్వా జిహ్వా
గొప్పగా మార్కులిచ్చెడిగురుడుగురుడు
తనపనులకడ్డు చెప్పని తండ్రి తండ్రి॥

ప్రపంచానికే శాంతి సందేశమిచ్చిన భరతోర్విని దురాక్రమిస్తే
“హిమగిరి అంగారఘోరవృష్టి” కురుస్తుందని గద్దించి, అధ్యాత్మిక స్ఫూర్తితో
విబోధ సుధా యురి పొంగి మత్త్యదమృతత్వ మొందవలె లేనిచో “భరతోర్వికి
తరమునకు చెప్పదగిన విలక్షణ స్థితి” మరేమిటని సగర్వంగా పల్కడం” పెట
చూడ్కల్ మిలుమిట్లుగా విభావమున్ విజ్ఞానమున్ బెంచుచున్ భరతోర్విని”
కాపాడుమని వేడుకున్న సింహవలోకనం మధురాలోకనమైనది. సృశింహంకిత
మైనది.

ప్రత్యేక కావ్యంగా భాసించే మధురవేదన ఖండికలోని కుబ్జకవికి (జీవునికి) ప్రతీక. నవవిధ భక్తుల్లో భగవత్పూజికి భర్తృభార్యా సంబంధం శ్రేష్ఠ తమం. తవి తన్ను నాయకగా భావించిన అవేదనయే ఈ వేదన. విశ్లేష భీరుత్వాతో వెల్వడిన అవేదనయే భగవద్విషయమై మధురవేదనయైనది.

ప్రపంచ ప్రసిద్ధి పొంది నభూతోనభవిష్యతి యనునట్లున్న రవీంద్రుని గీతాంజలి అనువాదానికి ప్రోత్సాహకులు ప్రస్తుత కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయంలో నున్న శ్రీ పరమాజీగారు. రవీంద్రుడు స్వయంగా వ్రాసిన బెంగాలీ మరియు అంగ్ల గీతాంజలి గ్రంథాలను పోల్చి చూచి, ఆచార్యుల వారు అంధ్రమునకు అనువదించినారు. బెంగాలీలోనున్న కొన్ని భావాలు అంగ్ల గీతాంజలిలో తగ్గించబడినాయని ఆచార్యులవారి మాట.

రోజుకు రెండు గీతాలే రచించాలన్న నియమంతో ఆరోగ్యం సరిగా లేకున్నా తమ నియమాన్ని పాటించి అనువాదము సాగించేవారు.

“నీ కేమి చదువురాదు. నేను ఈ గీతాలు చదువుతాను విను. ఎక్కడ అర్థం కాదో చెప్తే అక్కడ సరళం చేస్తా”నని చెప్పి నాకు విన్పించేవారు. ఇట్లా సాగిందీ అనువాద రచన. ప్రోత్సాహకుల మాటకాదనలేక గ్రంథాన్ని పూరించి సీతారాములకు అంకితం చేసినారు. కొద్దికాలానికే వీరికారోగ్యం క్షీణించి రెండవసారి యం.జి.యం. అనుపత్రిలో చేరడం, ఆ తర్వాత అతి తక్కువ వారు పరమపదానికి వెళ్ళిపోయినారు.

ఇక పరమాజీగారు తమ మాట నిలబెట్టుకోదలచి అకాడమీవారి ఆర్థిక సాయంగూడ తీసుకొని ప్రింటు చేయించి వీరి సోదరులగు శ్రీమాన్ యాదగిరి స్వామిగారి సమక్షమున అగస్టు 1968వ సం॥లో ఆవిష్కరణ నిర్వహించి ఆచార్యులవారి అత్తకు తృప్తి కలిగించినారు.

అనువాద విధానానికి ఒకటి రెండుదాహరణలు—

Where the mind is without fear and the head is held high
..... let my country awake.

గీతాంజలిలో (35)వ అనువాద గీతమిది.

“బెదురు లేకుండునెచ్చట హృదయమునకు
 నెచట తలయెత్తుకొని చరియింప నొను
 ....
 సరగనట్టి స్వతంత్రతా స్వర్గ సీమ
 సలిపి నాదేశమున్ మేలుకొలుపు తండ్రి”

The gifts to us mortals fulfil all our needs
 and, yet run back to thee undiminished.

....
 From the words of the poet men take
 what meanings please them, yet their last
 meaning points to thee.

“ఈ వుమర్త్యులమైన మాకిచ్చు కాన్క
 లెల్ల మాయక్కరల్ దీర్చి చెల్లిపోక
 మరలనీ జాడలరయుచు బడుగ లెత్తు”

....
 “తలపనెల్లరుసుకవి గీతమ్ములందు
 దహమనోభీష్ట భావ చిహ్నములుగాంత్రు
 కానియవ్వాని చరమలక్ష్యమ్ము మాత్ర
 మొక్క నీదగు సంగీతమొసగు నోయి”

ఇందలి (50)వగీతము 1968లో పదవ తరగతికి ప్రత్యేక పాఠ్యాంశముగ తెలుగు పుస్తకంలో ఎన్నుకోబడినది.

ఇందలి ప్రతి గీతము మూలాతిక్రమణం కాకుండా స్వతంత్ర భావాన్ని వీడకుండ కొన్ని యెడల మూలానికి వ్యాఖ్యాన రూపకంగా వెలసిన చిలుకమట్టి వారి తెలుగు గీతాంజలి సాహిత్యోద్యానంలో ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నది.

16 సం॥ వయస్సు నుండే పద్యరచన ప్రారంభించిన అచార్యుల వారు అశు కవితాధారయందును అసమానశక్తిని సాధించి అష్టావధానం నిర్వహించినారు. మంతనలో వీరు చేయుచున్న అష్టావధానాన్ని సఫలం కాకూడదనే

ఉద్దేశ్యంతో అచటి పండితులు సమస్యలలో ఎంతో కష్టం కలిగించినారు. వాటన్నిటిని గట్టెక్కి సఫలీకృతులైనారు.

నాటి సమస్య ఇది. ఎంత కీష్ట ప్రాసయో గమనించండి.

“పుంస్త్వము లేని పురుషుడు పుంసవన క్రియజేసె కాంతకున్”

వరంగల్లులో చేసిన రెండష్టావధానాలు వీరి కీర్తిని దిగంతముల నింపినవి. ఒకటి 1964న వరంగల్లు యస్.టి.ఓ. వారు, వరంగల్ మున్సిపాలి వారు నిర్వహించినవి. అవధానాల్లోని పద్యాలలో ధారాళత, భావుకత, భావగాంభీర్యత కొరవడకపోవడమే గాక భుజంగ ప్రమాతం; పంచచామరం మున్నగు వృత్తాలలో పూరణగావించడం అవి గూడా మాలికారూపంలో సాగడం చదువరులకు అనందాశ్చర్యాలను కల్గిస్తుంది. 1965లో హన్మకొండ బి.ఇడి. కళాశాలలో అవధానం చేసివారు.

ఒకటి రెండు సమస్యలనుటంకించి యీ నా వ్యాసాన్ని ముగిస్తాను.

‘మ్రొక్కితి వేడికొంటి ననుముట్టుకుమంటిసి దూరముండరా’

“చక్కనివాడ నీ వలపుచందమెరుంగనిదానగాను వి
నొక్కటి మాడునాళ్ళు మనకుండదు పొందిపుడే నెరింగితే
యెక్కడి కొంటె వీవెరుగవేమి యదేమిటోచీరెమాసెరా”
‘గట్టాచూలికి సీత చెల్లెలటరా కామయ్యవిన్నావటోయ్’

“ఇట్లాప్రాసమునన్ వచించుటకు నాకేలా విచారంచిదే
భట్రాజైనను జెప్పగాగలడు, శుంభద్వాణీయై యెందునే
కుట్రల్ సుద్దులు లేక గాధవినియున్ కుట్టండు తానిట్లనెన్”

‘కలువల్ విచ్చెను తెల్లవారెను గదే అక్కా బావరాదాయెనే’

ఇట్లు సరస భావాల జల్లులు కురిపించుటే గాక దేశభక్తితో బాటు మానవతా విలువను, ధర్మాచరణ అవసరాన్ని, భౌతికతతో బాటు ఆధ్యాత్మికత అవసరాన్ని ప్రబోధించిన యీ సరస మహాకవి భగవదాజ్ఞను తలదాల్చి 24-10-1967వ సం॥న పరమపదమునలంకరించినారు.

‘అయితే మాత్రం ఏమి “జయన్తి తేసుకృతినః”

ఇతర వ్యాసములు

1. చిలుకమట్టి వారి మధురవేదనలో రస సరికరిత సాంఘికావేదన
13-4-1986 జనధర్మ పత్రిక
2. చిలుకమట్టి వారి కళ్యాణ రామవం
1-6-1986 జనధర్మ పత్రిక
3. మంజువచః ప్రసూనగుచ్ఛమ్ముల కావ్యహారము-కళ్యాణ రామవం
26-10-1986 జనధర్మ పత్రిక
4. చిలుకమట్టి రామానుజాచార్యుల వారి అష్టావధాన వైదుష్యం
25-1-1987 జనధర్మ పత్రిక

కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులు

డా॥ కోవెల సంపత్కుమారాచార్యులు

జననం : 26-6-1933

చిరునామా :

ఇ. నెం. 15-9-65,

రామన్న పేట, వరంగల్లు-506 002

ముద్రితాలు :

హృదీత

అనందలహరి

మనపండితులు, కవులు, రచయితలు

తెలుగు ఛందోవికాసం

తెలుగు ఛందః పదకోశము

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య విమర్శ-సాంప్రదాయకరీతి

పూర్వకవుల కావ్య వైభవము

కల్పణుడు

డి. విక్షపతి

దోమల విక్షపతి

యం.ఏ., యం.ఫిల్.

జననం : 15-7-62

ఘుప్పారం, నారాయణగిరి

మడికొండ, వరంగల్లు-506 1+2

అముద్రితములు :

భావ కవిత్వ విమర్శ-వాఙ్మయ సూచికా సమీక్ష

కోవెల సంపత్కుమారా చార్యులు

“దేశ కాల సమాజాల త్రిపుటి
అన్నిటి కీ కేంద్రమైన వ్యక్తి
అనంత వైవిధ్యం గల మనః ప్రవృత్తి
అన్ని దశల్లో మానవ సమగ్ర వికాసం
ఆధునిక భావ చైతన్య విన్యాసం
నినాదాడంబరాలు లేని విధానం
ఇజాల విషవలయం చీల్చి వచ్చే నిజం
ఉభయంలోనూ ఏర్పడే సామీచీన్యం
అంతర్భహిరంగ సమన్వయాల సమలోచన
.....అనంత జగచ్చైతన్యవగాహన”.

ఇవి శ్రీ సంపత్కుమారగారు తమ విషయంలో చెప్పుకొంటున్న మాటలు వారి రచనలను జీవితాన్ని తెలుసుకొంటే పై మాటల్లోని నిజాయితీ, నిష్ఠ, గాఢత్వం మనకు అర్థమవుతాయి. చేతనావర్తన కవితా సంపుటిలో తమ కవితలకు భూమికగా వారు వ్రాసుకొన్నదిది. వారి కవితలన్ని 'సంప

త్కుమార' అనే పేరుతో వెలువడినవి. వారి విమర్శ మొదలైన రచనలన్నీ 'సంపత్కుమారాచార్య' అనే పేరుతో లేదా ఇంటి పేరుతో కూడా కలుపుకొని 'కోవెల సంపత్కుమారాచార్య' అని వెలువడినవి. వారు శ్రీవైష్ణవ కుటుంబములో జన్మించినందుకు మాత్రమే కాక వారి రచనలు, అభ్యాసన విధానం బట్టి కూడా వారి పేరుకు చివరి ఆచార్య శబ్దాన్ని సార్థకంగా గ్రహించవచ్చు. కోవెల అన్నది ఇంటి పేరుతో బాటు ఇంటిలోని పవిత్రతను కూడా సూచిస్తున్నది.

తెలుగులో అటు కవిత్వంలోనూ ఇటు విమర్శలోనూ స్వయం వ్యక్తిత్వాన్ని సాధించుకొన్న వ్యక్తులు మనకు చాలా అరుదు. ఈ రెండింటికి చుక్కెదురు అని సామాన్యంగా భావించబడుతుంది. కాని ఈ రెండు సంపత్కుమారాచార్యుల వారిలో ఏ విరోధం లేకుండా సమన్వయమైనాయి. వారి సాహిత్యాన్నంతా గమనించినప్పుడు ఈ సమన్వయంలోని ఔచిత్యం మనకు స్పష్టమవుతుంది. జీవితంలోనూ సాహిత్యంలోనూ కనిపించే ఈ సమన్వయం వారికి ప్రత్యేకమైనది.

సంపత్కుమారగారి తండ్రిగారు శ్రీమాన్ కోవెల రంగాచార్యుల వారు, తల్లి చూడమ్మ. వీరిది తెలంగాణాలోని సాంప్రదాయకమైన శ్రీవైష్ణవ కుటుంబం. తండ్రి గారు ఉభయ వేదాంత నిష్ఠాతులు, ఉపన్యాసకేసరి, “సుబోధక సుధీమణి” అన్నవి వారికి సార్థకమైన బిరుదులు. ఆంధ్ర దేశంలో వారు ఉపన్యసించని పెద్దనగరం లేదంటే అతిశయోక్తి కాదు, త్రిమతాలను సమన్వయదృష్టితో స్వీకరించిన ఆచార్యులు వారి ఉపన్యాసాల థాటి, విషయాన్ని అందించడంలోని స్పష్టత వారికా బిరుదులను సంపాదించినవి. తర్కవేదాంతాలు వారి అభిమాన విషయాలు. ఈ విధమైన ఉత్తమ వ్యక్తిత్వం గల చూడమాంబారంగాచార్యుల వారి సంతానంలో వీరు చివరి వారు, సంపత్కుమారాచార్యులు శ్రీముఖ ఆషాఢ శుద్ధ చవితి (26-6-1933) నాడు వరంగల్లులో జన్మించినారు. బాల్యమంతా తండ్రిగారి వెంట తిరుగుతూ సంస్కృతాన్ని అభ్యసించడంలోనే గడిచింది. కాని డిగ్రీలు లేని పాండిత్యం పనికిరాని కాలం కాబట్టి వరంగల్లులోని సంస్కృతాంధ్ర కళాశాలలో తండ్రిగారు సంపత్కుమారాచార్యులను చేర్పించారు. అక్కడ శ్రీ గుడిమెళ్ళ వరదాచార్యులు గారు, జుజ్జూరు నరసింహశాస్త్రిగారు, భాస్కరశాస్త్రిగారి వంటి పండితుల సన్నిధిలో తర్కవ్యాకరణ, సాహిత్యాలలో అభ్యాసం సాగింది. అక్కడి నుంచి మద్రాసు

విశ్వవిద్యాలయపు ఎగ్రెజున్స్ పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై, 1949లో బందరు సమీపంలోని చిట్టి గూడూరు సంస్కృత కళాశాలలో చేరినారు. 1953 దాకా అక్కడ అధ్యయనం సాగింది. శ్రీ కరి రామానుజాచార్యులుగారు, బ్రహ్మశ్రీ మల్లంపల్లి పీఠేశ్వరశర్మ గారు, శ్రీ తట్టా రంగాచార్యులుగారు, శరభయ్యగారు కళాశాలా అధ్యక్షులైన శ్రీమత్ తిరుమల గుడిమెళ్ళ వరదాచార్యులు గారి సన్నిధిలో సంస్కృతాంధ్రాలలో అధ్యయనంచేసి “భాషాప్రవీణ”గా ఉత్తీర్ణులైనారు. ఆ తరువాత తిరిగివచ్చి ఉపాధ్యాయ ఉద్యోగంలో ప్రవేశించినారు. ఉద్యోగం సాఫీగా సాగుతూనే వుంది.

సంపత్కుమార గారికి మామూలుగా మనం అనుకొనే స్కూలు ఎడ్యుకేషన్, కాలేజీ ఎడ్యుకేషన్ లేదు. అంగ్లం వారి అన్నగారు లక్ష్మీనరసింహాచార్యుల వద్ద నేర్చుకోవడం ప్రారంభించి స్వయం కృషితో అవసరమైనంత మేర సాధించుకొన్నారు. ప్రైవేటుగానే 1963లో తెలుగునానా, 1966లో హిందీలోను ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం నుండి ఎం.ఏ. డిగ్రీలు సాధించినారు. ఆ తర్వాత సాంకేతిక పరమైన అటంకాలను అధిగమించి 1978లో కాకతీయ విశ్వ విద్యాలయం నుండి డాక్టరేటు పట్టా పొందారు. వారి పరిశోధన విషయం ‘ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య విమర్శ-సాంప్రదాయక రీతి’, కాకతీయ విశ్వ విద్యాలయపు తొలి స్నాతకోత్సవంలో తొలి డాక్టరేటు సంపత్కుమారాచార్యులు గారిది.

ఈ డిగ్రీలతో నిమిత్తం లేకుండానే వారి సాహిత్య కృషి సాగింది. పరిశోధక విమర్శకుడుగా వారు రచించిన “తెలుగు ఛందో వికాసం” 1962లో వెలువడింది. ఆ రోజుల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి తెలుగు ఛందస్సును గూర్చి బహుమతి ప్రకటించి పోటీ గ్రంథాలను ఆహ్వానించింది. ఈ పోటీకి శ్రీ గిడుగు సీతాపతిగారు, రావూరు దొరసామి శర్మ గారు, సంపత్కుమారాచార్యులుగారు తమ గ్రంథాలను సమర్పించారు. మొదటి ఇద్దరు ఆనాటికే భాషా, ఛందోరంగాల్యో ప్రసిద్ధులు, వయస్సులో కూడా చాలా పెద్ద వారు. బహుమతి సీతాపతిగారి గ్రంథానికి లభించింది. సీతాపతిగారు అంతకు పూర్వం ఛందస్సుకు సంబంధించి వ్రాసిన కొన్ని వ్యాసాలు కొన్ని పీఠికలు కలిసి ఈ గ్రంథమైంది. శర్మగారి గ్రంథంలో యతిస్రాసలకు సంబంధించిన విషయాలే ఎక్కువ ప్రాధాన్యం పొందాయి. సంపత్కుమారగారి గ్రంథంలో

చారిత్రకంగా తెలుగులో చందస్సు యొక్క వికాసం ఒక క్రమ పరిణామ రూపంలో ఆధునిక కాలంలో వచ్చిన పద్యం దాకా ఎన్నో విషయాలతో చిత్రించబడింది. తెలుగులో ప్రసిద్ధమైన చందో గ్రంథాల్లోని విషయాలన్నీ ఇందులో చర్చించబడినాయి. ఈ గ్రంథ ప్రణాళిక రచనా విధానం బహుమతి నిర్ణయించినవారిలో ఒకరైన శ్రీ అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారిని ఎంతో ఆకర్షించింది. ఈ గ్రంథం కూడా తప్పకుండా రంగంమీదికి రావలసిందే అని ఆకాడమీలో వాదించి, ఒప్పించి దీని ముద్రణకు కూడా ఆర్థిక సహాయం చేయించారు. అలాటికి రామకృష్ణరావుగారికి సంపత్కుమారగారితో ముఖ పరిచయం కూడా లేదు. కేవలం గ్రంథ స్వరూపమే అక్కడ పనిచేసింది.

ఈ గ్రంథం ఆవిష్కరణ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి అధ్యక్షతలో హైదరాబాదులో జరిగింది. ఆవిష్కర్త అప్పటి ఉత్తర ప్రదేశ్ గవర్నర్ డా॥ బూర్గుల రామకృష్ణరావుగారు, పక్షాలు అబ్బూరి రామకృష్ణరావుగారు ఖండ పల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు. గ్రంథాన్ని ఆవిష్కరిస్తూ బూర్గుల వారు “మహా భారతంలో ఇద్దరే ఇద్దరు మహా వీరులున్నారు ఏక్ బుడా ఏక్ బచ్చా, భీష్ముడు అభిమన్యుడు. తెలుగులో చందోరంగంలో సీతావతిగారు, సంపత్కుమార గారు అట్లాంటి వారు” అని అన్నారు. సీతావతి గారు ఆ సభకు వచ్చి సంపత్కుమారగారిని ఆశీర్వాదించారు, అది వారి మంచితచానికి గుర్తు.

చందస్సును గూర్చి ఈనాడు ఏ విషయాన్ని గూర్చి అయినా సంప్రదించాలంటే సంపత్కుమారగారే ప్రముఖంగా కనిపిస్తారు. ఇది జగమెరిగిన విషయం. వీరికి ఇంతటి ప్రామాణికతను కలిగించింది తెలుగు చందోవికాసమే. చందోరంగంలో పరిశోధకులకు, విద్యార్థులకు, ఉపాధ్యాయులకు కూడా ఈ గ్రంథం ఎంతో ఉపకరించింది. ఈ గ్రంథం మళ్ళీ 1990లో పునర్ముద్రణ జరిగింది.

దాదాపు గత శతాబ్దం చివరి పాదం నుంచి ఒక వంద సంవత్సరాల పరిధిలో వరంగల్లు జిల్లాలోని కవి పండితులను గూర్చి “మన పండితులు కవులు రచయితలు” అనే పేరుతో మరుగుబడిన సుహృద్భక్తులు దాదాపు నల్లబై మంది గురించి సంపత్కుమారగారు వ్రాసిన వ్యాసాలు జనధర్మ (వరంగల్) పత్రికలో ధారావాహికంగా వెలువడినాయి. వీటిలో నుంచి పాతిక వ్యాసాలు గ్రంథ

రూపంగా జనధర్మ వారే వెలువరించారు. వీటిలో ఒక్కొక్క వ్యక్తి ఆయన జీవన రేఖా సాహిత్య కృషి, అందులోని విశేషాలు ప్రత్యేకతలు భాషాసాహిత్య లకు వారి సేవలు వివరించ బడ్డాయి. వరంగిల్లు జిల్లా పెరకు ఇది ఒక అపూర్వమైన గ్రంథం. ఫణికుండలుడువంటి చక్కని కవులు వలువురు ఈ గ్రంథం ద్వారా సాహిత్యలోకానికి పరిచయమైనారు.

తెలుగు చందోవికాసం తర్వాత సంవత్సరమారగారి 'ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య విమర్శ సాంప్రదయిక రీతి' పరిశోధన సిద్ధాంత గ్రంథం 1981 లో వెలువడింది. ఈ గ్రంథం సంవత్సరమారగారికి భారతీయ సాహిత్యశాస్త్రంలో గల గాఢమైన అభినివేశాన్ని అధికారాన్ని నిరూపిస్తుంది. ఇది రెండు భాగాలు. పూర్వ భాగంలో తెలుగులో నన్నయాయనైన ప్రధాన కవుల సాహిత్య సిద్ధాంతాలు నిరూపింపబడ్డాయి. అయితే ఈ భాగం అముద్రితం. ముద్రితమైంది రెండో భాగం మాత్రమే. అందులో ఆధునిక కాలంలో తెలుగు సాహిత్య విమర్శ ఆరంభ వికాసాలు నిరూపించబడ్డాయి. కట్ట ముచి రామలింగారెడ్డి గారు ఆధునిక సాహిత్య విమర్శకు ఆద్యులుగా భావించబడుతున్నారు. కాని అంతకు పూర్వమే 1892లో పి. దక్షిణామూర్తి తోనే ఆధునిక గ్రంథం నిరూపించింది. రామలింగారెడ్డి, రాళ్ళపల్లి, ఆనంతకృష్ణకర్మ, దువ్వూరి రామిరెడ్డి, బసవరాజు అప్పారావు, పురాణం సూరిశాస్త్రి, అక్కిరాజు ఉమాకాంతం, నండూరి బంగారయ్య, రాయప్రోలు సుబ్బారావు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, శ్రీశ్రీ గారల సాహిత్య విమర్శను పరిశీలించి ఆ విమర్శల నుండి వారి కావ్య సిద్ధాంతాలను ఈ గ్రంథం నిరూపించింది. ఈ నిరూపణలో సాహిత్య విమర్శ యొక్క క్రమగతి విధానం కూడా స్పష్టమవుతుంది. మనకు అనేక మంది విమర్శకుల విమర్శను గూర్చి వ్యాసాలన్నాయి కాని వారి సాహిత్య సిద్ధాంతాలను పడగట్టి నిరూపించిన గ్రంథం ఇప్పటివరకు ఇదొక్కటే. ఈ ఎన్నుకోబడిన విమర్శకులు ఆధునిక సాహిత్య విమర్శకు ప్రాతినిధులు కావటం కూడా గుర్తించవచ్చు. ఈ విమర్శకులు విమర్శ విధానాలకై ప్రాచీన భారతీయ అలంకారిక సిద్ధాంతాలు ఏ విధంగా పనిచేశాయో ప్రేరణ కలిగించినాయో ఈ గ్రంథంలో నిరూపించబడింది. దీనిద్వారా భారతీయ అలంకారిక సిద్ధాంతాల వ్యాపక లక్షణం, లోతులు ప్రదర్శించబడ్డాయి. ప్రాచీన ఆధునిక భారతీయ సాహిత్య సిద్ధాంతాలు సమన్వయంఈ గ్రంథంలో మనకు కనిపించే ఒక గొప్ప లక్షణం. భరతుని నుండి జగన్నాథ పండిత రాయల వరకు ప్రాచీన

అలంకార శాస్త్రంలో చర్చింపబడి ఈనాడు మనం గుర్తించని అనేకాంశాలు ఏ గ్రంథం ద్వారా మనకు తెలుస్తాయి.

ఇవే కాకుండా సంపత్కుమారగారు తెలుగు అకాడమి కోరిక పై తెలుగు ఛందః పదకోశము రచించారు. ఇందులో ఛందోవికాసం తర్వాత సంపత్కుమారగారి కృషి వ్యక్తమవుతుంది. ఒక నిమిషంపులా, ఒక శాస్త్ర గ్రంథంగా ఇది జిజ్ఞాసువులకు ఉపయోగ పడుతున్నది. అంధప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి కోరికపై సంపత్కుమారగారు కూచిమంచి తిమ్మకవి రచించిన లక్షణ సంగ్రహం, కూచిమంచి వెంకటరావుడు రచించిన సుకవి మనోరంజనం అనే లక్షణ గ్రంథాలను పరిష్కరించి విఫలమైన పీఠికలు రచించినారు. వీటిలో ఛందో వ్యాకరణాలకు సంబంధించి అనేక విషయాలు చర్చింపబడ్డవి. ఎన్నో అపూర్వ విషయాలు వెల్లడించబడినవి. ఇవి గాక విద్యార్థుల కోసం వీరు రచించిన లక్షణ దీపిక అన్న వ్యాకరణ గ్రంథం చాలా చిన్నదే అయినా విద్యార్థులకు మిక్కిలిగా ఉపయోగిస్తుంది.

అత్యాధునికమైన వచన పద్యాన్ని గూర్చి చేకూరి రామారావు గారికి, వీరికి భారతి పత్రికలో వాద వివాదాలు ఎంతో ఉదాత్త స్థాయిలో సాగినవి, వీటిలో కేవలం వచన పద్యాన్ని గూర్చే గాక ఛందస్సు, భాష, అలంకారాలకు సంబంధించి అనేక విషయాలు కూడా చర్చింపబడినవి. వీరిద్దరు ఏకాభిప్రాయానికి రాకున్నా కూడా వీరికి పరస్పరం ఎంతో గౌరవం. అందుకే వీరిద్దరూ కలిసి తమ వాదాలను “వచన పద్యం-లక్షణ చర్చ” అనే పేరుతో గ్రంథంగా వెలువరించారు. ఎవరి వాదాలను వారు గ్రంథ రూపంలో వెలువరించు కోవటం సామాన్యమే. కాని ఇద్దరు విమర్శకులు కలిసి తమ వాదాలను సమిష్టిగా ఒకే గ్రంథంగా వెలువరించడం సాహిత్య చరిత్రలోనే అపూర్వమని చెప్పవచ్చు.

ఇవిగాక సంపత్కుమార గారు ఛందో వ్యాకరణ సాహిత్యాలకు సంబంధించి వ్రాసిన వ్యాసాలు అరవై దెబ్బై దాకా వున్నాయి. వాటిలో ప్రణయ కవితారథ్య అనే ప్రధాన శీర్షికతో కృష్ణశాస్త్రి, వేదల, నాయని, రాయప్రోలు, విశ్వనాథలను గూర్చిన వ్యాసాలు; ప్రగతి వాద కవిత్వం పై తిరుగుబాటు, పనుచరిత్రలో పస్తు నిర్వహణ, చలం పురూరవ ప్రసిద్ధమైనవి. “తిక్కనగారి ఉభయ కావ్య ప్రౌఢి పాటించు శిల్పము-పునః సమీక్ష” - ఉభయ కవి తిక్కన గారి సమన్వయ దృక్పథం అపూర్వంగా పరిశీలించబడినవి.

కమ్మనిలతాంతకుమ్మొనసి, దేశీయగుణములు — లాక్షణిక మతభేదములు — మొదలైన వ్యాసార్థో ప్రాచీనమైన లేఖన పద్ధతి సూర్యేంద్ర గణాలకు సంబంధించి విశేషాంశాలు పరిశీలింప బడ్డాయి.

ఇదంతా స్థూలంగా సంపత్కుమార గారి పరిశోధన విమర్శకు సంబంధించిన విషయం.

సంపత్కుమారగారికి చిన్నతనం నుంచీ కవితారచన అలవడింది. వెలుగులోకి వచ్చింది మాత్రం సుప్రసన్న గారితో కలిసి రచించిన “హృద్గీత”. ఇది సర్వేశ్వరా! అనే మకుటంతో సాగిన ఆధునిక శతకిం. ఇందులో పద్య రచనకు సంబంధించిన అనేక విచిత్ర విశేషాలు ఉన్నాయని విశ్వనాథ వారన్నారూ, సుప్రసన్న గారితోనే రచించిన మరొక చిన్న కావ్యం ‘అనంద లహరి’ శబరి భక్తి స్వరూపాన్ని, పేదనను ఈ కావ్యం ఎంతో మధురంగా చిత్రిస్తుంది. వీరిద్దరూ కలిసి రచించిన ఒక గేయ కావ్యం ‘అపర్ణ’ ఇది అముద్రితం ఇందులో మనస్సంఘర్షణ ప్రధానమైన పస్తవు — గేయరచనలో ఎన్నెన్నో రీతులు ప్రౌఢంగా ఇందులో కనిపిస్తాయి.

సంపత్కుమారగారి కవితలు నందకు పైగా వివిధ పత్రికలలో వెలువడినాయి. కాని ఇంతవరకు ఈ కవితలు సంకలన గ్రంథ రూపంలో వెలువడలేదు. అట్లా వెలువడి ఉంటే వారి కవిత్యంలోని వైవిధ్యం, భావ తీవ్రత, ఆధునిక చైతన్యం, ఆర్జవం ఒక్క చోట మనం చూడగలిగే వాళ్ళం. అయినా సేకరించిన ఖండికలను బట్టి వారి కవితా విశేషాలు కొన్ని తెలుసుకోవచ్చు.

సంపత్కుమారగారికి పద్యం వైపు కొంచెం మొగ్గు ఎక్కువే కాని వారి గేయాలు వచన పద్యాలు కూడా పద్యంతో సమత్వంగా విరివిగానే సాగినవి. పద్యాన్ని ప్రౌఢంగా నడిపించడంలో సుకుమారంగా అందగించడంలో సంపత్కుమారగారి తీరు ఎంతో ఆహ్లాదం కలిగిస్తుంది. సీతాపతి అనే ఒక గొప్ప వీరుడుండే వాడు ఆయనకు షితాబుఖాన్ అను బిరుదు ఓరుగల్లు నగరాన్ని కాక తీయుల అనంతరం అతి కొద్ది కాలమే కావచ్చు సీతాపతి మహమ్మదీయుల నుండి విముక్తం చేసినాడు. ఆయనను తలచుకొంటే సంపత్కుమారగారి మనస్సు ఎంత పొంగిపోయిందో మనం చెప్పలేము కాని ఈ పద్యం చెప్పుతుంది

ఎవరామూర్తి! మహేంద్ర శైలశిఖర హేకారి రూపమ్ము, శౌ
ర్య విలాసోద్ధత పూర్ణ పూరుష మహాహంకారరూపమ్ము, పూ
ర్వ వదాన్యాండ్ర ధరాతలేశ్వరమహాః ప్రౌఢత్వ రూపమ్ము, ది
వ్య విశాలైక శిలాపురీ ప్రథిత సౌభాగ్య స్వరూపమ్మునున్

(భారతి - మే, 1957)

ఈ పద్యరచన ఆ మహా వీరుని యొక్క రూప గుణ క్రియలను
ఎంతో గొప్పగా స్ఫురింపజేస్తుంది. ఆయన ఆకారాన్ని చూచి మహేంద్ర
పర్వత శిఖరమే సిగ్గుపడి పోయిందట. పూర్ణ పూరుషత్వం వల్ల కలిగే
అహంకారమే ఆయన రూపమట. ఆయన గొప్ప దాత ఓరుగల్లు నగరము
యొక్క సౌభాగ్యమే ఆయన. ఇక్కడ దీర్ఘ సమాసాలు పద్యపు నడక
పద్య రచనలోను భావ వ్యక్తీకరణలోను సంపత్కుమార గారి శక్తిని
ప్రదర్శిస్తాయి.

సంపత్కుమార గారి కవితలో ఋతువుల వైచివాన్ని మనసుకు
రూపు కట్టించే ఖండికలు కొన్ని ఉన్నాయి. ఆయన ప్రకృతితో మమత్వం
పొందటం, ప్రకృతిని ఎన్నో రకాలుగా భావనాశక్తితో దర్శించటం వీటిలో
గమనించవచ్చు

జలజములు విచ్చె, నాడు కన్నులును విచ్చె
పూలు వాసన విచ్చె, ఊర్పులను విచ్చె
తరువులెల్ల కదిలె, నాడు తనువు కదిలె
మధురతలు నెల్ల విడిలె ఉన్మనము విడిలె

(వసంతాత్మ - ఆంధ్రప్రభ. 2-4-1958)

ఇందులో పద్యాలు కన్నులు అంటూ పోలికల విషయం అట్లా వుంచి
ప్రకృతిలో జరుగుతున్న ప్రతి స్పందన తనలోనూ కలుగుతుండటం ఈ పద్యం
లో గుర్తించదగిన అంశం ప్రకృతితో ఏకాత్మ భావాన్ని కవి ఇక్కడ పొందు
తున్నాడు కవి వసంతాత్మడవుతున్నాడు. అందుకే ఈ పద్య ఖండిక శీర్షిక
వసంతాత్మ.

జయంతి (జులై 1959)లో వచ్చిన 'మబ్బు' అనే వర్షపు వర్ణన
ఖండిక సీస పద్యాలతో సాగుతుంది. అందులో మొదటి పద్యమిది.

“పేరాసతో నెల్ల చారుణి యందున్న
అఖిల రసద్రవ్యమాహరించి
ప్రాణులెంతగ గుంజులాడిన రాల్చడు
అట్టి ద్రవ్యస్వామి అంశుమాలి”

“అతని అగారమ్ము నంతయు స్వాధీన
మొనరించుకొని తెచ్చి యొగి సమస్త
బాధిత జీవుల పరము జేసెడి వట్టె
దాతృతా పరముండు తాను మబ్బు”-

ఇందులో మబ్బు ఒక గొప్ప ప్రజాస్వామ్య వాదిగాను, సూర్యుడు
ధన స్వామ్య వాదిగాను చేసిన భావన ఎంతో మనోజ్ఞంగా సాగింది. వాస్తవిక
మైన విషయాన్ని చెబుతూనే ఆధునిక భావనను వ్యక్తీకరించటం ఇందులోని
విశేషం. అంశుమాలి అంటే సూర్యుడు వాడు సహజంగానే ధనవంతుడు అయినా
భూమి మీది రస ద్రవ్యం అంతా వేయి చేతులతో లాక్కొని శోషణ పొందిన
జనులు ఎంత గింజుకున్నా ఒక్క చుక్క కూడా ఇవ్వడు. కాని ఆయన ద్రవ్య
నిధినంతా తాను స్వాధీనం చేసికొని మబ్బు రస ద్రవ్యాన్ని అందరికీ అందిస్తు
న్నాడు. ఇందులో ప్రతి పదము వ్యక్తీకరించవలసిన భావానికి ఉన్ముఖంగా
కనిపిస్తాయి. మరి ఈ మబ్బునే రకరకాలుగా కవి భావిస్తాడు. ఈ భావించ
డంలో లోకవృత్తము, సౌందర్యము మనః ప్రవృత్తి ఈ మొదలైన వేన్నో
చిత్రింపబడినవి.

‘వాంఛానుమితి’ అనే అండ్రిక సంపత్కుమారగారి అంకిర్యేనా
లక్షణాన్ని వ్యక్తం చేస్తుంది.

“అల సర్వమ్మున నుండి వేరయి తృతీయః పంథలో సాగువా
చలతో సంచలనమ్ము పొందెడి మనస్సౌఖ్యమ్ముదేమో! ఇది
ట్టులటంచున్ మరి వేరు వేరు విడిపాటుం గూడ చేయంగ లే
కలి లీజ్మేమతినయ్యెదన్ విదృత లోకమ్ముందు నేకాకి తన్”

(భారతి - సెప్టెంబర్, 1959)

వాంఛ తృతీయః పంథలో సాగుతున్నది అంటే లోక పద్ధతికి
భిన్నంగా ఉందన్న మాట ఇట్లాంటి వాంఛలతో మనస్సుకి ఏ విధమైన సౌఖ్యం

కలుగుతుంది? రిల్లించని తెలుసు అయినా దాన్ని వదులుకోలేకపోవడం లోకంలో చాలా చోట్ల చూడవచ్చు, అట్లాంటి వ్యక్తులు ఒంటరివాళ్ళైపోతారు. జీవితంలో సుఖం, దుఃఖం, వాంఛ అనే మూడింటిని గూర్చిన విచారణ ఈ ఖండికలో కనిపిస్తుంది. ఈ ఖండికలోని చివరి పద్యం ఉత్తమమైన డిఃహా శక్తిని భావనా శక్తిని ప్రదర్శిస్తూ ఖండికలో చర్చింపబడిన విషయానికి పర్కిషారం కూడా చూపుతుంది.

“ధనుపై సామి మనోజ్ఞ వక్రము వియద్భాగమ్ము, చిన్నారి చ
క్కని రెక్కల్ వివలించుచున్ జను బలాకాశ్రేణి తానరియై
సన జల్లుల్ విశిఖమ్ములైన మచిన స్వామీ! ఇదో గుండె వి
చ్చిన యీ బాడబరీతి వాంఛలను వెచ్చింతున్ వ్యదర్థమ్ముగన్
(వాంఛానుమితి)

వాంఛలను వెచ్చించడమే వాంఛా నివృత్తికి శాంతికి ఒక మార్గమన్న సూచన ఇందులో కనిపిస్తుంది. ఇదిట్లా వుంచి ఆకాశాన్ని ధనస్సుగా, బారు తీరిన పక్షులను నారిగా సన్న జల్లులను బాజాలుగా భావించి మన్మథుడి వర్ణించిన ఈ తీరు ఎంతో అపూర్వం. ఇట్లాగే ఎన్నో ఖండికల్ని ఉదాహరించుకోవచ్చు. గేయాల్లో ఉదాహరణకు ‘ప్రోషిత భర్తృక’

తుడుచుకోవె ఇంక కనులు
ముడుచుకోవె ఇంక కురులు
కురులందున పూల సరులు
తరులపైనను మరులు గొనునీ
తరుణుడింకిట వచ్చు లే
గగన మందు నవ జలదము
కల్పించిన మృదు భావము
భావములో దరహాసనము
హదనముంగని రుసులుకొను
మానస విహారి ఇటొచ్చులే”-

అష్టవిధ శృంగార నాయకల్లో ప్రోషిత భర్తృక ఒకడు. భర్త దూరంగా వున్నప్పుడు అతని రాకకు ప్రతీక్షించే స్థితిలో నున్న నాయకను

ప్రోషిత భర్తృక అని అలంకార శాస్త్రము చెప్పున్నది. మబ్బులా కమ్మకొచ్చే వేళనో దూరాన వున్న ప్రియునిలో ప్రియురాలి దగ్గరికి రావాలనే తహ తహ కలుగటమనే మధుర భావము ఇందులో చిత్రింపబడింది. “అమృత పాత్ర దొరకలేదు అంబుది బోరిస్తాను” వంటి మొదలైన ఉద్యేగకర గేయాలు ‘‘దురాత్త ప్రమాదప్రదోషాల నీల్గి’’ మొదలైన ప్రయోగాత్మక గేయాలూ సంపత్కుమారగారు ఎన్నో రచించారు. పద్య గేయాల్లోవలెనే వచన పద్యం కూడా ఆయన చేతిలో ఎన్నో నడకలు సాధించింది. వచన పద్య స్వరూపాన్ని గూర్చి ఎంతో గాఢంగా ఆలోచించిన వ్యక్తి కావడం వల్ల వచన పద్యం ఆయన రచనల్లో ఒక విలక్షణ స్వరూపాన్ని వ్యవస్థా లక్షణాన్ని పొందటంలో చిత్రమేమీ లేదు. ఇవి కాక ఇంకా చాలానే వున్నాయి. సంపత్కుమారగారి వచన పద్యాల్లో గాంభీర్యం, వ్యావహారికత, వ్యంగ్యం, ప్రౌఢి కల గలుపుగా మనకు కనిపిస్తాయి. భావాన్ని బట్టి వచన పద్య స్వరూపం కూడా రకరకాలుగా మారుతున్నది.

‘అంతర్లయం’ అనే ఖండికలో వచన పద్యం తీరు గమనించవచ్చింది. పంచభూతాలతో మానవ శరీరం నిర్మితమైంది. ఈ అయిదింటిని తీసి వేస్తే జీవుడు తాను తానుగానే స్వరూపంతో ఉంటాడు. తాను తనలోనే లీనమవుతాడు ఇది ఒక విధమైన అద్వైత భావన. దీన్ని చిత్రించే ఈ ఖండికలో అయిదు పద్యాలు ఒక్కొక్క పద్యంలో ఐదేసి పాదాలు, ఈ అయిదు పాదాల పద్య నిర్మాణంలోనూ ఒక విశేషముంది. మొదటి రెండు పాదాల్లో పంచ భూతాల్లోని ఒక్కొక్కదాన్ని గూర్చి సంబోధన ఉంటుంది. మూడవ పాదంలో అది చేయగూడని దాన్ని గూర్చి చివరి రెండు పాదాల్లో చేయవలసినదాన్ని గూర్చి ఉంటుంది. ఇది ఈ పద్య నిర్మాణం— అయిదు పద్యాల తరువాత చివరి (ఆరవ) పద్యం మొత్తం ఖండిక శాత్రప్యానికి ఏక వాక్యత కల్పిస్తుంది. ఉదాహరణకు మొదటి పద్యం.

“అవకాశం ఏ ముఱ్ఱం లేకుండా
అంతా అవరించుకొన్న అకాశమా?
నా చెవులకు పని కల్పించకు
ఒక్క ఊణం అల్లరి మానుకో
నీ గుణాన్ని మార్చుకో

శబ్దం ఆకాశ గుణమని ప్రసిద్ధి 'శబ్ద గుణకమాకాశం' అని తార్కికుల నిర్వచనం. ఇక్కడ ఈ అంశం గమనించాలి, ఇక చివరి పద్యం—

నేను మళ్ళీ నిద్ర లేవదలచుకోలేదు
వ్యర్థ జీవన భండం నెత్తికెత్తుడం కుదరదు
నన్నునే బాగా పరీక్షించుకొని
నేను కాని దాన్ని దులుపుకొని
నన్ను నాలో లయం కానీయండి.

ఈ పంచ భూతాలన్నీ తాను కానివే, అందుకే తానేదో పరీక్షించు కోవాలె. అప్పుడు ఆత్మజ్ఞత వల్ల తనలో తానే లయమవుతాడు. అంటే తాను ఒక్కడే తాత్త్వికమైన ఈ అంశాన్ని చిత్రించడంలో వచన పద్యం ఒక ప్రత్యేక నిర్మాణాన్ని సంపాదించుకొంది. వచన పద్యంలో కూడా 'మబ్బు' అనే శీర్షికతో ఒక రచన వుంది. పూర్వం పద్యంతో కనిపించిన మబ్బు తీరు ఇందులోని తీరు ఎంతో భిన్నంగా ఉంటుంది.

మబ్బును గూర్చి కవి ఇట్లా అంటాడు.

మెలుపు లాంటి అమ్మాయిని
గాఢంగా కావలించుకొన్నట్టు కాదు
ధారా పాదాలతో నడుస్తున్న ఘనుడా
చూడు
మట్టిని కావలించుకొన్న వాళ్ళని
పారవశ్య బాష్పాలతో కాదు,
వేచిన వాచిన కళ్ళ రక్త బాష్పాలతో
పుడమి బడిసి నింపుతున్న వాళ్ళని
ముప్పుటలు కాదు గదా
పూటకు కూడా గతిలేని వాళ్ళని—

గృహ ప్రవేశ ఖండికలో తానొక ఇల్లు కట్టానని అందులో ప్రవేశించడానికి రమ్మని పిలుసురాల్సి పిలుస్తాడు—

“కాలానికి కట్టిన ఇల్లు ప్రియా ఇది

అదుగో లగ్నం అసన్నమైంది

ఇక మనం గృహ ప్రవేశం కావడమే అలస్యం”

ఈ పంక్తులతో ఖండిక పూర్తి అవుతుంది. కాలానికి కట్టిన ఇల్లు అనేది ఒక చక్కని అభివ్యక్తి. ఈ ఖండికలో తాను ఇల్లు కట్టించిన తీరు అలంకరించిన తీరు అక్కడి వస్తువులు ఇవన్నీ కూడా మనిషి. ఎంత మోసానికి కపటానికి, లోభానికి, లాలసత్వానికి, క్రూరత్వానికి దురాశాపరుడై ఎంత లొంగి పోతున్నాడో చాలా గొప్పగా చిత్రింపబడింది. ‘రోజు వారీ’లో ఈ దేశంలోని అర్థికావ్యవస్థ చిన్నాభిన్నం కావటంతో దొంగ వ్యాపారాలు, దళారీలు, లంచ గొండులు ఎంత బలంగా పనిజేస్తున్నాయో, ప్రభుత్వం కూడా దాన్ని ఎట్లా ఎదుర్కొనలేక పోతున్నదో వ్యంగ్యంగా చిత్రించబడింది. ఇందులోని హాస్య లక్షణము వేదనను రెచ్చ గొడుతుంది. అది విశేషం..

‘అవేశానికి అభ్యర్థన’ అన్న రచన తెలంగాణ ఉద్యమ సందర్భంగా రచింపబడింది. అవేశం వల్ల ఎంత నష్టపోతున్నది చిత్రించిన తీరు ఎంతో సంచలనమయంగా ఉంటుంది..

‘నాటకాంతం’ అనే ఖండిక దిగంబర కవుల తీరును వెక్కిరిస్తుంది.

“ఏండ్లుగా చూస్తున్న ఏకపాత్రాభినయంతో

విసిరింది జనం-చేతికందిన పదిమందిని చెల్లాచెదురుగా

విశాలమైన రంగస్థలం మీదికి

విసిరింది బలం కొద్దీ”- అని ప్రారంభమైన ఈ దీర్ఘ ఖండిక:

“అలవాటైన హాస్యాన్ననుభవించలేక

హుళారుకై నా నవ్వుదామని

ఎంత చచ్చినా కుదిరి చావక

కూర్చుండ కుర్చీలూ బెంచీలు

చివరకు చింకిచాపలూ ....

గుంజి విరిచి.... గుణ పాఠం చెప్పి

హాలవతలకు విసిరి పారవేసి

దిమ్మతిరిగి ప్రేక్షక జనం

ఎంతకూ తెగని నాటకం

ప్రహసనంగా మారిన ఋతుకం

వదుల్దామనుకుంటూనే వదలుకోలేక

అంటుకొన్న మట్టి దులుపుకోలేక

నేల మీదపడి చోర్లగిలి నిద్ర పోయి విసిగింది జనం” – అని
పూర్తవుతుంది. మధ్యలో

“సంధులూ సంద్యంగాలూ విరిగి

ప్రకరులూ పతాకలూ చిరిగి

ఉద్ధత నటులకు ఉద్భట రీతిగా

అనలంకృత నవాలంకారంగా

(లాక్షణికులెవరూ అంగీకరించకున్నా)

భీషత్పాన్ని అంగిరసంగా

భయానకాన్ని అంగరసంగా

కలగాపులగంగా

ప్రదర్శిస్తున్న నాటకాన్ని

చివరంటా సాగకుండానే

మార్చింది ప్రహసనంగా” – అనే వ్యంగ్య దోరణిలో హాస్యం, వెక్కిరింత ముప్పిరిగొని రూపొందిన రచనలకు ఇదొక ఉదాహరణ, చేతనా వర్తం మొదటి సంపుటంలో “ఈ రాత్రి గడవలేదు” అనే సంపత్కుమారగారి రచన వారి తండ్రిగారు పరమపదించినప్పటిది. తెలుగులోని ఉత్తమమైన “ఎలిజి”లలో ఇది చెప్పుకోదగింది.

సజీవంగా ‘శ్రీభాష్యం’ నాయుంట్లో తిరుగులాడి

భగవద్విషయం నా ముఁగిట్లో పరిధవించి

నా కోసం శాస్త్రాలూ, ఇతిహాసపురాణాలూ

నా కోసమే రామాయణ భాగవతాలూ

గీతలూ, ఉపనిషత్తులూ

కలకల్లాడుతూ గంతులు వేస్తూ

నా సౌభాగ్యం అనుక్షణం పెంచుతూ

ఈ రాత్రి గడుస్తుందనుకున్నాను.

నాన్నా, మీ కోసం

మళ్ళీ సూర్యుడుదయిస్తాడనుకున్నాను. ....

ఈ ఖండికలో అమాయకత్వం, ఆత్మం, దుఃఖం మొదలైన వివిధ భావాలు అడుగడుగునా మన మనస్సును అర్థం చేస్తాయి—

పర్జన్యుడు పన్నీరు చల్లి దారిని సువాసితం చేస్తే
రివ్వుమని సాగుతూ అనిలుడు వింజామరం వీస్తే
చుక్క ముందుకొచ్చి రేఖా హస్తం నెమ్మదిగా చాచితే
అకాశం బారసాచి ఆప్యాయంగా ముందుకొస్తే
పుడమి విరిసిపోయి అర్ధ్రత్వం అందిస్తే
ఎందుకోననుకొన్నాను

మీ కోసం ఆనుకొన్నాను కాదు.

అందుకే

ఈ రాత్రి గడుస్తందనుకున్నాను

నాన్నా! మీ కోసం

మళ్ళీ సూర్యుడుదయిస్తాడనుకున్నాను.

ఈ పద్యంలో పంచభూతాల లక్షణం దాన్ని తెలుసుకోలేని తన అమాయకత మనస్సును ఎంతో కలచి వేస్తుంది. “ఎన్ని ఉదయాలు మీరు చూడలేదు ఈ నచ్చే సూర్యోదయం మీకు ఎందుకు నచ్చలేదు”— ఇట్లాంటి ప్రశ్న పంక్తులు దుఃఖంలో లోతుగా మగ్నమైన లక్షణాన్ని స్ఫురింప జేస్తాయి.

“ఈ గుడ్డి దీపం మాయ వంటిది

వ్యక్తావ్యక్తాల్ని కలగా పులగం చేస్తుంది”

ఈ నక్క ఎగురందెప్పుడు?

దానికి దాక్ష గుత్తి అందిందెప్పుడు?

ఈ దారెక్కడికి పోతుంది?

చెప్పేవాడు లేడు

ఈ ముళ్ళల్లో నడవడమెట్లా

చూపేవాడు లేడు

చేతిలో నీళ్ళు పారబోసి

మబ్బు నీళ్ళకెదురు చూస్తే
 ఏ గాలికైనా మబ్బు చెదిరిపోవచ్చు
 రేపందబోయేది
 అదెంత అద్భుతమైందై తేనేం
 ఇవ్వాల్ది అవసరాన్ని మాత్రం తీర్చదు”

ఇట్లాంటి క్లుప్త త తీవ్రత భావాలు గల పాదాలు ఎన్నో కనిపిస్తాయి. మనశ్చిత్తం. సమాజం ఎక్కడా కనిపించలేదు అనేవి సుదీర్ఘమైన కపతలు ఈ మొదటి దాంట్లో వర్తమాన కాలంలోని మావవుని అంతర్భూతి సంఘర్షణ, రెండవదానిలో సమాజమౌలిక లక్షణాల్ని కోల్పోయి దొల్లగా తయారైన సమాజస్వరూపం చిత్రింపబడింది. వచన పద్యంలో విసుగు కలిగించకుండా సుదీర్ఘ ఖండిక నిర్వహించడం కష్టమే కాని ఈ రెండు మనల్ని చివరిదాకా చదివిస్తాయి. ‘మనశ్చిత్తం’ రచనలో రెండు పాదాల పద్యంతో మొదలై ఒక్కొక్క పాదం పెరుగుతూ పదకొండు పాదాల పద్యందాకా మళ్ళీ అక్కడ్నుంచి ఒక్కొక్క పాదం తగ్గుతూ రెండు పాదాల పద్యంతో పూర్తవుతుంది. ఈ మనశ్చిత్తం అనే ఖండిక. ఇది వచన పద్య నిర్మాణంలో ఒక ప్రయోగం ‘సమాజం ఎక్కడా కనిపించలేదు’లో -

“ప్రతివాడి నాల్గు చివరా నాట్యం చేసే
 ప్రతివాడి గుండెలపై కుంపటి పెట్టె
 స్వరూప స్వభావాలతో

కరాళ భయంకర ప్రవృత్తితో
 నిర్వచింపబడుతున్న - నిరూపించబడుతున్న
 సమాజాన్ని చూడాలని
 దానితో ఒకసారి మాట్లాడాలని
 అడుగుడుగునా వెతుకున్నా

అందర్నీ అడుగుతున్నా
 అయ్యా:

ఎక్కడండీ సమాజం?

ఏదండీ దాని చిరునామా? - అని ప్రశ్నిస్తూ సమాజం కోసం
 అన్వేషణ ప్రారంభించినారు. ‘ఆశల బతుకు’ లో

ఎవరో అన్నారని కాదుగాని
అశల బతుకెంతో అందమైంది
అందులో ఎంతో ఆహ్లాదముంది

అందుకే అంతగా ఆకర్షకమైంది - అని బ్రతుకు పై ఆశా
వాదము పెంచుకోవాలన్నారు. అధునిక కవిత్వ సమీక్ష చేస్తూ జి. నాగయ్య
గారు చేతనావర్త కవులను గూర్చి ఇలా అన్నారు. "వీరు అన్నిటికీ కేంద్ర
మైన వ్యక్తిని, అన్ని దశల్లోపూ మానవ సంస్కార పరికాసమును తన కవితకు
ప్రేరణములైన భావములతో చేర్చినారు. కాని మానవత అదర్భమే కాని
అచరణ యోగ్యమయిన సిద్ధాంతము కాదని వీరి అభిప్రాయము. చేతనావర్త
కవులది బుద్ధి గమ్యమగు కవిత్వము ఆత్మావలోకనము వలన జనించు అనుభూతి
విశేషమునకు వీరు ప్రాధాన్యమిచ్చినారు" - (తెలుగు సాహిత్య సమీక్ష - రెండవ
సంపుటి - పే. 724)

శ్రీ సంపత్కుమార చార్యుల వారి చెప్పుకోదగిన ఇతర రచనలు
'వెలుగుబాట' అనే నాటికకు 1962లో అంధ్రప్రదేశ్ సమాచారశాఖ ప్రహరణ
లిఖించింది. ఇది పల్లెటూళ్ళలోని పరిస్థితులనుగూర్చిన నాటిక 'కల్లాణుడు' కేంద్ర
సాహిత్య అకాడమి వారికి అనువదించిన గ్రంథం (1983). 'భారతీయీకరణ'
అముద్రిత గ్రంథం - ఇది బలరాజ్ మథోక్ రచించిన 'ఇండియన్ జేషన్' అనే
దానికి అనువాదం. 'మధుర గాథలు' కావ్యం సంపత్కుమారగారి అప్త
మిత్రుడు హరీంద్రబాబు (ప్రస్తుతం నల్గొండ జిల్లాలో అంధోపన్యాసకులు)
గారి వివాహ సందర్భంలో కానుకగా ఇవ్వబడింది (1967) హాలుని గాథా
సప్తశతి నుండి వంద పద్యాలను ఎన్నిక చేసి కోమటి వేమారెడ్డి "గాథా సప్త
శతీసారము అనే పేరుతో వ్యాఖ్యానము వ్రాసినాడు. ఆ వంద పద్యాలను
'మధుర గాథలు' అనే పేరుతో గాథల ఛందస్సుకు సరిపోయే చిన్న ఛందస్సు
అయిన అట వెలది పద్యాలలో సంపత్కుమారగారు అనువాదం చేసినాడు.
ఇంతకు ముందు గాథా సప్తశతిని రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు అనువదించి
నారు. ఈ రెండనువాదాలను పోల్చిచూసుకుంటే సంపత్కుమారాచార్యుల గారి
అనువాదంలోని విశేషాలు స్పష్టపడతాయి. సాహిత్య జగత్తులో కథానికను
కూడా వీరు చేపట్టినారు. చెట్టు మొక్కలు, అనుప్రాస, అణ్వానంతర శాంతి,
నిర్భాగ్యురాలు మొదలైన కథానికలు వివిధ ప్రతికలలో ప్రచురితమైనవి. వీనిలో
సమకాలీన సమాజంలోని సంక్షోభ చిత్రీకరణ కనిపిస్తుంది.

సాహిత్యం, వ్యక్తిత్వం :

సంపత్కుమారాచార్యులు గారి కవిత్వం ప్రౌఢంగా, ధారాళంగా ఉంటుంది. కవిత్వంలో మానవతా ఆర్తి కనిపిస్తుంది. సున్నితమైన హృదయం వీరిది. ఏ విమర్శ చేసినా ఏ వ్యాసం వ్యాసినా ఊహా పోహాలు కాకుండా తార్కికంగా అనేక ఉపపత్తులతో ప్రతిపాదనలు చేయడం వీరి ప్రత్యేకత. వీరి కవిత్వం పరిశీలించగా ఒక ప్రత్యేక ధోరణి స్ఫురిస్తుంది. కవిత్వంలో వెలిబుచ్చిన భిన్న భిన్న భావాలు వారిపై అస్తిత్వవాద ప్రభావం, అభ్యుదయ, సాంప్రదాయిక ప్రభావాలు కలగలుపుగా పనిచేసినట్లు కనిపిస్తాయి. నిజ జీవితంలోని అనేక సంఘటనలు వారిని ప్రభావితమై చేసినట్లు గమనించ గలము.

సంపత్కుమారాచార్యులుగారు మనకు సముద్రమంతటి గాంభీర్యంతో కనిపిస్తారు. వారిని చూసినపుడు చగ్గరకు వెళ్లాలంటే ఏదో జంకు మనసు నెట్టేస్తుంది. కాస్త సాన్నిత్యం కల్పించుకొన్న తర్వాత సముద్ర గర్భంలో దాగిన మణుల్ని ఎలా చూడగలమో వారు అందించే అమూల్యమైన ప్రసంగాలే నిదర్శనం. ఎత్తైన విగ్రహం, ఆరోగ్యవంతంగా ఎప్పుడూ మందహాసంతో పలుకరించే మృదువైన భాషణ, నిండుగా కనిపించే వాత్సల్య సంపద వారి నుండి దూరము కానీదు. ఎంతటి కోపం తెప్పించే పరిస్థితి కలిగించి నాగాని హృదయానికి కించితో కఠినత్వం కలిగించే భాషణ చూడలేదంటే ఆశ్చర్యపడ కుండా వుండలేము. అసాధారణమైన విశేష కృషితో అత్యంత భావుకత్వంతో ఒక విషయాన్ని స్పష్టంగా నిరూపించగల ఉద్ధండులు. ముఖ్యంగా వారిలో కనిపించే నిరాదంబరత్వం మనల్ని ముగ్ధుల్ని చేస్తుంది. వారి సతీమణి యైన శ్రీమతి లక్ష్మి నర్సన్నగారు వారి భావానికి అనగణనైన కల్లాలు కావడం చేతనే వారి విశేష పాండితి కృషికి మరింత వన్నె తెచ్చింది అవి చెప్పవచ్చు.

1950 నుండి విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారితో అనుబంధం చిట్టి గూడూరులో ఉన్నప్పటి నుండి, ఎప్పుడూ కలుస్తూ సాహిత్య విషయంలో ప్రసంగములు చేయడం “అనందలహరి”, “అధునిక తెలుగు సాహిత్య విమర్శ సాంప్రదాయకరీతి” అనేవి విశ్వనాథ వారికి అంకితమిచ్చడం వారి సాహితీ

జీవనంలో మధుర ఘట్టాలు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారంటేనే వారు అన్నిటినీ మర్చిపోతారు. అంతటి సాన్నిహిత్యం వారిది.

“మనసులో మాటలో నిండి ఆత్మ సంపత్త్యసన్నముగ
తనిసికృష్టాగౌతమీ తరంగ సంతతగాన కలిత
మనితరమౌ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ కావ్య
ధుని చాలు నీ బ్రతుకెల్ల చైతన్యధునిగా స్రవింప”

అంతటి పారవశ్యం వారిది—

(అ.తె.సా.వి.సా. అంకిత పద్యం)

వివిధ సాహితీ సంస్థలతో సంబంధం— కులపతి సమితి, సాహితీ బంధు బృందం సంస్థలతో సంబంధం. ముఖ్యంగా కులపతి సమితితో ప్రధాన అనుబంధం కలిగి వున్నారు. ఇవికాక జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు వరంగల్లు విభాగం అధ్యయన వేదిక, విశ్వనాథ పీఠం వీరి ఆలోచనా సరళికి రూపాలే.

ఈనాడు వరంగల్లులో మనకు కన్పిస్తున్న కొంత మంది ప్రముఖులు ఆయన శిష్యులనే చెప్పవచ్చును. వీరికి తెలియకుండా వీరి వ్యాసాలకు ఆకర్షితులై ఏకలవ్య శిష్యత్వం వహించిన వారు మరికొందరు.

దేవులపల్లి రామానుజరావు

దేవులపల్లి రామానుజరావు

జననం : 25-8-1917

దేశాయిపేట, వరంగల్లు.

చిరునామా :

ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు
బొగ్గులకుంట, హైదరాబాద్.

ముద్రాదితాలు :

పచ్చతోరణం

సారస్వత నవనీతము

తెలుగు సీమలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనము

తెలంగాణాలో జాతీయోద్యమాలు

ఉపన్యాస తోరణము

వేగు జుక్కలు

తెనుగు సాహితీ

యాభై సంవత్సరాల జ్ఞాపకాలు

తలపుల దుమారము మొ॥గునవి

టి. శ్రీరంగస్వామి

టి. శ్రీరంగస్వామి

యం.ఏ.

జననం : 16-7-1950

ఇం.నెం 5-11-114/4

విద్యారణ్యపురి, వరంగల్లు 506009

ముద్రితములు :

మధుర (కవితా సంపుటి)

శిఖరం (కవితా సంపుటి)

మానస సంచరరే ... (కవితా సంపుటి)

విపంచి వ్యాస సంపుటి

వరంగల్లు జిల్లా రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచిక

దేవులపల్లి రామానుజరావు - రేఖా చిత్రం

కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు వాఙ్మయ జీవిత సూచిక

అముద్రితాలు :

కోజరాటు ఏఃశిలయ్యగోస్లావియాకవితలకు అనువాదం

20వ శతాబ్దపు ఉత్తరార్థ శతక సాహిత్య వికాసం

శ్రీ కాట్రగడ్డ సాహిత్య సమీక్ష

దేవులపల్లి రామానుజరావు

“ప్రియ మిత్ర కళాభిజ్ఞః సాహితీరసికం సుధీః
రామానుజోగుణాబోధః జయమేతు శతం సమాః

— డా॥ దివాకర్ణ

ఈ వ్యాసాన్ని మీకు అందించే ముందు, శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజ రావుగారు అభిమానించే అప్పుడు, భావ కవితా ఉద్యమానికి అడ్డు అయిన శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి కమనీయ పద్యమును ఒక దానిని ఇక్కడ చెప్పి వారి గురుత్వభావనకు ప్రతీకగా ఉంటుందనీ, అది సమంజసం అని కూడా భావిస్తున్నాను.

“మామిడి కొమ్మ మీద కల మంత్ర
పరాయణుడైన కోకిల
స్వామికి మ్రొక్కి యీ యభినవ
ధ్వని ధారణకుద్యమించితిన్
ఈవికసించిన శ్రావణ
నిశీధమున గానబడిన నాదరసుతకు॥

ప్రళమితమతి నై యీ ప

ద్య శుభాంజలి నౌసంగితి ప్రణయాద్యమనంచున్

శాశ్వత నవ్య స్ఫురణల

నశ్వర లావణ్యమై యెనయు కార్య కళా

విశ్వమునందానందర

నైశ్వర్యములేలు కవితకంజలి యిత్తున్.”

శ్రీ రామానుజరావుగారిది బహుముఖ ప్రజ్ఞ. ఇంగ్లీషు, తెనుగు ఉరుదూలలో నిగ్గయిన పాండిత్యం, న్యాయవాద పట్టభద్రుడు, మంచి రచయిత, కవి కలుపుగోలుతనము సరసత ఈయన కార్య నిర్వహణ దక్షతకు పదము చెట్టినవి. ఈ కార్యచరణ కౌశల్యం, ఆయన చేపట్టిన పనులకు, సంస్థలకు సుస్థిరతను గూర్చి, వాటి కీర్తిని పిండి ఆరబోసినట్లు పండు వెన్నెల గాయించినది. కాబట్టే తెలంగాణా సాంస్కృతిక సాహిత్య ఉద్యమాలలో రావుగారు ఒక ప్రముఖ పాత్ర అయినారు.

గోలకొండ పత్రికకు ఇరవై ఏండ్లు సంపాదకీయాలు వ్రాసినారు. చాలా ఏండ్లు ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ సిండికేటు, సెనేటులలో పలుకుబడి గలిగిన సభ్యుడిగా పనిచేసినారు. మధ్య మధ్య వైస్ చాన్సలరుగా పనిచేసినారు. రాజ్య సభలో సభ్యుడిగా ఉండినారు. కొంత కాలం తెలంగాణా గ్రంథాలయ అంధ్రోద్యమాలలో చాలా లోతుగా దిగి పనిచేసినారు. జంటనగరాలలో ఒక ప్రతిష్టాపూర్ణ సంస్థ అయిన అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తును నాటి, నీరుబోసి, పెంచి వివిధ శాఖలలో ఒక పెద్ద ముగ్గురి చెట్టుగా చేసిన కార్యకర్తలలో వీరు తలమానిసి ఈ పని సేర్పరి అంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ పుట్టినది మొదలు ప్రధానకార్యవర్గియై నేటి వరకు సమగ్ర అంధ్రావనిలో అభిమానానికి పాత్రులై దాని పేరు ప్రతిష్టలకు ఒక ఓగువును సమకూర్చినారు. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీలో రెండు తడవలు పదేండ్లు కార్యనిర్వాహక సంఘం సభ్యుడిగా కార్యసరణిలో తన ముద్రను అద్దినారు, నగర గ్రంథాలయ సంస్థ అధ్యక్ష పదవి ఈయనను వరించడంలో వింతలేదు. ఆయన రాణింపచేసిన గౌరవ పదవులలో ఇవి కొన్ని మాత్రమే.

కుల మత వర్గ భిత్తికలు విభాగించని విశాల హృదయం శ్రీ రామ గారిది. మాడపాటి హనుమంతరావు, బుద్ధుల రామకృష్ణారావు, సురవరం ప్రతాపరెడ్డి మొదలగు పెద్దల అభిమానం పొందినవారు. వనపర్తి రాజా రామేశ్వరరావు, నూకల నరేంద్రమరెడ్డి, ఎం. రామప్ప (రైల్వే కలెక్టరు) బొమ్మకంటి సత్యనారాయణ, గడియారం రామకృష్ణ మొదలగు అచ్యుతకు నోటిలోని నాలుక చూయన. ఇన్ని పదవులు పరిచయాలు చేకూర్చిన పలుకు బడిని, ఇతరుల సేవలకు సహాయాలకు వినిమయం చేసిన స్వార్థహీతుడు.

“మీజాన్” ప్రతీక ద్వారా “ఏకశిలానగర శిలాఫలక కలకల శోభా విభావరి” అన్న బిరుదాంకితుడూ, ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు వేరు, దేవులపల్లి రామానుజరావు వేరు కాకుండా రెండూ రామానుజరావుగారే అయి పరిషత్తు మే, 1943 సంవత్సరంలో స్థాపించిన నాటి నుండి నేటి వరకు సభ్యుడు, కార్యవర్గ సభ్యుడు పరోక్ష కార్యదర్శి, ఉపాధ్యక్షుడు, అధ్యక్షులుగా అనుబంధాన్ని అనురక్తి ని పెంచుకుంటూ కొన్ని లక్షల మందికి (ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ద్వారా పరీక్షల నిర్వహించి) ఉపాధిని కలిగించడమే ఆయన ధ్యేయం తను నమ్మిన సిద్ధాంతానికి నిరంతరం పోరాడుతూ దానిని సాధించుకోవడం ఆయన కర్తవ్యం ‘పట్టకొంచెం-పట్టు మనం’-“పొట్టివాడు-గట్టివాడు” అన్న నానుడిలకు నిదర్శనంగా ఈ నాడు వటవృక్షంలా నిలిచిన ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు వారి నిస్వార్థ సేవకు ప్రతీక- అందుకు ఆయన ప్రతిబింబం. అంతేకాదు శ్రీ రామా నుజరావు గారి జీవన ప్రతిబింబానికి ఓ మచ్చుతునక.

శ్రీ రామానుజరావుగారు 25 ఆగస్టు 1917లో వరంగల్లు పట్టణానికి 8 కిలో మీటర్ల దూరములో నున్న దేశాయిపేట గ్రామంలో వేంకట చలపతిరావు, అండాశమ్మల ప్రథమ సంతానంగా జన్మించారు. వంగపాడుకు దత్తతగా వచ్చారు. వీరి నివాస స్థానము వరంగల్లులోని ఎల్లమ్మ బజారు. నాలుగవ ఫారం వరకు ఆయన విద్యాభ్యాసము ఇంటివద్దనే గడిచింది. నాలుగవ ఫారం చదువుకొనే నిమిత్తం ఆయన హన్మకొండలోని “కలేజ్ ఎట్ హై స్కూల్”లో చేరారు. (ఇదే తర్వాత మళ్ళీవర్సన్ హైస్కూలుగాను, ప్రస్తుతం ప్రభుత్వ జూనియర్ కాలేజీగాను రూపాంతరం చెందింది.) ఆయన పాఠశాలలో చదువుకునేటప్పుడు ఆయన కొరకు పెద్ద గుర్రం టాంగా (జల్కా) ఒకటి ప్రత్యేకంగా మట్టెవాడ నుండి హనుమకొండకు వచ్చెడివట. వీరు చిన్న నాటి

నుండే దయార్థహృదయులు, మృదువుగా మెత్తగా మాట్లాడేవారు. (మాటేటి రాసుప్పగారు ఒకచోట అంటారు) వీరికి ఒక కుమారుడు, ఇద్దరు కుమార్తెలు. ఈనాటికీ ఆయనతో పరిచయం ఉన్నవారికి ఈ విషయం బోధకంగానే అగు పడుతుంది. శ్రీ రామానుజరావుగారు కుదుమట్టమైన మనిషి, సన్నగా చామన చాయ కలిగి, మధ్య పాపట కలిగి, కళ్ళద్వారా ముఖం కళకళలాడుతూఉంటుంది ఆ హాసోన్ముఖునిలో కొంచెం హాస్య ప్రయత్న కూడా కలదు. ఆ సహృద యుడు నవ్వుతూనే మాట్లాడిస్తాడు. ఆయన మాటల్లో హృదయ సంస్కారం కనబడుతుంది. కావ్యభాషలో మాట్లాడుతాడు. ఆయన యువకులలోనే లెక్క ఆయన సాహిత్య పడసారం ఒక స్వర్ణోత్సవం. అంతేకాదు ఆయన ప్రాచీన కాలపు పండితుల శ్రేణిలో చేరని నవీన కాలపు పండితుడు. అంత మెత్తని వాడూ కాదు. అంతగడునరీ కాదు. మొత్తానికి మెత్తగా ఉన్నట్లు కనిపించిన స్వీయభిప్రాయాలను వీడని ధీరచిత్తుడు. ఇంతైనా ఆయన కార్యవాదిగాని, ఉద్గవాది మాత్రం కాదు. ఆయన వ్యవస్థాపకుడు, కార్యకర్త కూడా.

ఈయనను మనం పొట్టివాడుగా భావిస్తే మాత్రం, పొట్టివాడే అయినా తన కంటే చాలా పొడుగైన వారి ఎదుట నిటారుగా నిలబడే శక్తి ఈయనకుంది. నిలబడి ధైర్యంగా మాట్లాడగలడు అని ఆయన యాభై ఏళ్ళ జ్ఞాపకాలు పరికించినప్పుడు మనకు తెలుస్తుంది. నిలబడటం అంటే ఊరికే నిలబడటం కాదు, మనిషి పెరగగలడు ఎంత ఎత్తుకు కావాలంటే అంత ఎత్తుకు పెరగగలడు. ఈయన దగ్గర ఇంకో విచిత్రం ఉంది. ఎదుటనున్న వ్యక్తి ఎంత ఎత్తో అంత ఎత్తుకు మాత్రమే పెరిగి ఊరుకోడు. ఆయన కంటే పైకి ఎదిగి, అక్కడ నుంచి క్రిందికి చూస్తాడు చిరునవ్వులు కురిపిస్తూ.

శ్రీ రామానుజరావుగారు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము నుండి పట్ట భద్రులైనారు. తరువాత నాగపూర్ విశ్వవిద్యాలయం నుండి ఎల్.ఎల్.బి. పట్టాను పొందినారు. నాగపూరులో డా॥ నటరాజ రామస్వామి తదితరుల చేత పరిచయం కలిగింది. ఆ కాలములోనే తెలుగు సాహిత్య మందు అభిలాష కలగడంతో వరంగల్లులో “శోచి” పత్రికను స్థాపించి నడిపించినారు. విద్యా భ్యాసం తర్వాత కొంత కాలం గ్రామచార్యమునకు తన సేవలను అందించినారు. 1941 సంవత్సరంలో వరంగల్లు పట్టణములో శబ్దానుశాసన అంధ్ర భాషానిలయము నకు కార్యదర్శిగా ఉండి దాని రజతోత్సవమును జరిపిం

చినారు. 1942 ప్రాంతంలో తెలంగాణా ప్రతికకు సాహిత్య వ్యాసములను పంపుతుండేవారు. 1945-46లలో వరంగల్లు యువజన కాంగ్రెసునకు అధ్యక్షులుగా ఎన్నుకొనబడినారు. వీరి ఆధ్వర్యములో నిర్వహిస్తున్న సాహిత్య ప్రతికను రాజకీయ విషయాలకు ఉపయోగించుటకు ససేమిరా అంగీకరించలేదు.

గోలకొండ ప్రతికలో ఉప సంపాదక పదవికి సురవరం ప్రతాపరెడ్డి గారు అహ్వానించినారు. ఆయన తన అభిప్రాయాలను నిర్భయంగా ఇందులో ప్రతిబింబింపజేస్తూ, కర్తవ్య నిర్వహణను సాగించినారు. 1949-50లందు హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర కాంగ్రెస్ ఎలక్షన్ ట్రేబ్యునల్ సభ్యులుగా పనిచేసిరి. 1955లో అలంపూరు తాలూకా కాంగ్రెసు ఎన్నికలకు రిటర్నింగు ఆఫీసర్ గా నియమితులైనారు. 1960-62 సం॥లలో సాహిత్య ప్రతినిధిగా రాజ్యసభ సభ్యులుగా పనిచేసినారు. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో 1950 నుండి 1979 వరకు సెనేటు సభ్యుడుగా, సిండికేటు మెంబరుగా, ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ మెంబరుగా, అక్టింగు వైస్ ఛాన్సలర్ గా 3 సార్లు పదవులను నిర్వహించినారు ప్రస్తుతం ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సార్వత్రిక విశ్వవిద్యాలయం (A.P. Open University) ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులుగా కూడా ఉండినారు. తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం సిండికేటు సభ్యులుగా ఉన్నారు రెండు మూడు సంవత్సరాలు. కేంద్ర విశ్వవిద్యాలయం (హైద్రాబాద్ సెంట్రల్ యూనివర్సిటీ), ఎగ్జిక్యూటివ్ కమిటీ సభ్యులుగా 1974-77 ప్రాంతంలో పనిచేసినారు.

వీరి మొట్ట మొదటి గ్రంథం ఖండకావ్యం. అది “పచ్చతోరణం” శ్రీ రామానుజారావుగారి భావుకతకు అని ప్రతీక. ‘సంక్రాంతి’ ఆయన వర్ణించిన తీరు అమోఘం.

“కుంకుమంబులు చల్లి గొబ్బి ముద్దులు పెట్టి
పగడాల సొగసును పరిహసింప
పక్షి వ్రాలిన భంగి పసుపు మ్రుగ్గులు దీర్చ
పుష్కరాగంబుల పొలుపుమీర
రంగారదీర్చిన రంగవల్లిక గుంపు
కన్నెతీగలవోలె వన్నె గుల్క
జడలోని పూవులు జారి యుండినచోటు
ముత్యాల ముగ్గుతో ముచ్చటాడ

చీరకుచ్చిళ్ళు పనిమొల చిందులాడ
తెనుగువాకిండ్ల దిరిగెడు తీగబోండ్లు
సరస సల్లాపములు సేయు సమయమందు
పుట్టినింటికి వచ్చెను పుష్యలక్ష్మి”

ఆయన సంక్రాంతి లక్ష్మిని ప్రతిబింబించిన తీరు అది. ఆస్వాగతం లోనే లలితమాధుర్యమైన పదగుంభనను మనం పరవశంతో చదువుకొన వస్తున్నాం.

వీరి పుస్తకాలలో చెప్పుకొనదగినది, మణిపీఠం ఆలంకరించిన గ్రంథం ‘సారస్వత నవనీతము’. వీరి ఉత్తమ సాహిత్య విమర్శకు ఆధారం గాను, వీరి తులనాత్మక శక్తిని, వీరిలోని విమరకుడ్డిని ఆయనలోని నిశితమైన పరిశీలనాదృష్టి ఇందులో ద్యోతకము అవుతుంది. ఈ పుస్తకం ఆధారం నే అని అనుకున్నప్పటికిని వీరిని కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ కౌన్సిలు సభ్యులుగా ఎన్నుకొనుటకు కారణభూతము అయినది. శ్రీ కృష్ణదేవరాయల వారి ‘‘దేశభాష లలో తెలుగులెస్స’’ అన్న వాక్యానికి పరమార్థంగా తెలుగు భాషలోని తియ్య దనమును గుర్తించి ఉర్దూలో ‘తెలుగు సాహిత్య చరిత్ర’ను ప్రచురించినారు. వీరి సాహిత్యాభిలాష కారణముగా రవీంద్రనాథ ఠాగూర్ శతవార్షిక జయంతి సంఘటనకు కార్యదర్శిగాను, గురజాడ శతవార్షిక జయంతి సంచిక సంపాదకు లుగాను వ్యవహరించి వాటిని దిగ్విజయము చేసి 1974-75లో ప్రపంచ తెలుగు మహాసభకు కోశాధికారిగా, వాటికి ఎంతో గణతను చేకూర్చినారు. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ తెలుగు సలహా సంఘంలో 20 సం॥లు Genral Council తర్వాత 15 సం॥లు Executive Council లలో పనిచేసినారు.

శ్రీ రామానుజరావుగారు బమ్మెరపోతన కేవలం భక్త కవియే కాదు సహజసిద్ధమైన శృంగార కవి అనియు, శృంగార నైషధమును రచించిన శ్రీనాదుడు కూడా పోతనామాత్యుడితో సరితూగ లేడని (సారస్వత నవనీతము పుట 230) లో విమర్శనాత్మకముగా వివరించి చూపినారు. అంతేకాక సూరన అయిదు తరాల శృంగారమును చిత్రించితే, పోతన ఆరువది తరాల శృంగారమును చిత్రించినాడు అని నిర్మాణాత్మకమైన మనోరంజకమైన విమర్శన గావించి ఉన్నాడు. పోతన భక్తి రసములో నుండి శృంగారంను వెలికి తీసి వారి శృంగార భావనను అందించిన వారిలోని పరిశీలనకు, భావనకు మనం

జోహార్లు అర్పించాలి. భాగవతమును నూత్న దృష్టితో పరికించడానికి అవకాశ మిచ్చినందులకు ఆయనకు ధన్యవాదాలు చెప్పాలి..

ఒక చోట రామ నుజరావు గారు 'ఒక జాతి సారస్వతము ఆ జాతి జాతీయ జీవనమునకద్దము వంటివని' అంటారు. రావుగారు పుట్టి పెరిగిన కుటుంబంలో ఉన్న వసతిని, అనాటి అవకాశాలనూ, చదివిన చదువునూ, ఈనాడు వారు ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ఆవరణలో ఓ చిన్న గదిలో కూర్చునే తీరునూ తలచుకుంటే కొంత ఆశ్చర్యము కలుగకమానదు. వీరు పుట్టింది భూస్వామ్య వర్గానికి చెందిన కుటుంబం కాబట్టి భూ వసతి బాగా ఉన్నది ఆ వసతి చూసుకొని అక్కడే స్థిరపడితే ఈనాటికి సరిసంపదలతో తులతూగే భూస్వామిగా కనిపించేవారు. వాటికి ఆయన లోభపడ లేదు. 1939 నాటికే పట్టభద్రుడు అయిన వీరు అనాటి అవకాశాలు సరి చూసుకొని నిజాం ప్రభుత్వంలో ఉద్యోగిగా చేరినా పింఛన్ పుచ్చుకొనే నాటికి తప్పకుండా అత్యున్నత కార్యదర్శి హోదాలో ఉండేవారు. ఉన్నతోద్యోగ భవిష్యత్తును కూడా వారు ఆశించలేదు. వకీలు వృత్తిలో స్థిరపడినా నేటి సుసంపన్న న్యాయవాదుల్లో ఒకరుగా కనిపించేవారు. చదివింది న్యాయ శాస్త్రం అయినా మీరు సాహిత్య విమర్శకు మంచి మెరుగులు దిద్దారే? ఏ ప్రభావం వల్ల? అని ఎవరైనను అడిగితే ఆయన నుండి వచ్చే సమాధానం ఇది. సాహిత్యం, ముఖ్యంగా నవ్య సాహిత్యం అంటే నాకు మొదటి నుంచీ ఇష్టమే. పూర్వ పద్ధతిలో వ్యాకరణం, ఆలంకార శాస్త్రం వంటివి నేను చదువలేదు, వాటి సంగతి నాకు తెలియదు. కాని చిన్నప్పుడు "ఆంధ్ర ప్రచారిణి" నవలలు బాగా చదివాను. అవి చదవడం వల్లనే నాకు తెలుగు సాహిత్య పఠనాభిరుచి, క్రమంగా రచనాభిరుచి కూడా పెరిగింది. అంతే, ఇదంతా నాయంతకు నేనే తీరిక సమయాల్లో నేర్చిన తెలుగేనని నిర్మోహమాటంగా, నిస్సంకోచంగా చెప్పుతారు.

అంతేకాదు "ఆ రోజులలో ఆంధ్ర - తెలంగాణాల పర్యవేతువు నిర్మించిన నాటక ప్రదర్శనలు, అవధానాలు, గ్రంథాలయాలు, నవలలు, పత్రికలు మొదలైనవి. నా మట్టుకు నేను చిన్నతనంలోనే తెలుగు సాహిత్యము వైపు ఆకర్షితుడనుకావడానికి ఇవీ కారణం. మైలవరం కంపెనీవారి నాటకాలను చూచి, అందులో కపిలవాయి రామనాథశాస్త్రి, ఉప్పలూరి సంజీవరావు, పేమూరి

గగ్గయ్య మొదలైనవారు అడిగిన నాటకాలను చూచి, అవధాన సభల్లో పద్యాలు విని, గ్రంథాలయ వార్షికోత్సవాలలో సాహిత్యోపన్యాసాలు విని. ధర్మపరం, చిలక మర్తి, పానుగంటి ప్రభృతుల నాటకాలు కొన్ని చదివి విజ్ఞాన చంద్రికా మండలి, ఆంధ్ర ప్రచారిణి గ్రంథమాలలు సవలలు కొన్ని పఠించి, ఆంధ్ర కృష్ణా పత్రికలను అప్పుడప్పుడు చదువుతూ, నీలగిరి, తెలుగు, గోలకొండ పత్రికలను చదువుతూ తెలుగు సాహిత్యంపైపు అభిముఖుడైనాను. చిన్న వయస్సులో సాహిత్యంతో కలిగిన ఆ సంబంధం నాటికీ, నేటికీ తెలిపోక దృఢంగా ఉన్నది” అని యాభై సంవత్సరాల జ్ఞాపకాలు (1929 నుండి 1979)లో రామానుజరావు గారొక చోట చెప్పినారు.

శ్రీ రామానుజరావు గారు “మా ఊరు ఓరుగల్లు” అనువ్యాసములో వరంగల్లు నగరమును ఇలా వర్ణిస్తాడు.

“కాబోలు నియ్యది కాకతీయలోకపు
కరకు నెత్తుట కత్తికడుగు చోటు
కాబోలు నీధ్వార కళ్యాణ వేదిక
అలికి ముగ్గులు పెట్టె తెలుగు పడుచు
కాబోలు నీజీర్ణకమనీయ సౌధాన
సుకుమార శిల్పముల్ సొంపులొలికె
కాబోలు నీవీధికాపురంబొనరించె
పైడి మేడలలోన భాగ్యలక్ష్మి
ఇచటనే నిల్చి కాబోలు నిందుముఖులు
అయుధంబులు పూజించియరుగుదెంచు
ఆంధ్ర సేనకు కపురంపుటారతులసు
ఇచ్చి వారల శౌర్యంబు మెచ్చినారు,

(పచ్చతోరణం పుట-17)

ఈ పద్యం చదివివపుడు శిథిలావస్థలోనున్న వరంగల్లు పురా చరిత్రను మన ముందు ప్రతిబింబింప చేసినారు. “కదనరంగమే కాక మా ఊరు కళాక్షేత్రము కూడా. సంగీతం, సాహిత్యం, చిత్రలేఖనం, శిల్పం మొదలైన కళలు మా ఊరిలో కాకతీయ ప్రభువుల ఆధ్వర్యాన వేయి ముఖాలుగా విస్తరించినవి. కాకతీయ ప్రభువుల పోషణార్థం ప్రోత్సాహముతో తెలుగు భాష,

తెలుగు సాహిత్యము, తెలుగు భాషలు అద్వితీయముగా అభివృద్ధి చెందినవి. నాడు తెలుగు భాష దాదాపుగా అధికార భాషగా అమలులోనికి వచ్చినది. కాక తీయ ప్రభువులు తెలుగులో కాసనాలను వ్రాయించినారు. వరంగల్లు కోటలో కట్టడాలు, పేయి స్తంభాల దేవాలయము, పద్మాక్షి దేవాలయము మొదలైన ఆలయాలు యీ రోజు శిథిలమైనప్పటికిని నాడు ఇల్లుము, సంగీతము, చిత్ర లేఖనము నృత్యము వంటి భాషలు సాధించిన అత్యున్నత స్థాయికి సాక్షిభూతంగా సజీవ నిదర్శనాలుగా నిలిచి ఉన్నవి అని (నా రేడియో ప్రసంగాలు పుట-81) 'మా ఊరు ఓరుగల్లు' వ్యాసంలో అంటారు. మాతృభూమిని, మాతృ భాషని మరచినవాడు, మరణించినవాడితో సమానము. రామానుజరావుగారికి తాను పుట్టిన గడ్డపై ఎంత మమకారమో "గడిచిపోయిన అనాటి చరిత్రలోనే కాదు, జరుగు తున్న ఈనాటి చరిత్రకైనా, రేపు జరుగునున్న చరిత్రకైనా మా ఊరు వరంగల్ గణనీయమైనది" (నా రేడియో ప్రసంగాలు పుట - 86) అని సగర్వంగా చాటుచున్నారు. సాహిత్య సంపదలో తెలంగాణా వెనుకబడిన ప్రాంతమనే కొందరి అభిప్రాయాన్ని రామానుజరావుగారు "తెలంగాణాలోని గ్రామాలలో తాళపత్ర గ్రంథాలు లేని వూరు లేనేలేదని చెప్పితే అతిశయోక్తి కాజాలదు" అని సహేతుకంగా వివరించారు. (సాహిత్యోపన్యాసాలు పుట - 7)

శ్రీ రామానుజరావుగారు కేవలం సాహిత్య వికాసమునకు మాత్రమే తన సేవలను పణం పెట్టుకుండా సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవనంకు కూడా ఆయన ఎంతగానో సేవ చేసారు. శ్రీ కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయం నిలదొక్కు కొనుటలోను, ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ భవనాలు, వాటి ఉనికి స్థిరంగా ఉండటంలోను ఆయన ప్రతిక్షణం అవిరళకృషిని మనం ఒకమరి వెనుతిరిగి చూడాల్సి ఉంటుంది. అంతేకాదు ఆయనలోని అంక రిత సాధనా పటిమకు అవి మూల స్థంభాలుగా నిలుస్తాయి. అంతేకాదు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంను హిందీ విశ్వవిద్యాలయంగా మార్చివేయడానికి జరిగిన ప్రయత్నాలను నమ్ము చేయడంలోను, అందులోనూ తెలుగు భాషను నిర్బంధ భాషగా ప్రవేశపెట్టడంలో ఆయన సాధించిన ఫలితం, అందుకు ఆయన సమిష్టిగా సాధించిన ఫలితం ఈనాడు మనమందరం అనుభవిస్తున్నది అయినప్పటికిని, ఎంతమందికి అది తెలుసు. అప్పటి విద్యాశాఖ మంత్రి శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణారావుగారు పరిషత్తు కృషిని గూర్చి ఇలా ప్రశంసించారు "నూర్సుని వెలుతురు వలె పరిషత్తు ఉద్యమము పల్లెపల్లెకు వ్యాపించి అజ్ఞాన

తమస్సును నివారించుచున్నదని" దేవులపల్లి రామానుజరావు గారికి, మాడపాటి హనుమంతరావు, సురవరం ప్రతాపరెడ్డి, కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారల సహకారం దొరకడం, నిప్పుకు గాలి తోడైనట్టుగా అంధోద్యమం తెలంగాణాలో మొత్తం వ్యాపించి తెలుగు సాహిత్య వీధులలో వీరవిహారం చేస్తూ, పుగరుజ్జీవ నమునకు అది నాందిపలికింది. దీనికి తోడుగా అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు కృషిని కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ వారు గుర్తించి ప్రోత్సహించడం దానికి మరింత వన్నె తెచ్చింది. రామానుజరావుగారు ఒకచోట అంటారు నైజాం ప్రభుత్వం కాలంలో సభలు పెట్టుకోవడం ఇబ్బందికావడం, డా॥ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్ గారిని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అనుమతి లేకుండానే అహ్వానించడం ఆయన అంగీకరించి అలంపురం సభలకు వచ్చి కొంతసేపు అంగ్లంలోను, తెలుగులోను మాట్లాడి మా ఆందరిని ఆశీర్వాదించి, మా అంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు సప్తమ వార్షికోత్సవంను జయప్రదం చేసినారని అన్నారు ఈ సమయం 1953లో జరిగినది. (యాభై సంవత్సరాల జ్ఞాపకాలు - పుట 29)

శ్రీ రామానుజరావుగారికి కలిగిన అదృష్టాలలో మరొకటి వీరు భారతకోకిల శ్రీమతి సరోజినీనాయుడు గారితో హైదరాబాద్ లో ప్రత్యక్ష గా, సన్నిహితంగా గడపడానికి అవకాశం కలిగింది. ఆమె చేసిన ఎన్నో ప్రసంగాలను ఆయన చెప్పిస్తే గింగుర్లు తిరుగుతున్నాయి అని అంటారు ఆమె చెప్పిన ఒక ఉర్దూ ఖండికను వారు ఉదహరించారు.

“బుల్ బుల్ కు గుల్ ముబారక్
గుల్ కూ చమన్ ముబారక్
రంగీన్ తబీయతోంకు
రంగీన్ సుఖున్ ముబారక్”

ఈ ఖండికను ఆమె హైదరాబాద్ లో హోలీ పండుగ పంచరంగం చెప్పినారట. ఆ గతస్మృతులను తలచుకుంటూ, మహనాయకులను గుర్తుచేస్తూ ఆ ముజ్నాపకాలలో ఒక చోట ఇలా అంటారు. “నిజానికది మహోన్నతమైన మహోదాత్తమైన వ్యక్తిత్వము సంస్కృతీ గల నాయకుల యుగం. వారందరూ రాజకీయరంగంలోను, విజ్ఞాన రంగంలోను అతిరథమహారథులైన సవ్యసాచులు త్యాగమూర్తులు, భారతదేశ వైతాళికులు, యువకులుగా, విద్యార్థులు వారి నుండి ఉత్తేజం పొందేవారు”.

“అంధ సారస్వత పరిషత్తుతో పివిధ సమన్యలపై భిన్నాభిప్రాయాలు కలవారు. రాజకీయంగా, సాంఘికంగా ప్రత్యేక దృక్పథం కలిగినవారు అందరు సహకరించినారు. కావుననే సారస్వత పరిషత్తు ప్రజల సంస్థ, తెలుగు భాషా సంస్కృతుల పరిరక్షణ కొరకు అంకితమైన సాంస్కృతిక సంస్థ. నాటి నుండి ఈ పరిషత్తు నిరంతరాయంగా అభివృద్ధి పథంలో ముందడుగు వేస్తూ భాషారంగంలో చరిత్రాత్మకమైన కృషి చేసినది’ అని అంటారు.

ఈ నాడు విద్యాభ్యాసములో ఉర్దూ మాధ్యమికత కేవలం ముస్లిము సోదరులకే పరిమితము అయిపోయినది కాని, తెలంగాణాలో 1950కు ముందు నిజాం రాష్ట్ర పాలనలో ఉర్దూ మాధ్యమికంగాను, ప్రథమ భాషగాను దానికి ప్రాధాన్యత ఉండేది, దానితో పాటుగా ఫారసీ భాష కూడా ప్రముఖంగా ఉండేది. ఈ ప్రాచుర్యమును గమనించే ఆయన తెలుగు సాహిత్య చరిత్రను ఉర్దూలో రచించినారు. అంతే కాకుండా అనాటి తెలుగు భాషపై ఫారసీ, ఉర్దూ భాషల ప్రభావము గాఢంగా ఉందని చెప్పతూ, శ్రీనాథుని కాలంలో కూడా శ్రీనాథుడు, జక్కన, గోగులపాటి కూర్మనాథ కవుల కవిత్వంలో కూడా ఈ పదాలు చోటు చేసుకున్నాయని చెప్పతూ కొన్ని పద్యాలను పేర్కొన్నాడు కూడా. శ్రీనాథుడు వాడిన ఒక పద్యం. (నా సాహిత్యోపన్యాసాలు - పుట-36)

“పూజారి వారి కోడలు
తాజారగ బిందె జారి దబ్బున బడియెన్
మైజారు కొంగుదడిసిన
బాజారే తిరిగి చూచి ఫక్కున నవ్వెన్”,

ఇక్కడ ‘బాజారు’ అనే పదం గమనించాల్సి ఉంటుంది. ఇక్కడ ఈ విషయం ప్రస్తావించడం ఎందుకంటే ఆయనలోని నిరంతర పఠనం, విమర్శక ధోరణి, సునిశిత పరిశీలనను మీ ముందుంచడమునకే ఇక్కడ చెప్పడం జరిగింది.

శ్రీ రామానుజరావు గారి ప్రోత్సాహ ప్రచారములను పొంది మహా కవులుగా, గ్రంథకర్తలుగా, కళాప్రపూర్ణులుగా, అస్థాన కవులుగా, ఉత్తమోత్తమ బహుమతి గ్రహీతలుగా వెలసిన యవ కవులు, రచయితలు ఎందరో ఉన్నారు. దేశ సౌభాగ్యమే తన సౌభాగ్యమని భావించి అడిగిన ప్రతివ్యక్తికి

సహాయము చేసిన ఉదారహృదయదాయన. ప్రతి కవి వ్రాసిన కావ్యమునకు ఆవిష్కరణోత్సవ సౌకర్యం కలిగించుటకు పరిషత్ ప్రణాళికలో చేర్చిన ఆయన సౌహార్ద్రము మెచ్చదగినట్టిది. ఆయన స్వయముగా కవి, విమర్శకుడు, కృతి భర్త. ఆయనకెందరో కవులు, రచయితలు తమ కావ్యములను అంకితం చేసి ధన్యులైనారు (శ్రీలేఖ సాహితీ కూడా తన వంతు కర్తవ్యంగా శుక్ల కవితా సంకలనం చంద్రునికో నూలు పోగులా 1989 ఉగాదినాడు అంకితం ఇచ్చింది) అంతేకాదు పరిపాలనా దక్షుడైన ఆయన సన్నిధిలో అలసత్వమునకు, నిర్లక్ష్యమునకు, ఏమరుపాటుకు, వ్యక్తి విమర్శకు తావులేదు. బి.ఏ., ఎల్.ఎల్.బి. పట్టము వహించి, రాజకీయవేత్తయైన ఇట్టి మనీషి దొరకుట చేతనే ఆంధ్ర సారస్వత మండారము వికసించి పరిమళించినది. జీవితమును సారస్వత సేవకే ధారబోసిన శ్రీ రామానుజరావుగారు ఎంతో ధన్యులు. అంతేకాదు ఈయన కర్మయోగి.

“దిన్.పూర్వ పదభాగజనితమైన ఛాయ పోలక నుండ

కుజన సజ్జనుల మైత్రి”-అన్నట్లుగా జాతి మత కుల వివక్షతల నెదుగని ఈ తెలంగాణా తెనుగు బిడ్డ మైత్రి అట్టిది. ఈయన హృదయం స్నేహ దుగ్ధ పూర్ణము. తెలంగాణాలో శ్రీ రామానుజరావుగారు పాల్గొనినీఁప చేయని ఉత్సవము లేదు, పాలించి పెంచని సంస్థలేదు. విశాలాంధ్ర ఏర్పడిన తర్వాత సమగ్ర ఆంధ్ర జీవిత చీనాంబరానికి ఓతప్రోత్తయై ఉభయ ప్రాంతాల మధ్య స్నేహసేతులైనారు. ఈయన కీర్తి, యీయన మూర్తిని మించినది అని డా॥ మరుపూరు కోదండ రామరెడ్డిగారు ప్రశంసించారు.

తన జాతి సంస్కృతీ సంపదను తన వారికి ప్రదర్శించి, వారిలో ఆత్మ గౌరవాన్ని కలిగించి, ఉత్తేజాన్ని కలిగించటమే రామానుజరావుగారు తమ సాహిత్య కృషికి లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాడు.

శ్రీరామానుజరావుగారు వెలువరించిన గ్రంథాలు ఇవి.

- 1) పచ్చతోరణం (అండకావ్యము)
- 2) సారస్వత నవనీతము
- 3) తెలుగు సీమలో సాంస్కృతిక పునరుజ్జీవము
- 4) తెలంగాణాలో జాతీయోద్యమాలు

- 5) నా రేడియో ప్రసంగాలు
- 6) ఉపన్యాస తోచణము
- 7) నా సాహిత్యోపన్యాసాలు
- 8) వేగుజుక్కలు
- 9) తెలుగు సాహితీ
- 10) యాభై సంవత్సరాల జ్ఞాపకాలు (1929 నుండి 1979 వరకు)
- 11) తలపుల దుమారము
- 12) పంచవర్ష ప్రణాళికలు
- 13) బంకించంద్ర ఛటర్జీ జీవితము
- 14) హైదరాబాదులో స్వాతంత్ర్యోద్యమం
- 15) ఆక్స్‌ఫర్డ్ డిక్షనరీ (బాలుర కొరకు - సచిత్రంగా)
- 16) మనదేశం - తెలుగు సీమ (బాలికల కొరకు ఉద్దేశించినవి)
- 17) జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ "
- 18) గౌతమ బుద్ధుడు "
- 19) కావ్యమాల-II - సంపాదకుడు కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ (ఇది కేవలం స్వాతంత్ర్యానంతరం వచ్చిన కవితల సంకలనం)

సంపాదకత్వం వహించినవి :-

- 1) శోభ సాహిత్య మాస పత్రిక (1945-46 & 50-52)
- 2) గోల్కొండ దినపత్రిక సహాయ సంపాదకుడు (48-64)
- 3) గురుజాడ శతవార్షికోత్సవ సంచిక (తెలుగు-ఆంగ్లం) (1962-64)
- 4) రవీంద్రాధ రాగూరు శత వార్షికోత్సవ సంచిక (1960-61)
- 5) రెండవ ప్రపంచ తెలుగు మహా సభల ప్రత్యేక సంచిక (1981)

శ్రీరామానుజరావుగారు అంకితము తీసుకున్న గ్రంథాలు దాదాపుగా 30 కృతులు. వీటిలో డా॥ దాశరథి, మునిమాణిక్యం, నరసింహారావు, గుంటూరు శేషేంద్రశర్మ, డా॥ పి. నారాయణరెడ్డి, శివశంకరస్వామి, తూమాటి దోణప్ప, డా॥ పల్లా దుర్గయ్య, డా॥ బోయి భీమన్న, తదితర శ్రీలేఖ సాహితీ ప్రచురించిన 'కుక్క' కవితా సంకలనం దీనికి సంపాదకుడు టి. శ్రీరంగస్వామి పుస్తకాలు కూడా చోటుచేసుకున్నాయి.

శ్రీ రామానుజరావుగారు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ, ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు ద్వారా ఎంతో మంది రచయితలతో పృథ్వీ పరిచయం, సన్నిహితత్వం ఉన్నందు వలన వారి మనస్తత్త్వములను పరిశీలించినాడు కాబట్టి ఆయన “నల్లగొండ జిల్లా రచయితల ప్రారంభోపన్యాసములో” ఇలా అంటాడు. ‘రచయితకు సలహా ఇవ్వడం, ఉపదేశం ఇవ్వడం నా ఉద్దేశం కాదు, ఒక ఆభిప్రాయాన్ని రుద్దటం కూడా నా ఆభిమతం కాదు. అయినా రచయితలను గురించి చాలామందిలో వినపస్తున్న ఆభిప్రాయాలను మీముందుంచడం అసమంజసమూ, అప్రస్తుతము కాదనుకుంటాను, సమకాలీన వ్యక్తుల ఆలోచనలలో, చిత్తవృత్తులలో పస్తున్న మార్పు వేగాన్ని అందుకొనడానికి రచయితలకు సాధ్యం కావడంలేదు. అతనికి పరిశీలనా శక్తి లేదు. దానికి కావలసిన ఓపిక, ఓర్పు అతనికి లేదు. సామాజిక స్పృహతో సరియైన సంబంధంలేదు. వారి రచనలకూ, వారు నివసిస్తున్న జీవితానికి మధ్య పెద్ద అభేదం ఉన్నది. రచయిత తాను సామాన్య జనానికి అతీతుణ్ణి భావిస్తున్నట్లు తనకు సమాజంలో ప్రత్యేకమైన స్థానం ఇవ్వాలని ఆశిస్తున్నట్లు కనిపిస్తుంది. రచయిత ఉపదేశ మాత్రమే కాదు ఆదర్శమూర్తి కావలె- చేతలకూ, మాటలకూ గల అభేదాన్ని ఎంతగా తగ్గించే ప్రయత్నం చేస్తే అంతగా రచయిత జనానికి సన్నిహితం అయ్యే అవకాశం ఉంది. రచయిత తాను కట్టుకున్న గూడు నుంచి బయటపడాలె. తాను గీసుకొన్న పరిధిని దాటి వచ్చి జనం జీవనాడిని పట్టగలగాలె. రచయిత పరస్పర మాతృభాషాన్ని వదిలి పెట్టాలె. అప్పుడే జనము తనని గుర్తిస్తారు”. అంతేకాదు “రచయితలు చాలా మంది స్వేచ్ఛను పోషించి మాట్లాడుతుంటారు. ఈ రోజు చాలా మంది రచయితలు తమకుతామే బానిసలు. అవకాశాలకు బానిసలు. కొందరు రాచరికపు వ్యవస్థలోని వందిమాగదులకు ఏమాత్రం తీసిపోరనే ఆభిప్రాయం కూడా ఉన్నది. సమాజం బాధ్యతను స్వయం నేవకుడిగా స్వీకరించవలసిన రచయిత తన అవకాశాలకు తన వ్యక్తిత్వాన్నే పణం పెట్టినప్పుడు తనకే కాదు, తన భాగస్వామి అయిన సమాజానికే అన్యాయం చేసుకున్న వాడౌతాడు, రచయిత స్వేచ్ఛకు తానే శత్రువు కాగలడు” అని నిస్సంకోచంగా ఆయన తమ ఆభిప్రాయాలను వెలిబుచ్చారు.

శ్రీ రామానుజరావుగారు సారస్వత నవనీతము (పుట-62)లో రచయితల గురించి ఒక చోట ఇలా అంటారు “అధర్మములకు, అన్యాయములకు సుకుమార హృదయాలు సాధారణ మనుజులకన్నా నెక్కుడు ఊబింతురు.

అయావేదన, ఆయుర్వేదము మహాగ్రంథ రచనగా ప్రత్యక్షమగును. విశ్వ సాహిత్యము ఒకమారు వీక్షించితిమేని గ్రంథ రచయితలెల్లడు జ్ఞాపించి, కుమిలి కృషించినవారే, సమకాలిక సంఘమునండిలి యక్రమములనెదుర్కొన్న వారే, తత్ఫలితముగా ననేక కష్టములననుభవించిన వారేనని”.

పత్రికలకు నిర్వహణ చేసే వారిగురించి, దానిని నిర్మోహమాటంగా ఏ విధంగా ఉండాలో వారు చెప్పినారు ఈ క్రింది మాటలలో ప్రస్తావించారు “దేశాన్ని, ప్రజల జీవితాన్ని సేనిమా చూసినట్లు చూడవలెనంటే అందుకు సాధనమొక్కటే అదే మన పత్రికలు. ఆశయ శుద్ధితో నిర్భయముగా స్వతంత్రముగా పత్రికలను నిర్వహించవలెను. దేశానికి స్వరాజ్యము రాకముందు పత్రికలు ఎంత నిర్భయంగా నిర్వహించినారో, ఈనాడు కూడా అంత నిర్భయముగా నిర్వహించవలెను. ఈ విషయములో నాకు ఆశాభంగం కలిగింది” అని ఉపన్యాస తోరణములోని(100వ పుట) “ఆంధ్రప్రదేశ్ లో స్వాతంత్ర్యోద్యమం” వ్యాసం నందు.

శ్రీ రామానుజరావుగారు ఒక చోట నిస్సంకోచంగా తను ఇలా చెప్పుకున్నారు “జీవితములో నాకు కల్గిన అదృష్టాలలో మిత్రుల సహకారం ఒకటి” అంటారు. అనాటి నుంచి యీనాటి వరకు కాలానుగుణంగా సాహితీ సేవ చేస్తున్న రామానుజరావు గారు అందరికీ అప్తమిత్రులు-అజాత శత్రువులు అయిన ఒకచోట ఇలా అని వాటిని సాదృశ్యంగా సాధించిన మహోన్నతుడు కూడా “నా రచనల్లో చూపిన ఆదర్శాలను, నా చేతనయినంతవరకు నా జీవితములో అనుష్ఠించిన వాటినే నా రచనల్లో వ్రాసినాను”

శ్రీ రామానుజరావుగారు సంఘ సంస్కరణాభిలాషి, నిష్కళంక జాతీయవాది. సంస్కృత ఆంధ్రములతో పాటు ఇంగ్లీషు, ఫారసీ, ఉర్దూ భాషలలో ప్రావీణ్యం కలిగిన పండితులు. అనేక విషయాలను గూర్చి సంపూర్ణమైన విజ్ఞానము సంపాదించిన మేధావి. మంచి వక్త, విమర్శకుడు, పరిశోధకుడు. ఎంతటి ఉద్గ్రంథమైననూ వేగంగా చదువగలిగి అందుకొని సారాంశాన్ని గ్రహించగలిగిన మేటి పాఠకుడు. నిరంతర గ్రంథావలోకనంలో నిమగ్నుడైయుండే సంస్కృతీపరుడు. అన్నిటికన్నమిన్నగా దవ్వనకుభయతరుడుగా కనిపించినప్పటికీ, దావునకు వచ్చిన తరువాత పరమాప్తుడు కాగలిగిన అమృత మూర్తి. ఇన్ని సుగుణాలు కలిగిన శ్రీ రామానుజరావుగారు సాధించిన

కృషి ఏమిటి? అందువలన జరిగిన భాషా వికాసం ఏమిటి? రచయితగా ఆయన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు ఏమిటి? తెలుగు సారస్వతంలో ఆయన విశిష్టత ఏమిటి? అను ప్రశ్నలు సహజంగా ఉత్పన్నం అవుతున్నవి. ఈ ప్రశ్నలకు మనం ఇచ్చే సమాధానాలు తెలుగు వైతాళికుడుగా ఆయన స్థానాన్ని నిరూపించగలవు. “అంధ్ర వాఙ్మయానికి ఆయన అనుపమాపమైన భక్తితో సేపలందించి, అందిస్తున్న భాషా భక్తుడు.

అంధ్ర ప్రదేశ్ ఓపెన్ యూనివర్సిటీ 1990 మే 19వ తేదీనాడు వీరికి డాక్టరేట్ పట్టాను ఇచ్చినది.

పల్నా రామకోటార్య

పల్నా రామకోటార్య

జననం; 1911

పోలంపల్లి, నందిగామ, కృష్ణా జిల్లా

చిరునామా;-

విజయ | పెన్, గిర్మాజిపేట,
వరంగల్ 506002

ముద్రితాలు :

వినగదప్ప వెట్టి వెంగళప్ప
పైదిక శిష్టాచారము
విష నివారణము

డి.వి. శేషాచార్యులు

దర్శశయనం వేంకట శేషాచార్యులు
యం.ఏ.

జననం : 4-9-1964

వనంవారి కొండాపురం

రాయపర్తి, వరంగల్లు

ఇ. నెం. 6-3-112/1

బ్రాహ్మణవాడ, హన్మకొండ

వరంగల్లు-506 011

ముదితాలు :

వ్యాసాలు, కవితలు

ఎల్లవారు తెలియ నల్లివ కైతయే
గణుతికెక్కు నేడు - కాదయేని
వెట్టివాని చెంత వేదాంత గోష్ఠిరా,
వినగదప్ప! వెట్టి వెంగళప్ప!

“విశ్వదాభిరామ ఎనురవేమ” అనగానే మహావి వేమన గుర్తుకొచ్చి
నట్లుగానే “వినగదప్ప! వెట్టి వెంగళప్ప” అనగానే వద్దన్నా గుర్తుకొచ్చే మహామ
భావులు పల్లా రామకోటార్య గారు.

రామయ్య, కోటమ్మ గారల ఏకైక పుత్రులు పల్లా రామకోటార్య
గారు. వరంగల్లులో స్థిరపడిన రామకోటార్య గారు నందిగామ తాలుకా
పోలంపల్లి గ్రామంలో 1911 సం॥లో జన్మించారు. వీరి తండ్రిగారైన
రామయ్యగారు ఉపాధ్యాయులుగా పనిచేసేవారు. ఉద్యోగరీత్యా వారు మారుతు
ఉండడం వల్ల రామకోటార్య గారి విద్యాభ్యాసం పోలంపల్లి, జగ్గయ్యపేట,
మొదలగు ప్రాంతాల్లో జరిగింది.

ములుగు వియ్యన్న శాస్త్రిగారు వీరి తొలి విద్యా గురువు. అమ
అంధనామ సంగ్రహం, శబ్దాలు మొదలగు వాటిని వీరివద్ద చదువుకున
ఎవరింటిలోనో సిద్ధ నాగార్జునుని “కచ్చపుట తంత్రశాస్త్రం” తాళపత్ర
దొరికితే అసక్తితో దానిని అధ్యయనం చేసారు.

ముత్యాల రాజావారు తమపై వ్రాయబడిన పుస్తకాల ప్రచురణమ
గాను స్వంత పెన్ ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. తర్వాత ఈ పెన్ జగ్గయ్యగారే
మార్చబడింది. రామకోటార్యగారు ఈ ప్రెస్సులోనే పని నేర్చుకున్నా
ఇక్కడే ప్రెస్సులో పనిచేసే సిరికొండ సత్యనారాయణ రాజు అనే మి
తలిగించిన ప్రోత్సాహంతో కవిత్వం వ్రాయడం, ప్రబంధాలు, కావ్యాలు చ
డం ప్రారంభమయ్యింది. ఈ ప్రెస్సు 1929 ప్రాంతంలో విజయవా
మార్చబడింది. రామకోటార్యగారు కూడా విజయవాడకు మారడం జరిగి
అక్కడ సుమారు రెండు సంవత్సరములున్నారు.

విజయవాడ నుండి రామకోటార్య గారు 1931 ప్రాంత
హనుమకొండకు చేరుకున్నారు. హన్మకొండ నాగుల సందుతో వున్నట్టి కొ
సీతారామ శర్మగారికి చెందిన ప్రెస్సు వ్యవహారాలు చూసేవారు. ఇక్క
అటలు, వ్యాయామశాలలు, పీటిమీడి అసక్తి చేత శరీరాన్ని దృఢం చేసుకోవ
అర్యసమాజం పట్ల ఆకర్షింపబడటం జరిగింది. ఆ తర్వాత వరంగల్
కొన్ని పెన్సులలో పనిచేసి, రెండుమూడేళ్ళలో వరంగల్లో స్థిరపడిన
ఈ రోజుల్లోనే ముదిగొండ శంకరశాస్త్రి గారి వద్ద వ్యాకరణం కొంత చ
సంస్కృత, ఆంధ్ర కావ్యాలు అధ్యయనం చేసినారు. “పోలీసు చర
తర్వాత ఆంధ్ర ప్రింటింగ్ ప్రెస్లో కొంతకాలం భాగస్వామిగా వు
1953లో “విజయ ప్రెస్సు” పేరుతో స్వంత ప్రెస్ ఏర్పాటు చేసుకున్నా

రామకోటార్యగారు చిన్నతనం నుండే సాహిత్యం పట్ల అసక్తి
వారగుటచే సాహితీ సమావేశాలకు వెళుతూ వుండేవారు. 1952 ను
శ్రీ గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి, శ్రీ ఉదయరాజు శేషగిరిరావు మొగు విద్యవర్గ
లతో వీరికి సన్నిహిత పరిచయం కలిగింది. ఫలితంగా వీరి పెన్సు
సాహితీ ప్రియులెల్లరికి కేంద్రమయ్యింది. క్రమంగా శ్రీ భాష్యం విజ
సారథి, శ్రీ సంపత్కుమార, శ్రీ భండారు, శ్రీ పే.న. రెడ్డి వంటి ప్రముఖ
ఈ కేంద్రంలో కలుసుకోవడం జరిగేది. ఇలా ఎప్పుడూ శబ్దార్థముల చర్చ

చమత్కార పద్యములు, సమస్యలు, సాగుతూ వుండేవిచ్చట. రామకోటార్య గారు ఎంతో మందిని తమ పుస్తకాలు ప్రచురించుకోవడానికి ప్రోత్సహించినారు

రామకోటార్య గారు కవిత్వానికి సంబంధించి ఎవరిపట్ల నేర్చుకోలేదు వీరికి ప్రాచీన కవుల కావ్యాలూ, ప్రబంధాలు చదువడమంటే ఎంతో ఇష్టం. వీరి మిత్రులు మంత్రిప్రగడ వేంకటేశ్వరరావుగారి పుత్రులు వీరి కవితలను రేడియోలో చదవడం ద్వారా ప్రసారమైనవి.

రచనా విషయకంగా వీరు 1940కి ముందే పరంగల్ నగరం బ్యాక్ గ్రౌండ్ గా ఒక శృంగార ప్రబంధం ఏకశ్వాసంగా రచించారు. ఇదే వీరి తొలి రచన కావచ్చు. దీని తర్వాత రసికానంద శతకం రాసారు. నానార్థ పదనిక్షేపం అనేది వీరు వ్రాసిన మరొక చిత్రమైన నైఋతీకరచన. ఈ రచన తథ, దధల వరకే ఆగిపోయింది. కానీ ఈ రచనలన్ని పోలీసుచర్యకు ముండటి గొడవల్లో నష్టపోయినవి. 1952 నుండి వీరు రాసిన పద్యాలే 'వెట్టి వెంగళప్ప శతకం'

రచన చేయడం వీరి వృత్తికాదు. కీర్తి కోసం ప్రాకులాడరు. తెలుగులో గొప్ప పాండిత్యం గల వీరికి హిందీ, ఇంగ్లీషు, ఉర్దూ భాషలు సుపరిచయములు. అర్యకుమార, మానవ శతకాలు వ్రాయాలనుకున్నారు గానీ వ్రాయలేకపోయినారు. విషనివారణము, వైదిక శిష్టాచారము అనునవి వీరు ప్రచురించిన అనువాద గ్రంథాలు.

ఇక వీరి గ్రంథాలలో మిక్కిలి పేరు వడసినది 'వినగదప్ప! వెట్టి వెంగళప్ప' ఇందులో 603 అటవెలది పద్యములున్నాయి. అటవెలది ఛందస్సులో వేసిన తర్వాత తిరిగి అంతటి ప్రజ్ఞావంతులు మన రామకోటార్యగారే. వేమన కవిత్వంలో వలె వీరి కవిత్వంలో కూడా చురుకుదనమెక్కువ. అవినీతి అధర్మము, దురాచారములపై వీరు తీవ్రంగా దాడి చేసినారు. విమర్శించినారు. కాలప్రభావం చేత మనుషులకు పుట్టుకవచ్చగా వంటికతుక్కొనివచ్చిన మూఢ విశ్వాసాలు, మూర్ఖపుప్రోకడలు అనే చర్మాన్ని, మాటల చురకత్తుల భావదారలతో కర్కశంగా తరగివేస్తూకూడా, నెత్తురు బొట్టు నేల రాలటం ఓర్వలేని మానవతా వాదిగా వెర్రి వెంగళప్ప కనిపిస్తాడు.

రామకోటార్య గారి కవితయందు సహజత్వము, గాంభీర్యము, హాస్యము, సత్యము, నిర్భయము కనపడును. సామాజిక, అర్థిక రాజకీయ రంగములందలి కుశుసు పరితల ఎదుట కిన్నింపజేయును.

వీరి మకుటము విన్నంతనే విసిరివేతగా, కసురుచున్నట్లు గోచరించును కాని విసిరివేయుటగానీ, కసరుటగానీ వీరి ఉద్దేశ్యంగాదు. “వెర్రి వెంగళప్ప” అనగా ‘ఒరే! పిచ్చి తండ్రీ!’ అని సమాజ వ్యక్తిని సంబోధించును ‘వినగదప్ప’ అనగా ‘నేను చెప్పిన మాట వినవా’ అని అవేదనతో, ఆప్యాయ తతో, లాలనగా, బుజ్జగించుటగా భావింపవలయును గాని, హేళనగా భావించు కోరాదు.

పేమన కవిత్వంలోనూ, రామకోటార్యగారి కవిత్వంలోను కన్పించే సమాన లక్షణం వక్రత. అందువల్ల వీరి పద్యాలు వినగానే చదువగానే పేమన్నగారి పద్యములు గుర్తుకు వచ్చును.

స్వార్థపరులు, మూర్ఖస్వాములు, తమ పొట్ట నింపుకొనగ జేయు నీచ వృత్తి విన్నది మరియు కన్నది వినిపింతునని వీరు అరంభముననే హెచ్చరిక చేసినారు. గతితప్పి, మతి లేకుండా పోయిన ఘోషన్ల గూర్చి చెబుతూ చెవులు కప్పకొని పోయేట్లుగా కేశ శృంగార మొనరించుకున్నట్టి చెలినిచూచిన వృద్ధ వనిత ‘చెవులు లేనిదేమి చిత్రమీవిడ కనె’ నంటూ వెక్కిరించారు.

ఉపాధ్యాయుడు విద్యార్థులకు అదర్శప్రాయుడగా ఉండాలి. విద్యార్థులకు ఏవేవో చెప్పడం మాత్రమే కాదు. వాటిని ముందు తాను కూడా అచరించాలి. లేకున్న ఎలా వుంటుందో రామకోటార్యగారు తమ పద్యంలో ఇలా వివరించారు.

క్లాసు టీచరాకడు క్యాప్టను సిగరెట్టు
కాల్చజూచినట్టి గడుగుగాయ
ఇల్లు జేరు వెనుక ఇమిటేటు చేసెరా
వినగదప్ప! వెర్రి వెంగళప్ప!!

ఇక పాఠ్య పుస్తకాల్లో ఒక్కొక్కసారి ఏచిత్రమైన పాఠాలు పెడుతుంటారు. ఆ పాఠాల వల్ల ఎవరికీ ప్రయోజనం కలుగుతుందని ఆశిస్తాడో అర్థంకాదు. అందుకేనేమో “సంపదలను దోచి, సంస్కృతి సభ్యతల్ వమ్ము చేసి, మానవతుల జెరచు బందిపోట్ల కథలు పాఠ్య భాగంబులు” అని చురక నటించారు.

నిరుపేదల గూర్చి చెబుతూ తిండిలేక, నిద్రరాక, బాధపడుతున్న పేదవానిపై ఆ వాడలోని సేటు రేడియోకు జాలి కలిగి జోల పాట పాడిందంటారు. ఆలాగే సినిమా తారలొచ్చి చిందాడుతారన్న వదులు వెచ్చ బెడుతాడు కాని, పైన బిచ్చమియ్యడానికి పదిసార్లు ఆలోచిస్తాడంటారు.

రాజకీయ నాయకుల గూర్చి చెబుతూ అస్తి నాస్తి చేయనట్టి చాతుర్యం తిమ్మిని, ఐమ్మి చేయు తెలివిగల వాడే రాజకీయ వాదిగా రాణిస్తాడంటారు.

ప్రజల్ని ప్రార్థించి, ఓట్లు సంపాదించుకున్న తర్వాత మరిచిపోయే వారిని గూర్చి, విపరీతంగా పెరిగిపోయిన లంచగొండితనం గూర్చి, బిడ్డ పెండ్లి అనో, పెరుమాళ్ళ సేవ అనో అన్నదానమనో యాత్రలు అనో చెప్పి పొట్టినింపుకొనే జనుల గూర్చి, నాగరికత ముదిరి నైలాను వస్త్రాలు కట్టి వీధిలో తిరిగే కామినులను గాంచి కన్నులు మూసి జపించే ప్రవరగణమును గూర్చి, తన ముందు వెళ్ళుచున్న వనిత అందాలను మిఠులతో వర్తించే ఓ చవట, ఆ వనిత తన చెల్లెలే అని తెలుసుకుని తలబట్టుకున్న విధానాన్ని గూర్చి చూపు వుండి కూడా కళ్ళజోడు, ఓనమాలు రాకున్నా జేబుకు కలమునూ, గడి యారము చూడరాకున్నా, చేతికి గడియారం పెట్టుకొని తిరిగే వారిని గూర్చి “చెరువుకాలెనేని చేపలేమగునన్న, చెట్లనెక్కు వహ్వా చెట్లనెక్కు గేదెలా? అనటంచు వాదించు మూర్ఖాని గూర్చి, దుకాణంలో నొకరుపై కాదుకూతలు కూసే నెట్టి, పెండ్లాం ఎదుట పిల్లకూన అయ్యే విధం గూర్చి, దొరల ఇంటి కుక్క మరణింపగా, అయ్యో పాపమని రంధిపడ్డ జనులు. ఆ దొరవారే మరణించిన నాడు ఎంత మాత్రం బాధపడని “లోకం పోకడ”ను గూర్చి తెలుగు పొత్తములకు అంగములో కనిపించే తొలి పలుకుల గూర్చి, శర్మగారి బాబు కాన్వెంటు చదువును గూర్చి యీ రామకోటార్య గారు ఎంతో గొప్పగా, వ్యంగ్యంగా, చమత్కారంగా వివరించారు.

మన ప్రక్క డేశాలైనా పాకిస్తాన్, చైనా లను గూర్చి చెబుతూ,

పాకు భాయిగాడు ప్రక్కబల్లెంబయ్యె
చీని భాయిగాడు చిట్టగొట్టె
మంచి నేస్తగాండె మన భాయి గాండ్రెల్ల;
వినగదప్ప! వెర్రి వెంగళప్ప!!

అని అన్నారు, అలాగే అమెరికా, రష్యాలను గూర్చి చెబుతూ,

అత్మరక్ష పేర నణ్వుత్రు ఖరపేరి
నధివసించి, శాంతినబిలశించి
అలమటించసాగె-అమెరికా రష్యాలు
వినగదప్ప! వెర్రి వెంగళప్ప!!

ఇంటనున్న చెంబు నిటుదటు పెట్టుకున్నా పొరుగు పెంటనెత్తబోయె
దేశ సేవకుల గూర్చి, ప్రజల డబ్బుతో పరదేశ యాత్రలు చేసే మంత్రులను
గూర్చి, అణువును చీల్చి, దాని నపమార్గమునబెట్టి మృత్యులోకానికి మెట్లుగట్టిన
భౌతిక విజ్ఞానమును గూర్చి, శాంతి పేరనో, జపం పేరనో పైసలు లాగే
జ్యోతిష్కులను గూర్చి, గోల్డు కంట్రోలును గూర్చి, కుటుంబ నియంత్రణ
కృషిని గూర్చి, స్వధర్మ నిర్వహణమును గూర్చి, రామకోటార్య గారు నిర్భ
యంగా ఉన్నదున్నట్లుగా వర్ణించారు,

సుప్రసన్నగారన్నట్లు వీరికున్న సామాజిక చైతన్య లక్షణం ఈదేశపు
మట్టిలో పుట్టినవానితోడది. దానికి మానవ కళ్యాణ భావన, కుదురైన
జాతీయ దృష్టి అలంభము. అది మన సంప్రదాయ జీవనంలోని మందిని
ప్రశంసించినట్లే చెడును తులనాడును. అధునికత పేర అర్థ రహిత వ్యామో
హముల తిరస్కరించినట్లే, సంస్కృతి పేర జరుగు కుతంత్రముల నెలుగెత్తి
చాటుతుంది.

ఇక వైదిక శిష్టాచారము, విషాదవారణము అనునవి వీరి అనువాద
గ్రంథములు.

విషనివారణము అనునది యోగీశ్వర నిత్యచాధక్పతము. వీరు వ్రాసిన ఈ గ్రంథము నందు సాధారణముగా అందరికి అందుబాటులో ఉన్న పస్తువులే చికిత్సలో వ్రాయబడినవి. ఇందువల్ల ఈ గ్రంథము ఎక్కువ ఉపయుక్తమై నడనే తలంపుతో రామకోటార్య గారు 1952లో తెనిగించారు, పాము, తేలు, ఎలుక, కుక్క, చేప, కప్ప, బల్లి, ఉడుము, పులి, పురుగులు మొ॥ వాని విష నివారణోపాయములు ఇందు గలవు.

హరిశ్చంద్ర విద్యాలంకార్ గారిచే సంస్కృతహితమైన వైదిక శిష్టాచార మును రామకోటార్య గారు అనువదించారు.

ఇందులో ఆధ్యాత్మిక, కర్తవ్య సంబంధములు, శారీరకారోగ్య సంబంధములు, వ్యాయామము, అహారపానీయములు, నడవడిక, నిద్ర, పరస్పర వ్యవహార సంబంధములు, సాధారణ వ్యవహార సంబంధములు, సాధారణ వ్యవహార సంబంధములైన విషయములు చాలా చక్కగా, అందరికీ అర్థమయ్యే రీతిలో చెప్పబడినవి. ముఖ్యంగా చిన్నపిల్లలకు సదాచారములను నేర్పుటకై ఇది ఎంతో ఉపయుక్తమై నడనుటలో సందేహం లేదు.

రామకోటార్యగారి చిత్ర కవిత్య పటుత్వానికి ఉదాహరణ ఈ క్రింది పద్యం

సీ॥ శ్రీగిరికన్యకా భోగానుభవరూప । భువనరక్షనిరీక్ష । భుజగహార ।
దక్షశిక్ష । లలాటాక్షయ । విషధర । నటనాధురంధర । నాగహార ।
భుజగరాడ్భూషణ । యజగర్వసంహార । పురహర । యోర్గల్లుపురసపాల ।
మునికోటి నుతభాషి । ముక్తి కన్యాతోష । సంతతాననహాస । కంతుహంత ।

గీ॥ జయగణాధ్యక్ష జితయోగిచయదళాయ
“అనెడి పద్యంబు కోరిన యక్షరంబు
నిచ్చురీతిగ చెప్పితి నేమమలర
కొరుకొనుమిదే తెల్పెద కొర్కెలలర”

శ్రీ	శి	వు	డు	ప	ల్లా	రా	మ	కో	టి
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

ని సు భా ష హ శి చే దా క్షి ణ్య

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

చే యు గా త

21 22 23 24

పై పద్యములోని ఏదేని ఒక అక్షరమును ఎవరినైనా మనస్సులో కోరుకొనుమని చెప్పవలెను. వారు కోరుకున్న అక్షరము మనకు చెప్పకూడదు. పదవ వారు రుకున్న అక్షరము మొదటి పాదంలో ఉందా? రెండో పాదంలో ఉందా? మూడవ పాదంలో ఉందా? నాలుగవ పాదంలో ఉందా? ఐదవపాదంలో ఉందా? అని వరుసగా అడుగవలెను. వారట్లు చెప్పిన సమాధానమును బట్టి వారు ఏ అక్షరమును కోరుకున్నారో మనం చెప్పవచ్చు.

ఎలాగంటే పద్యంలో ప్రతి పాదానికి ఒక విలువ ఇవ్వబడింది. మొదటి పాదమునకు 1, రెండవ పాదమునకు 2, మూడవ పాదమునకు 4, నాలుగవ పాదమునకు 8, ఐదవ పాదమునకు 16, ఇక కోరుకోబడిన అక్షరము ఏ,ఎ పాదాల్లో ఉందని చెబుతారో, ఆయా పాదముల విలువల మొత్తాన్ని కలుపవలెను. అట్లు కలుపగా వచ్చిన సంఖ్య, పద్యం క్రింద యివ్వబడిన వాక్యంలోని ఏ సంఖ్య క్రింది అక్షరమో చూడవలెను. ఆ అక్షరమే వారు కోరుకున్న అక్షరం.

ఉదాహరణకు: ఈ పద్యంలోని 'భ' అనే అక్షరం కోరుకున్నారనుకొండి ఈ అక్షరం మొదటిపాదంలో ఉంది. 3వ పాదంలో ఉంది, 4వ పాదంలోనూ ఉంది. మొదటి పాదం విలువ 1, 3వ పాదం విలువ 4, నాలుగవ పాదం విలువ 8 కలిపితే $1 + 4 + 8 = 13$ పద్యం క్రింది వాక్యంలోని అక్షరం కూడా 'భ'

ఎనభై సంవత్సరముల వయస్సు గల రామకోటార్య గారు నేటికీ చక్కని శరీర దారుఢ్యంతో సుసుసస్కులుగా, చిరువవ్వుతో. ఓపికగా అందరినీ పరికరిస్తూ ఉంటారు.

బి. రామరాజు

బిరుదురాజు రామరాజు

జననం: 1925

డేవునూరు, వరంగల్

చిరునామా:

చిక్కడపల్లి, హైద్రాబాదు 500020

ముద్రితాలు :

తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యము

మరుగుపడిన మాణిక్యాలు

తెలుగు వీరుడు

వీరగాధలు

అల్లూరి సీతారామరాజు

ఉర్దూ తెలుగు శబ్దకోశము

శ్రీ సత్యసాయి విన్నపాలు మొ॥నవి.

జి. విక్షపతి

గోనె విక్షపతి

యం.ఏ., యం.ఇడి.

జననం : 10-3-1943

శాయంపేట జాగీర్, వరంగల్

చిరునామా :

ఇం.నెం. 7-3-108/1

మచిలీబజార్

హన్మకొండ, వరంగల్ 506011

ముద్రితాలు :

వ్యాసాలు, కవితలు

పాండితీ శత్రురాగ్రాన నుండి గూడ
జానపదుల చురువవి జ్ఞాన పరుడు
పల్లె జనుల మాటల నెల్ల మల్లెలటుల
ఒడిని నింపిన నవ్యుడభ్యుదయ మూర్తి

సూర్యోదయము తోడనే కమలములు వికసించినటుల ఆచార్య రామరాజుగారి ధృక్ ప్రసరణమును సూర్యోదయమున తెలుగు జానపద వాఙ్మయమును కమలము వికసించి, విస్తరించినదనుటలో అతిశయోక్తి యినుమంత యును లేదు. మన భారతావని దేశభక్తులకు దైవ భక్తులకు పుట్టినిల్లు. ఏ దేశ భక్తుడెచ్చట జన్మించినను అతడు జాతి యావత్తుకు నన్నిహితుడే, ప్రయతముడే పూజ్యవీయుడే, కాని అతని జన్మస్థానమునకు మాత్రమే యతని కీర్తి, సేవలు పరిమితములు కావనునది జగమెరిగిన సత్యము. అయినను అతని జన్మస్థానం ఆదరణీయము. అతని జన్మస్థానము వారు తమ వారని గర్వించెదరు, అభిమానించెదరు. అయినంత మాత్రాన యతడు కేవలము ఆ స్మారకానికే పరిమితుడు కానట్లు ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు గారు జన్మించినది

దేవునూరు వరంగల్లు జిల్లా పెంపకమునకు వచ్చినది మడికొండకు. అయినను అతడు సాహిత్య రంగమున ఎదిగి విస్తృతమై విశాలతను సంతరించుకొని అంధరాష్ట్రమంతటికిని కీర్తి ప్రతిష్ఠల ప్రసాదించినారు. రామరాజు గారు స్థానికముగా ఓరుగల్లులో నివసించకున్నను అతని సేవలిచట వినియోగింప బడ కున్నను రాష్ట్ర స్థాయి కెదిగిన వారైయున్నందున జిల్లాస్థాయిలో ప్రప్రథముగా కాకతీయ వైతాళికులుగా పరిగణింపబడుటలో అతిశయోక్తిగాని అసమజసము గాని సూతయును లేదు.

అచార్యులకు అచార్యుడైన రామరాజుగారు వరంగల్ జిల్లాలోని మడికొండ గ్రామమునకు దగ్గరలో గల దేవునూరు గ్రామములో లక్ష్మీ దేవి-నారాయణరాజు దంపతులకు 1925లో జన్మించినారు. లలితమ్మ-రాఘవ రాజు దంపతులు వీరి పాలక మాతా పితరులు. వీరి బాల్యామణి శ్రీమతి సూర్యాదేవిగారు. రామరాజుగారికి నలుగురు సోదరులు, ఐదుగురు సోదరీ మణులు. వీరి సంతానము ఒక కుమారుడు, ఐదుగురు కుమార్తెలు.

రామరాజుగారు దేవునూరి వీధి బడిలో, ప్రాథమిక విద్యను మడి కొండలో, ఉన్నత పాఠశాల విద్యను హన్మకొండలో, కళాశాల విద్యను (1949) నిజాం కళాశాలలోను, స్నాతకోత్తర విద్య (1956) షి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో నభ్యసించినారు. 1966 సంవత్సరములో ఆచార్య ఖండవల్లి లక్ష్మీనిరంజనము నాటి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శాఖాధ్యక్షుల పర్యవేక్షణలో జానపద వాఙ్మయములో అపూర్వ పరిశోధన చేసి డాక్టరేటు పట్టమునకు తెలుగులో శ్రీకారము చుట్టినారు.

“పరిశోధన పరిశీలన, పరమ లక్ష్యమని తలంచు” బిరుదురాజు రామరాజుగారు వైతాళికులు-చరిత్రకారులు కూడ. వీరు వెలువరించిన గ్రంథముల కన్న చేసిన సాహిత్య కృషి ఎనలేనిది.

పండితులకు సాధారణముగా పదవి వ్యామోహముండదు. అందుచేతనే కాబోలు, పండితులు సమర్థులనిపించుకోరు. కాని రామరాజుగారు ఉపన్యాస కునిగా ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో పాఠమిడి, ఉపన్యాసకుడి నుండి తెలుగు శాఖాధ్యక్ష పదవి వరకు గల పలువిధములు ఉన్నత పదవులధీష్ఠించి ఉత్తమ అధికారిగా వాసిగాంచి, తమ పదవికి న్యాయము చేకూర్చుటయేగాక

అభ్యాసకులకు ప్రయోజనములనందించి యున్నారు. రామరాజు గారు బహుముఖ ప్రజ్ఞశాలి. వీరు తమ ఉద్యోగ కాలమున పెక్కు మహానలు విద్యాగోష్ఠులు మొదలగు వానికి ఉపస్థితులై కార్యభారమును నిర్వహించి కర్తవ్య పరాయణులై భాషా, సాహిత్య, సాంస్కృతిక, మత సంస్థలకు సేవ చేసినారు. వీరు పెక్కు సంస్థలకు సభ్యులుగా, కార్యదర్శిగా, సంయుక్త కార్యదర్శిగా, కార్యనిర్వాహక సభ్యులుగా, సలహాదారుగా, అధ్యక్షులుగా కూడ సేవ చేసినారు.

రామరాజుగారు రక్షణ సంగ్రామ రాజు కూడ. వీరు కౌమార దశ యందు (విద్యాభ్యాసదశ యందు) స్వయంసేవకుడుగా జాతీయ ఉద్యమాలలో కీలకపాత్ర వహించి ఇతరుల జాగృత పరచిన దేశభక్తి పరాయణులు. పిన్న వయస్సు నుండియు ఇతనికి సాంప్రదాయమునందు అభిమానము. కావున డిగ్రీ చదువుతున్నప్పుడు “నిజామురాజు” నెదిరించి తెలంగాణా విద్యార్థి సంఘమునకు అధ్యక్షులై నిజామునకు వ్యతిరేకముగా ప్రజల సమాయత్తము జేసినారు. చురుకుగా రాజకీయములందు పాల్గొను రామరాజుగారిని వీరి రాజకీయ గురువైన సురవరం ప్రతాపరెడ్డిగారు “విద్యాంసుడవయ్యా నీకు రాజకీయాలెందుకు? ఈ కల్యాణాన్ని నీవు భరింపలేవు” యనగా ఆ మాటల యాజ్ఞగా స్వీకరించి వెంటనే రాజకీయాలకు స్వస్తి చెప్పిరి.

రామరాజుగారు వరంగల్ జిల్లా చారిత్రకులు కూడా. వీరు జన జీవనములో వంశపారంపర్యముగా కొనసాగుతూ వచ్చుచున్న చారిత్రక, సాంస్కృతిక విషయములను సమాజ శ్రేయస్సునకై బహిర్గతపరిచి వాటి విలువలను అపురూపముగా తీర్చిదిద్దిన మహామనిషి. వరంగల్ జిల్లా గినుకొండల పరిధిలోని శాయంపేట (హషేలి)లో నున్న పాంచాలరాయ దేవాలయ నాగార్జున సాగరములోని రంగనాథ దేవాలయము దగ్గర గల రామలింగేశ దేవాలయముల పునరుద్ధరించి, సంస్కృతీ విలువలను పరిపోషించి; సాంస్కృతిక విలువలతో పాటు చారిత్రక విలువలు కూడా జనులకు అబాటులోనికి వచ్చినవి. వీరు సామాజిక స్పృహతో రచించిన ‘తెలుగు వీర ఉత్తమ చారిత్రక గ్రంథము ఇంతే గాక చారిత్రక ప్రాముఖ్యత గల శిలాశాసనముల వెలికి తీసి వీరు తమ చారిత్ర జ్ఞానను గలదని జేసినారు.

సాహిత్యం సౌభాగ్యం

సౌశీల్యం సమభావం

దేహమంత పులుముకున్న

దేశికోత్తముండు సుమ్ము

రామరాజుగారు మన ఆంధ్ర సాహిత్యమునకు గావించిన సేవ ఇంతింతనరానిది. వీరువరంగల్ స్నాతకోత్తర కేంద్రములో ప్రధానాచార్యులుగా ఉన్నప్పుడు విశ్వనాథ వాఙ్మయ జీవిత పరిశోధనా కార్యక్రమము పేర బృహత్తర పథకమును ప్రవేశపెట్టి 'విశ్వనాథ సూచిక' వెలువరించుటకు ప్రోత్సాహ మిచ్చినారు. వీరు విశ్వనాథ పథకమును ప్రారంభించి విశ్వనాథుల వారి సాహితీ సేవను జనుల నృప్తికి తీసుకొని వచ్చిన మహనీయులు.

రామరాజుగారు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో పని చేయుచున్నప్పుడు తెలుగు శాఖ యందు అధ్యయన కేంద్రమును మరియు "వివేచన"ను వార్షిక పత్రికను ప్రారంభించిరి. ఇవి రెండును నేడు నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుచున్నవి. తెలుగు సాహిత్యమునందు వివేచన ఒక కలికితురాయి.

ఏటి కేతంబట్టి ఎయి పుట్లు బండించి

ఎన్నడూమెతుకెరుగనన్నా - నేను గంజిలో మెతుకెరుగనన్నా

వానల్లు కురువాలి వానదేవుడా

వరిచేలు పండాలి వానదేవుడా

సుబ్బీ గొబ్బెమ్మా సుఖమూ లియ్యావే

తామర పువ్వుంటే తమ్ముణ్ణియ్యావే

చేమంతి పువ్వుంటే చెల్లెల్నియ్యావే

'జానపదము' అనగానే మనకు రామరాజుగారి గ్రంథమే చటుక్కున మన మనస్సులలో మెదలుతుంది. రామరాజు గారు నాడు విశ్వవిద్యాలయాధికారులలో పోరాడి "జానపద సాహిత్యము" పై (1956) ఉత్తమ పరిశోధన

చేసినారు. ప్రాథమికమైన అంశములన్నీ “తెలుగు జానపద గేయ సాహిత్యము” లో సిద్ధాంత గ్రంథములో ఉండుట వలన తెలుగు జానపద వాఙ్మయములో ఇదే ప్రథమ సిద్ధాంత గ్రంథము. వీరి పరిశోధనా దీక్ష అపారమైనది. అమూల్యమైన పరిశోధన గ్రంథమును తెలుగులో జానపద విజ్ఞానముపై వీరు పరిశోధించి వ్రాయుటకు వెనుక కృషిలో వారెచుకొన్న సాహక బాధలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనుటయు కొంత అవశ్యకమే. రామరాజుగారు తెలంగాణములోని ఊరూరా తిరిగి తాను జానపదులు పాడిన పాటలను వ్రాసుకొనెడి వారు. కొండకచో తాను పాడి వారిని పాడింపజేసెడివారు. ఐనను కొందరు పాడెడు వారు కాదట. అట్టితరి వారికి ధనాశ చూపి లోబరుచుకొన్నారట. ధనాశకు లోబడనివారిని చివరికు అధికారుల సహాయమున వారిని బాధించియైన ఆ పాటకు లిపి రూపమిచ్చెడి వారట. వీరు కేవలము పాటల సేకరణయే చేయలేదు. జానపదుల వాయిద్యములు, కళాకారుల ఇక్కట్లు, జానపద కళాకారుల జీవన విధానమును తదితరాంశములను కూడా రామరాజుగారు పరిశీలించినారు.

సామాన్యముగా పరిశోధనా వ్యాసంగము Ph.Dతో ముగిసిపోతుంది. కాని రామరాజుగారు దీనికి వ్యతిరేకులు. కాని నేడు జానపద విజ్ఞానము మీద వీరు అనేకులకు ఆసక్తి కలిగించి వారి వలన ఎంతో మందిని జానపద సాహిత్యాభిమానులుగా పెంపొందించిరి. వీరి పరిశోధనా దీక్ష అపారమైనది వీరు తెలంగాణ అంతా తిరిగి తాళపత్రములను సంస్కృతాంధ్రాంధ్రాలలో సంపాదించినారు.

ఆచార్య రామరాజుగారి చలువ వలన అంద్రప్రదేశ్‌లో జానపద విజ్ఞానమునకు గౌరవము, విశ్వవిద్యాలయములలో సమున్నత స్థానము లభించినది. సమాజమునందు అట్టుడుగున ఉండే ప్రజానీకముకూడా తమ బాధలను సాహిత్య రూపములో అభివ్యక్తి పరుస్తుందని గుర్తించు విశ్వవిద్యాలయాచార్యులు అరుదుగా ఉంటారు. పామరులు చదువుకొనే లొట్లాయి పదాలుగా అనాధృత సాహిత్యముగా తీసిపారేసే జానపద సాహిత్యముపైన రామరాజుగారి చూపుపోకినది. అంతే.... అది విప్పారినది.

ఐతే ఇక్కడొక ముఖ్య విషయము గమనించదది యున్నది. రామరాజుగారి కంటే ముందుగా నేదునూరి గంగాధరము గారిచే జానపదముల సేకరణ జరిగినది. నేదునూరి గంగాధరము గారు సేకరించిన జానపద గేయ

యములను శ్రీ రామరాజుగారు, శ్రీ వట్టికోట అశ్వారూప్యామిగారు కలిసి “నెలయేరు” పేరుతో గేయాల సంకలనాన్ని వెలువరించారు. దీనికి బహుళ వ్యాప్తిని విశ్వవిద్యాలయ స్థాయిలో పరిశోధనాంశముగాను మరియు ఈ నాడు సాహిత్యములో జానపద సాహిత్యమునకు ఒక పూపును గుర్తింపును తెచ్చిన వారు బిరుదులేని శ్రీ బిరుదు రామరాజు గారు. అందుకే వీరు వైతాళికులు.

రామరాజుగారు ఆంధ్రుల అనలైన సంస్కృతి, జానపదములోనే యున్నదని ఘోషించినారు. జానపద సంబంధమైన వ్యాసములు గ్రంథములు రచించి, ఉపన్యసించి, విశ్వవిద్యాలయములలో జానపద సాహిత్యమునకు ప్రాముఖ్యము సంతరింపజేసినారు. శ్రీనాథుని శివరాత్రి మహాత్మ్యమును సంపూర్ణముగా ఆంధ్రులకందించిన ఖ్యాతి కేవలము రామరాజుగారికే దక్కుతుంది. రామరాజుగారు తెలుగు వాఙ్మయములో చూపిన జానపద సాహిత్యపు వెలుగు పొరుగు రాష్ట్రాలకు ప్రాకినది. వీరి ప్రేరణ పలన ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో జానపద విజ్ఞాన క్షేత్రములో చేయబడిన పరిశోధన ప్రపంచములో మరే విశ్వవిద్యాలయములో చేయబడలేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఇది ఆంధ్రుల కందరికీ గర్వకారణము.

శాస్త్రీయముగను సక్రమముగను అచార్యుల వాఙ్మయమును గూర్చి పరిశోధన చేసి పెక్కు ఉత్తమ గ్రంథములను వెలువరింప జేసిరి. తెలుగు జానపదగేయ సాహిత్యము ఒక అపూర్వ గ్రంథ రాజము. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ పలుప్రాంతముల నుండి సేకరించి సంకలనపరచిన త్రివేణి (1950) నాటికీ నేటికీ ఉత్తమ జానపద గేయ సంకలనము. పిల్లల పాటలు (1960) తెలంగాణా పల్లె పాటలు (1968) ఇవి రెండును జానపద గేయ సంకలనములు. వీనిని రామరాజుగారు వెలువరింప జేసినారు. తాళవత్త గ్రంథముల సేకరించి పరిశీలించి అపూర్వ విషయములను సంగ్రహించి “మరుగుపడిన మూలికాకులు” శీర్షిక పేరుతో గౌలకొండపత్రికలో అష్టాదశ కవులను తొలుతగా సాహిత్య లోకముమునకు పరిచయము చేసినారు. “మొహరిం” (1964) అను జానపద గేయములను ఆంగ్లములో వెలువరింప జేసినారు. వీరి ఫోక్ థేర్స్ ఆఫ్ ఎ.పి. (1974)ను స్టెరింగ్ పబ్లిషర్స్ ప్రచురించినారు. దీని పలన తెలుగు జానపద కథలు ఆంగ్లమువాదముతో రాష్ట్రప్రేక్షకుల చేరినవి. “ఫోక్ థ్రూ ఆఫ్ ఎ.పి” అను ఉత్తమ గ్రంథము ఇతర భాషాభిమానులు ఆంధ్రుల జానపద విజ్ఞానము తెలుసుకొనుటకు ఆధారమైనది.

తెలుగు వీరుడు, వీరగాథలు, అల్లూరి సీతారామరాజు, మరుగుపడిన జీవితాలు, ఉర్దూ తెలుగు శబ్దకోశము, సత్యసాయి విన్నపాలు, దక్షిణ సత్య జానపద గేయములు, చరిత్రకెక్కిన చరిత్రాత్ములు మరియు జానపద నూలు మొదలగునవి వీరి గ్రంథములు. గురుగోవిందసింగ్, ప్రేమ్చంద్ కక కథాయన్ మొదలగునవి... వివిధ భాషలలో వీరి అనువాదములు.

సాంస్కృతిక వారసత్వకృతులు ప్రసన్న రామవ నాట్య ప్రబంధము (1965), రామవాఙ్మయము (1965), వసుచరితం (1965), బివతీ పరిణయము (1969), శృంగార శేఖర భాణము (1969), హనుమ సారతిలకం వీరి అముద్రిత గ్రంథ పరిష్కరణ గ్రంథములు.

‘శ్రీ సత్యసాయి విన్నపాలు’ అర్చి ప్రబంధములలో మేలైన రచన. రామరాజు గారు శ్రీ సత్యసాయిబాబా భక్తులై వారి అర్ధశతాబ్ది జన్మదినోత్సవ దర్శనమున శ్రీ సత్యసాయి వచనములు ప్రకటించిరి. ఇంచుల పద్యములు సంపదయందును భాషా మార్గవమునందును భావ నిర్భరత యందును స్పష్టాక పెద తిరుమలాచార్యుల వేంకటేశ్వర వచనములు మరియు సింహగిరి హరి వచనముల సాటిగా పోటిగా నిలువ జాలును.

అచార్య రామరాజుగారికి పెక్కు సాహిత్య సాంస్కృతిక సంస్థలతో ప్రబంధములు గలవు. రామరాజుగారు 1971లో వరంగల్ లో నూతనముగా పింపబడిన స్నాతకోత్తర కేంద్రమునకు ప్రధానాచార్యులుగా నియమితులై ఏ కాలంలో స్నాతకోత్తర కేంద్రము అన్ని విధములుగా అభివృద్ధి చెందున సమర్థవంతమైన చర్యలు గైకొన్నారు. రామరాజుగారు కూర్చిన ఉర్దూ-తెలుగు నిఘంటువు వారికి ఉర్దూ భాషపై గల అధికారమును తేట తెల్లములుచున్నది.

రామరాజుగారు మొట్ట మొదటి జాతీయ ఉపన్యాసకులుగా గౌరవము పొందినారు. భారతదేశములోనే విశ్వవిద్యాలయముల్లో మొట్ట మొదటి వేసవి రికార్డును ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయములో నడిపిన ఘనత రామరాజుగారికే గ్గినది.

గీర్వాణాంధ్ర భాషలలో పండితులై ప్రాచీన సాహిత్య సాంప్రదా క శాస్త్రాధ్యాపికులైన, వేరొక వైపు మట్టె మనసుల నీసర్గ సాహిత్యము

నకు వెళ్ళి చూసుకొనేవారు మరి అరుదుగా ఉంటారు. రామరాజుగారు అట్టి కోవకు చెందిన వారే. రామరాజుగారి విజ్ఞత, ముందుచూపు ఎంతేని పొగడ దగినది. కారణము వీరి పరిశోధనాకాలము నాటికి అటు అమెరికాలో కాని, ఇటు మన దేశంలో కన్నడ ప్రాంతములోకాని, అనాటికి జానపద విజ్ఞానమును ఒక పరిశోధనా యోగ్యమైన అంశముగా పరిగణించబడుటలేదు. ఆ కాలానికే వీరు ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయాధికారులచే పరిశోధనాంశముగా స్వీకరింప చేసిన మేరునగధీరులు.

రామరాజుగారు పంచభాషా కోవిదులు. వీరు నేర్చిన సంస్కృతాంధ్ర అంగ్ల ఉర్దూ హిందీ (పంచ) భాషలలో రచనలో, అనువాదములో లేక పరిష్కరణములో ఏదో ఒకటి చేసి యున్నారు.

రామరాజుగారి వ్యక్తిత్వము హిమనగము. మాటలు పరుషములు మనసు అమృతము వర్షించును. వీరు మూర్తిభవించిన జానపద విజ్ఞానము. ఒక వ్యక్తిత్వాను కృషిచేస్తూనే ఇతరుల చేత కూడా అదే ప్రమాణములో కృషి చేయించు వ్యక్తియే ప్రామాణిక పరిశోధకుడు. అట్టికోవకుచెందిన వారే ఆచార్య బిరుదురాజు రామరాజు గారు. తెలుగు జానపద విజ్ఞానాభివృద్ధికి అత్త శుద్ధితో పరిశ్రమించిరి. రాజు గారు తెలుగువారిని జాగృత పరుచుటకు యు. జి. సి. వారి ద్రవ్య సహాయముతో జానపద విజ్ఞాన పరిశోధన పద్ధతుల గురించి ఒక సదస్సును సమర్థవంతముగా నిర్వహించిరి. ఆఖిలభారతీయ జానపద విజ్ఞాన సంఘము వార్షిక సమావేశము హైదరాబాదులోనే జరుగునట్లు చేసి తెలుగు వారిని మరింత చైతన్య వంతుల జేసిరి.

ఆచార్య రామరాజు గారు శిష్ట సాహిత్యమునకు తోడుగా జానపద కళాసరస్వతికి సరిగద్దె వేయించి రత్నకిరీటము తొడిగించిన విద్యద్వతంసులు.

రామరాజుగారు ఇతః పూర్వము సాహిత్యకుల దృష్టిలోనే కాక పామరజన పర్యాప్తమై ప్రవహిస్తూ కాలసముద్రములో కలసి పోనున్న జానపద సాహితీ స్రవంతిని పైకిపొంగించి మీగడ తరగల తరచి నిగ్గు తేల్చి, ఆ సుధను ఏక పంక్తిలో విబుధులకు, పామరులకు సమంగా పంచిన మోహనమూర్తి. వీరు ఊరురా తిరిగి సేకరించి బండ్లకెత్తించిన తాళపత్ర గ్రంథములు ప్రాచీన సాహిత్యశక్తికి, తదుద్ధరణదీక్షకు తార్కాణములు.

పల్నా దుర్గయ్య

కీ॥ శే॥ పల్నా దుర్గయ్య

జననం: 1916

మడికొండ, వరంగల్లు.

ముద్రితాలు :

గంగిరెడ్డు (కావ్యం)

ప్రబంధ వాఙ్మయ వికాసం

పాలవెల్లి

టి. ఉడయవర్ణ

టి. ఉడయవర్ణ

జననం: 12-9-1947
నుస్తులాపురం, కరీంనగర్

చిరునామా :

సీనియర్ రిపోర్టర్

ఆంధ్రజ్యోతి

బంజారాహిల్స్, హైదరాబాద్ 500034

ముద్రితం :

లోకాలోకనం (వ్యాస సంపుటి)

తారాతోరణం (సినిమా వ్యాస సంపుటి)

శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారు ప్రతిభా సంపన్నుడైన మహాకవి. వాస్తవానికి ఆయన వ్రాసిన “గంగిరెడ్డు” కావ్యం ఒక్కటే చాలు ఆయనను మహాకవుల సరసన కూర్చోపెట్టడానికి. కాని శ్రీ దుర్గయ్యగారికి రావలసినంత గుర్తింపు రాలేదు. దీనికి ప్రచారమంటే గిట్టని ఆయన మనస్తత్వమొక కారణం కాగా రెండో కారణం బహుశా కలుపుగోలుగా పలువురితో కలిసే చొరవతనం లేక ఒదిగి ఒదిగి ఉండే ఆయనలోని అమాయకత్వము.

నరంగల్ జిల్లా మడికొండ గ్రామంలో 1916లో జన్మించిన శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారు ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం నుంచి 1942లో ప్రపృథమంగా తెలుగులో యం.ఏ. పట్టం పొందారు. “ప్రబంధ వాఙ్మయ వికాసము” అన బంశంపై శ్రీ ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనం గారి పర్యవేక్షణలో నిపుణంగా సిద్ధాంతవ్యాసం వ్రాశారు. దీనిని 1959 మార్చిలో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో పి.హెచ్.డి. కోసం సమర్పించగా 1960 ఏప్రిల్ మాసంలో డాక్టరేట్ కొరకు అంగీకరించడం జరిగింది. దీన్నే 1973లో ప్రచురించారు.

ఈ సిద్ధాంత వ్యాసానికి ముందుగానే వీరు “మనుచరిత్ర”పై వ్రాసిన పరిశోధనాత్మక వ్యాసాలు శ్రీ దుర్గయ్య గారి విమర్శనా పాటవానికి ప్రతీకలు. వీరి సిద్ధాంత వ్యాసంలో అంధ వాఙ్మయ సుక్షేత్రమున ‘ప్రబంధము’ పండిన బంగారు పంటగా ఆయన అభివర్ణించారు.

ప్రాచీనాంధ్ర వాఙ్మయ రచనా కాలమును చారిత్రకులు పురాణయుగ మని, ప్రబంధయుగమని విభజించారు. పురాణయుగానికే అనువాదయుగమని మరో పేరుందని, ప్రబంధ యుగాన్ని కూడా కొందరు ఇలాగే రెండు విభాగాలు చేశారని వివరించారు. వాటిలో మొదటి భాగాన్ని కృష్ణరాయల యుగ మన్నారు. అది క్రీస్తు శతకం పదునారవ శతాబ్ది. రెండోది క్రీస్తు శకం 1600 నుండి 1800 అనంతర ప్రబంధయుగమన్నారు. వీనిని క్షీణయుగ మని కూడా కొందరు వ్యవహరిస్తారు. ఈ యుగంలో వ్రాసిన ప్రబంధాలు దాదాపు అన్నీ పూర్వయుగ ప్రబంధాల అనుకరణలు. వాటిలో “కా త్తపోకడలు” కానరావు. అందుచేత క్షీణయుగమని పేరు పడసిందన్నారు.

పదునారవ శతాబ్ది ప్రబంధాలు ప్రతిభావంతమైనవి. అష్టదిగ్గజాలుగా పేరుగాంచిన అల్లసాని పెద్దన ఇత్యాది ఎనమిది మంది మహాకవులు కొంచె మించుమించుగా ఈ కాలంలోనే వున్నారు. వారు స్వతంత్ర ప్రతిభతో ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క నూతన మార్గానికి ప్రతినిధులు. ప్రబంధ వాఙ్మయం మొత్తంలో “మనుచరిత్ర” లాంటి సృజనాత్మక రచనలదే పై చేయి ముఖ్యమైన ఈ కొన్ని కావ్యాలను చదవడం దాదాపు ప్రబంధ వాఙ్మయాన్ని అంతగా చదవడంగా శ్రీ దుర్గయ్యగారు తెలిపారు.

అష్టదిగ్గజాలు కాకుండా ఈ యుగంలో వున్న మహాకవులలో పేర్కొనదగినవాడు పొన్నగంటి తెలగనార్యుడు. అతడు అచ్చ తెలుగు ప్రక్రియకు మార్గదర్శి పోతే పస్తు నవ్యతను పాటించినవారిలో ఈశ్వర ఫణిశట్టు, రాధామాధవ కవి మొదలగు వారు కొందరున్నారు. అందుచేత ఈ సిద్ధాంత వ్యాసంలో పదహారవ శతాబ్దికి (రాయల యుగం) చెందిన గుణవిశిష్టత కల ప్రబంధములను మాత్రమే ఆయన గ్రహించారు. ప్రబంధ శబ్ద విచారం నుండి ఇతర భాషా కావ్యాల్లో ప్రబంధ లక్షణాలు, అంధ వాఙ్మయంలో ప్రబంధ వికాసం, అంధ కవుల అనువాదము, అనువాద సాహిత్యంలోని

శృంగార కథలు, అనువాద కవులతోని ప్రబంధ వర్ణనలు, అనువాద యుగంలోని సాహిత్యోద్యమాలు, శష్టసారస్వతము, ప్రబంధ ప్రాయశ్చతులు, రాయల ఆస్థానములో దిగ్గజాల సమీకరణ, పదునారవ శతాబ్ది ప్రసిద్ధి ప్రబంధ కవుల గ్రంథాల పట్టిక, పదహారవ శతాబ్ది ప్రబంధ యుగము, ప్రథమాంధ్ర ప్రబంధము, మనుచరిత్రము, అందులోని పాత్రలు, రసపోషణ, ప్రబంధ వర్ణనలు నాటకరీతులు, అల్లసానివాని అల్లిక జిగిబిగి, అన్యదేశములు, పెద్దన లోక జ్ఞానము, మనుచరిత్రము, ఉపదేశము, పెద్దనామాత్యునిపై పూర్వ కవుల ప్రభావం ఇత్యాది అనేక శీర్షికలతో విమర్శనాత్మక చర్చను ఎంతో నైపుణ్యంతో శ్రీ దుర్గయ్యగారు చేశారు.

ఇకపోతే వీరు ప్రచురించిన తొలికావ్యం “పాలనెల్లి” మన్మథ చైత్రములో ప్రచురించబడినపుడు కవిసామ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు “నేటి తెలంగాణాలో చక్కని భాషా జ్ఞానము కలిగి గొప్పకోవతో కవితా సంచారము చేయు కొద్ది మంది కవులలో శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారొకరని” కీర్తించారు.

అంతేకాదు కవిత్వంలో పలుమార్గములు పోగలిగిన శక్తిశాలి, అర్థవంతంగా శబ్దమును ప్రయోగించగల శక్తిగలవాడు శ్రీ దుర్గయ్య అని ఆయన ప్రశంసించారు.

పాలనెల్లి కావ్యంలో మొదటి భాగంలో అన్ని పద్యాలు చేర్చారు. రెండో భాగంలో గీతాలను ప్రచురించారు. ఏమైనా ఈ కవితలన్నీ వైవిధ్య పూరితమైనవి, భావనా పూర్ణములైనవి. ఈ కావ్యములోని “ఏమి”, “దివ్యేల పండుగ”, “స్మృతి” “కుబేరుడు”, “వర్షాది” మొ॥గు శీర్షికతో శ్రీ దుర్గయ్యగారు వ్రాసిన కవితలలో కమనీయతను, కవితాత్మను, సమకాలీన వ్యవస్థను, కవి చాతుర్యాన్ని దర్శించవచ్చు.

ప్రస్తుతం తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం వైస్ చాన్సలర్ గా ఉన్న డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి, తెలంగాణ రచయితల సంఘం కార్యదర్శిగా ఉన్నప్పుడు తొలిసారిగా వీరి కావ్యఖండికలను ప్రచురించింది. తమ రచనలను సంపుటి కరించి ప్రచురించడానికి అంగీకారం తెలిపిన శ్రీ దుర్గయ్యగారికి ‘కృతజ్ఞతలు’ తెలుపుతూ డా॥ సి. నారాయణరెడ్డి ఇలా అన్నారు.

“సద్యాన్ని ఎంత ప్రాథంగా నడపగలరో, గీతాన్ని అంత కమనీయ రీతిలో రచిస్తారు. కవిత్వానికి కావలసిన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు సమాన ప్రమాణంలో గల దుర్గయ్యగారి కావ్యఖండికలు అటు ప్రాచీనులకు, ఇటు అర్వాచీనులకు ఆనందోల్బాణం కల్గిస్తాయి.”

“తెలంగాణ జనపదాల్లో వాడుకలో వున్న పలుకుబళ్ళను సందర్భోచితంగా కూర్చి కావ్యహారానికి సౌందర్యం అందించడంలో దుర్గయ్యగారికి విశిష్ట స్థానమున్నది”.

ఇక పోతే నాకు ఎంతగానో నచ్చిన కావ్యం ‘గంగిరెద్దు’ వాస్తవానికి ఈ కావ్యం నా మీద వేసిన ముద్రవల్లనే తెలుగు అంటే తేనెలారే భాషగా నేను అనుభూతిపొందాను. తెలుగునేల, తెలుగు వారి ఆచార సంప్రదాయాలు, పండుగలు, పబ్బాలు, తెలుగు నుడికారం పట్ల అవ్యాజ్యమైన అనురాగం నాకు కలగడానికి ఈ కావ్యమే దోహదం చేసింది.

ఈనాటికి నేను వందలు. పేల శంఖ్యలో వ్యాసాలు, సమీక్షలు, తదితర రచనలు చేశాను. సుమారు ఇరవై సంవత్సరాల క్రితం ‘గంగిరెద్దు’ ఆంధ్ర సంస్కృతికి అద్దంపట్టిన కమనీయ కావ్యం. శ్లోకాన నేను వ్రాసిన వ్యాసం మొట్టమొదటిసారిగా పత్రికలో ప్రచురితమైన నా రచన.

అప్పటి నుండి విడువకుండా నేను రచనలు చేస్తున్నా ఇప్పటికీ నాకు ఆ కావ్యమంటే ఎంతో మక్కువ ‘గంగిరెద్దు’ కావ్యం ప్రస్తుతం నా దగ్గర ఒకటి మాత్రం ఉంది. సుమారు డజను సార్లు నేను ఈ కావ్యంను కొన్నాను ప్రతిసారి ఎవరో ఒకరు తీసుకోవడం, దానికి నేను నీళ్ళు వడలుకొని మరొకటి కొనుక్కోవడం. ఇలా డజనుసార్లు జరిగింది. అయినా కూడా మనవారిలో పుస్తకాలు కొనుక్కొని చదువుకునే అలవాటులేదని నేను బాధపడడంలేదు, ఎందుచేతంటే పనికిమాలిన చిల్లర నవలలు ప్రయాణ సందర్భంగా కొనుక్కొని చదివి పారేసే మన పాఠక మహాశయుల చేత మన జాతి, మన ఆచార వ్యవహారాలు, పలుకుబళ్ళు పొందు పరచిన మహా కావ్యం చదివించి, నా పరిధిలో నేను చేయవలసిన ప్రచారం చేశాననే ఆనందం పొందాను.

పోతే అంద్ర సంస్కృతికి అద్దం పట్టిన కమనీయ కావ్యం “గంగిరెద్దు”తో తెలుగు సాహిత్య లోకంలో ఉపోదయమైంది. నవ చేతన కాలంబసగా, నూతన కాంతి నావిష్కరిస్తూ మకర సంక్రాంతి లక్ష్మి గంగిరెద్దు కావ్యంలో అవతరించిన తీరు సమ్మోహితణ్ణి చేస్తుంది.

ఈ కావ్యంలోని కథాంశం పైపీఠ్యంతో కూడినది. ఇందులో ఒక కరణమయ్య “విడి ఆవును” ఒక కాపు దంపతులు పోషించడానికి తీసుకుని, ఆ ఆవు పాలు, పెరుగు, మగమాడ తన పంతుకు రాగా, పెయ్యలన్నీ కరణ మయ్యకు చెందుననే కట్టుబాటుకు శిరసావహిస్తారు. అద్భుతవశాత్తు తొలిచూలు కరణమయ్యకే దక్కుతుంది. మలి చూలైనా కోడె దూడవుతుందని ఆశించిన కాపుదంపతులు నిరాశా నిశీధి పాలవుతారు. అంటే పుట్టినది కోడెయే అయినా దీని మూపురముపై ఐదవ కాలుతో పాటు రెండు తోకలు వుంటాయి. అదే ఈ కథానీయకము.

“కాకిపిల్ల కోకిలకు ముద్దు కాదుకదా!” అంచేత ఆ వింత కోడెను కాపు దంపతులు, తన తల్లియావు ప్రేమించినా, ఊరిలోని వారందరు ప్రేమింతురా? కొందరు తిట్టుటకు వెనుకాడక పోగా, కొందరు కొట్టుటకు ప్రయత్నించగా, మరికొందరు అల్లరి చేయగా, ఒకనాడు ఆ కోడె ఇల్లు విడిచి వెళ్ళి పోయింది.

ఇల్లు విడిచి వెళ్ళిన కోడె ఒక అరణ్యం చేరుతుంది. అక్కడ కొలది దినముల వాసము. ఆ అరణ్యంలో ప్రత్యక్షమైన తల్లియావు దారి చూపుతూ ఒక పల్లె ప్రాంతానికి తీసుకువస్తుంది. ఆ ప్రాంతంలో అటలాడు తున్న గంగిరెద్దులవాడి దృష్టి నాకర్షిస్తుంది. ఫలితంగా మచ్చిక చేసుకుని, విద్యలు నేర్పిస్తాడు.

ఒక సంక్రాంతినాడు ఆ పల్లెలో తాను నేర్చుకున్న విద్యల నైపుణ్య ప్రదర్శన జరుగుతుంది. ఈ కథా నాయకునికి ఆ సంక్రాంతి పర్వాన విపులమైన బహుమానాలు, అదరాభిమానాలు లభిస్తాయి. చివరికు రను పుట్టిన పల్లెకే వచ్చి, తనను తూటనాడిన వారి చేతనే కొలువబడుతుంది. తనను పెంచిన కాపు దంపతులను గుర్తించి, మిక్కిలి సంతోషపడడం ఇత్యాదులు ఇందులో మనోజ్ఞుగా కూర్చబడిన విశేషాలు.

సంక్రాంతి సంక్రమణం అంటే మారడం అని అర్థం. దినకరుడు మేషాది ద్వాదశ రాసులందు క్రమంగా పూర్వ రాశి నుంచి ఉత్తర రాశిలోకి ప్రవేశించడం సంక్రాంతి అందుచేత సంవత్సరానికి 12 సంక్రాతులు ఉంటాయి అయినా పుష్య మాసంలో సూర్యుడు మకర రాశిలో సంక్రమించగా వచ్చే “మకర సంక్రాంతి” కి ఉడు ప్రాముఖ్యం ఉన్నది. ఇది నెలరోజులు ‘సంక్రాంతి పండుగ’ రూపంలో ఆధిక్యత గడించుకున్నది.

ఆ వైభవాన్నే తమ కావ్యంలో నమ్మోహనంగా ప్రతిబింబింప జేసింది. పల్లా దుర్గయ్య గారు ఆంధ్ర సంస్కృతికి నీరాజనం పలికారు. శరత్ లాది శయనుడైన భీష్మ పితామహుడు స్వేచ్ఛా మృత్యుకాంతా స్వయం వరుడైన పుణ్యకాలమిదే. ఈ ఉత్తరాయన పుణ్యకాలం కోసమే కుదురాజు న్యుడు నిరీక్షించాడు.

“మూయబడెన్ యమాలయపు ముఖ్య కవాటము ప్రాణికోటికిన్, తీయబడెన్ సురాలయపు దివ్య కవాటము. రక్షణాయనాధ్యాయా సమానవనాంతర మనంతవిహార సంచారి సూర్యనారాయణుడుత్తరాయణ పరాయణుడైన శుభహమందునన్” అని అరభించి మకర సంక్రాంతి రామాయణిని అద్యంతం సహజ రమణీయమైన కల్పనా చమత్కృతులతో వర్ణించారు పల్లా దుర్గయ్య గారు. ప్రతి పుష్యం హృద్యంగా రూపొందించబడిన ఈ ‘గంగిరెద్దు’ కావ్యంలో గంగిరెద్దు కాకుండా కేవలం పల్లెలోని సంక్రాంతి వర్ణన 20 పద్యాలలో చెప్పారు. పట్టణాలలోను ఈ పండుగను ఆచరించు కన్నా, సంక్రాంతి అసలు స్వరూపం చూడాలంటే పల్లెటూరే నెలపులు. ఈ సంక్రాంతి పర్వం బల్లెపట్టులలోని ప్రజలను నిలువెల్లా పులకరింపజేస్తూ, దోసిలినిండా తెచ్చిన అనంద సుమాలను ప్రతివాడి ఎవలోనూ గ్రుమ్మరిస్తుంది. ప్రతి పల్లె అలంకరణతో నిండి పురివిప్పిన నెమలివలె కన్నులపండువుగా వున్నట్టే గంగిరెద్దు కావ్యానికై తీసుకున్న యితీప్యత్తం కావ్యానికి నిండు తనాన్ని, సొగసుతనాన్ని కూర్చి సుమధురంగా సాగింది.

ఈ కావ్యంలో ‘గంగిరెద్దు’ కథారమణీయకము. గంగిరెద్దు అనగానే హృదయమ్మున భద్రపరచిన దాని రూపుఖలు చిత్తరువువలె కన్నులకు కట్టి నట్లు, దాని కింకిణుల ఘల ఘలం ఘలలు చెవులకు గింగిరుమంటూ ప్రతిధ్వనించినట్లు స్ఫురిస్తుంది. లోక హృదయాంతరాలలో అలాంటి విశిష్టస్థానాన్ని

ఏర్పరచుకున్న బసవన్న బుద్ధులు నేర్చుకున్న పేదం అంటే ఇది స్వతహాగా కోడె అయినా దీని మూపురంపై అయిదవ కాలుతోపాటు రెండు తోకలు వుంటాయి.

అవయవ సౌష్ఠ్యం దృష్ట్యా అవలక్షణ హేతువుగా సరిగణించబడినా అత్యున్నత విద్యాకౌశ్యలం దృష్ట్యా మంగళ కరుడైన బసవదేవుడి అవతారమే సుమా, నిండు తిక్తితో బసవన్నకు కాళ్ళుకడిగి, నొసటను, గిట్టలకు పసుపు కుంకుమ పెట్టి పల్లీయులు మనస్సుల విశేషంగా పొంగిపోతారు. బసవన్న తెల్లని మేనిపై జేగురు చీరల దుప్పటి, కంఠమున, వీపున, ప్రక్కల ప్రేలాడుతూ ఘల్ ఘల్ న మోగు మువ్వలు, గజ్జెలు, గంటలు, ఇత్తడి తొడుగులు గవ్వా గుత్తులు, తళుకుమనే పచ్చని కుచ్చులతో కొమ్ములప్రేలాడే పట్టుసెల్లాలు జరీ కండువాల జోళ్ళు, కాశ్మీరపు శాలువలతో మెరుస్తూ గ్రామీణులను ఎంతగానో ఆకరిస్తుంది.

ముఖాన కుంకుమబొట్టు, చేతితోనో లేదా మూతితోనో నన్నాయి వుంచుకుని, చెర్నకోల పట్టుకొని నడుముకు వెండి బిళ్ళల మొలత్రాడుతో, కావి శాలువా, తలపాగు, భుజాన కండువా, సన్నంచు ధోవతి, నల్లని కోటు ధరించి సంపన్నులు బహుకరించిన “నిషానీ” లకు నిలయమైన గంగిరెద్దులవాడు— దోలు డుండుమ్మని కొడుతూ ‘ఒహోయి బసవన్న, ఓంకార బసవన్న’ అని పదం ఎత్తుకుని చెవులు గింగురు మనగా ఇంటి ముందు తన ప్రతాపం, గంగిరెద్దు నైపుణ్యం ప్రదర్శిస్తాడు ఊరంతా తిరుగుతూ కొత్తగా వచ్చిన ధన్యాన్ని అడుక్కుంటూ వుంటాడు. తాను కోరబోయే ప్రతిఫలం మితమైనా గొప్పగా చెప్పుకుంటాడు.

‘మనమైన ప్రభువులు కనిమెచ్చిరేని,
ధనధాన్య సంపదలు మనకితురొయి
కొండలో వరహాలు కొలచి కట్టెదరు
బంగారు సేలువలు ఒత్తి గప్పెదరు.’

అంటూ సంబరమున దోలు డుండుమ్మని కొడుతూ అంబరవీధులలో సంచరిస్తున్నట్టుగా ఉత్సాహపడడటం, ఉత్సాహం కలుగ చేయడం అత్యద్భుతంగా చిత్రించారు శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారు. ప్రతీ పద్యం రసవంతంగానూ,

ప్రతిపదం అర్థయుక్తంగానూ శోభిల్లింది అందుకే సులక్ష్మైతి నడచిన ఈ కావ్యం సామాన్య పాఠకుడి పాలిటి 'తరగేటి జున్ను'.

సంక్రాంతిలక్ష్మి వల్లెలలో ప్రవేశించడాన్ని ప్రస్తావిస్తూ - 'పసిడి గన్నేరు పీతాంబరచ్ఛవులు దిక్కుల నిండ బొకళింప' అన్నారు పసిడి గన్నేరు పూలు అని పసుపు వర్ణాన్ని గుర్తుకు తెప్పించడంలో మంగళకర వాతావరణాన్ని ద్వనింపచేశారు. ఆ గన్నేరు పూల "పీతాంబరచ్ఛవులు" అని ప్రస్తుతించడంలో సస్యశ్యామల వాతావరణాన్ని సూచించారు. ఎంతగానో ముస్తాబయిన ఆ సంక్రాంతి రమారమణి "పొగవన్నె మంచు డుకులాంనుంచి మిసిమి మైఛాయ కొమ్మించు తీసుచు" వస్తుందట అంటే తెలుగు సీమలో ఉదయించిన నవ్వవాతావరణంలో అంత స్వచ్ఛతను, చల్లని చూపున ద్యోతకం చేసేందుకు మంచుడుకులాన్ని సంకేతంగా తీసుకుని తేటపదాలతో నిగూఢార్థాలను ఆవిష్కరిస్తూ చెప్పిన పద్ధతి, సమయస్ఫూర్తిగా, ధామ మంజరీ సౌరభాలతో ఘుమఘుమాయితమైన విశిష్టతను చెబుతూ పవిత్ర వాతావరణాన్ని సృష్టించడం ప్రశంసించదగింది.

కళాపిచ్చి, అలికిన తలవాకిళ్ళందు తెల్లని ముత్తైములు చిదిమి తీరిచివట్టుగా ముగ్గుల దొంతరలు ముచ్చట గొల్పుతున్నాయట, ఆ ముగ్గుల పందిళ్ళలో గొబ్బిదేవర ప్రతిష్ఠచేసి ఆంధ్రనుందరులు కుంకుమ, పసుపుచల్లి సంవత్సరం పొడవునా కీడులు రాకుండా బ్రతుకు పూలబాటలా ఫలించాలని రేగుబండ్లు వుంచారట.

ప్రతి గృహమందు ఆంధ్రయువతులు కడుశ్రద్ధతో, అత్యద్భుతంగా అమర్చిన లక్కబొమ్మల కొలువు కూటాలను వర్ణించడంలోని కవి ప్రతిభ వరవళ్ళు తొక్కుతుంది. ఒక చిత్రం కన్నులకు కట్టినట్టు అనుభూతి కల్గుతుంది. ఉదాహరణకు - శ్రీకృష్ణుడు గోపికలవచించి వస్త్రాలను అవహరించిన సందర్భాన్ని ఎంత ప్రశంసనీయంగా చెప్పారో చూడండి.

“వలువలు గట్టు నన్నిడిచి పైచి జలంబుల దోగు గొల్లభా
మల గికారించి తద్వాసన మండలి గైకొని పొన్న చెట్టుపై
కిలకిల నవ్వుకొంటే కటికృష్ణుని గన్నొని నాభిదమ్మువా
రులగుచు గోపికాంగనలు రొమ్ముల గేలిడి మొక్కి రొక్కెడన్”

అని తీసుకున్న విషయం ఎంత అస్పష్టమైనదైనా దాన్ని భావన చేయగల రసజ్ఞత, చక్కగా ప్రతిబింబితం చేయగలిగిన కవితాశిల్పం శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారి కవితలో పుష్కలంగా కనిపిస్తుంది.

ఇంకా రామాయణ గాథలు, భాగవత కథలు, శ్రీ కృష్ణుని లీలామాన సవిహరణాలే కాకుండా భారతజాతి స్వేచ్ఛకై ప్రాణముల బలిపెట్టిన మహోన్నత దేశభక్తులుగా యుగంధరుడు నెహ్రూజీ, పొట్టి శ్రీరాములు మొ॥ నాయకాగ్రగణ్యులను ఈ బొమ్మలకొలుపులో వుండడాన్ని వర్ణించి శ్రీ దుర్గయ్యగారు అత్యాధునికత ప్రదర్శించారో సమయస్ఫూర్తిగా తెలంగాణా మాండలిక పదాలను వాడుకొని వాటికి రసభావాలంకృతులతో మనువు గావించారు. కడురమణీయమైన శయ్యామార్థవాన్ని సంతరించి పెట్టారు.

ఇక వీధులలో వింతలెన్నో తిలకిస్తూ తీరుణులు, పిల్లలు ప్రోవుతె నిలిచారట అప్పుడు నాసికపై నుంచి నడినెత్తి వరకు తిరుమణి పట్టెలతో పిడివంటి మెడకు తులసిపూసల మాలతో-కంచుగజ్జెలు ఘల్లుఘల్లుమనగా చిందులు త్రొక్కుతూ, చేతులలోని గండచిడత కొడుతూ కోడిగ్రుడ్డుల్లంటి బోడితలపై రాగి అక్షయపాత్ర కదలకుండా “హరీ హరీరంగ హరీలోరంగ” అంటూ సాతాని జీయ్యరు వస్తాడు.

రుద్రాక్షపూలతో కుట్టిన గోవురాకారపు బోపిదాలిచి-కనురెప్పలకు కూడా కలిపి కణతల వరకు ఫాలమున విభూతి కాట్లు పెట్టుకుని, కాళికా రుద్రాక్షి కంఠమాలిక మధ్య వెండిలింగపు కాయతో-జోలె మీదుగా శంఖ సూత్రాన్ని ధరించి-గంట గణగణమని మ్రోగిస్తూ “హర హరా పాహి! మాంపాహి! శరణు శరణు శంకరా” అంటూ జంగమదేవర ఓకార శంఖారావంతో వెడలుతున్నాడట.

ఒక పడుచు నడుముకు తగిలించుకున్నదోలు డుండుమ్మని కొడుతుండగా, తన చెవిని చీరుకుని రక్తాన్ని విరజిమ్ముతూ పులితలతో తన ముఖాన్ని కప్పుకుని, చిట్టేశ్వతో చిటేల్ పెరేల్ మని కొట్టుకుంటూ పెద్దిమలవాడు వచ్చాడట.

డుబు డుబు డుక్కు డుక్కుమని
బుడుబుడుక్కు కొట్టుచు జోస్యపు కబుర్లు

చెబుతూ డుబుడుక్క వాడొకడు వచ్చాడట

“అంబ బళిబళా జగజ్జనని పల్కుమటంచు”

పంబ కొట్టుతూ పంబలవాడు వచ్చాడట.

“తెప్పలుగ చెరువు నిండిన కప్పలు పదివేలు చేరుగదరా సుమతీ!”
అన్నట్టు పాడి పంటలతో సృతి గృహం వెలయగా అడుక్కుపోయేందుకు
బహువేళలలో బహువృత్తులవాళ్ళు తారసపడతారు.

ఇక సరదాకోసం కోడిపుంజులను పందెములకోసం తీసుకొచ్చినవారు
చెప్పుకునే గొప్పలు వారు సైగలు చేస్తుండగా కొక్కొక్కోకోయని కూస్తూ
రోషంతో మెడచుట్టూ జంజురులు విచ్చుకొనగా ముక్కుతో ముక్కును కల్పి
జుట్టులు రేగి, కేరింతలుకొడుతూ పోట్లాడుతున్న పుంజులు.

మెలికలు తిరిగిన కొమ్ములతో, పొగరులెక్కిన పొట్టేళ్ళు వాలమ్ముల
లేవనేత్తుతూ కాళ్ళు నిర్రదన్ని మొదళ్ళు అదిరిపడేట్టుగా నెత్తినెత్తి దిందిమ్మసి
కొట్టుకుంటూ తమ బలప్రదర్శన చేస్తున్నాయట.

ఇలా పల్లెపట్టణలలోని వేడుకలను సహజ సౌందర్య దీప్తితో కడు
రమణీయంగా చిత్రిస్తూ కూడా “కన్నుల జోడవలె జెప్పగా తరంబె” అంటారు
శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారు అంటే ఆ కమనీయమైన అలంకరణల పట్ల, వేడుకల
పట్ల కవి హృదయం ఎంతగా ప్రభావితం అయిందో ద్యోతకం అవుతుంది.
ఈ వర్ణనలు కవి తనకు గల లోకానుభవం, భావానాశక్తి, సంప్రదాయ వ్యవ
హారాలు పిండి, ఆ రసంతో చేసిన పండులా గోచరిస్తాయి.

అందుకే ఈ కావ్యాన్ని గురించి ప్రముఖ కవి డా॥ సి. నారాయణ
రెడ్డిగారు “ఇదివరకెవ్వరు స్పర్శించని సరికొత్త ఇతివృత్తాన్ని తీసుకుని శ్రీ
దుర్గయ్యగారు ఈ కావ్యం రచించారు. పల్లె ప్రజల దైనందిన జీవితంలో
అతి సన్నిహితమైన సంబంధం, వారి నుడికారాలు, సామెతలు, వారి వ్యవ
సాయక జీవనాన్ని బిందించే పలుకుబడులు శ్రీ దుర్గయ్యగారి ఈ రచనలో
అడుగడుగునా కన్పిస్తవి” అన్నారు.

ఈ గ్రంథం తొలి ముద్రణ సందర్భంగా పీఠిక వ్రాసిన విమర్శకా
గేసరులు శ్రీ రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మగారు “దుర్గయ్యగారిది గొప్ప

సాహసమైన ప్రయత్నం అది ఇంత సర్వాంగీణముగా, ఇంత మదురముగా పలిండుట సరస్వతీ విలాసపు వింతలో ఒకటి" అన్నారు.

ఈ గ్రంథం ద్వితీయ ముద్రణ సందర్భంగా పీఠిక వ్రాసిన మహాకవి దాశరథిగారు తెలుగువారి జీవితంలో, సంస్కృతిలో భాగం పంచుకున్న "గంగిరెద్దు"కు స్వాగతం పలుకుతూ కరుణరసం కట్టలు తెంచుకుని ఈ కావ్యంలో ప్రవహిస్తుందన్నారు. నిరుపేదయెడ, నోరులేని పసుల యెడ కవి సానుభూతి అడుగడుగునా కనిపిస్తుందన్నారు. ఇందులో వాస్తవ చిత్రాలు, చక్కని నుడికారాలు, సహజ గంభీరమైన పద్యశైలి పాఠకులను చకితులను చేస్తుందన్నారు.

'గంగిరెద్దు' ఆదరాభిమానాలు గడించుకోవడానికి, మిక్కిలి గౌరవించడానికి సంక్రాంతి పర్వాన గంగిరెద్దు విద్యా కౌశలం ఎలా ఉపకరించిందో అలాగే గంగిరెద్దు కావ్యం సమ్మోహనంగా రూపొందడానికి అందులో కవిప్రతిబింబించిన వల్లెపట్టులలోని సంక్రాంతి పర్వదినం వేడుకలు దోహదకారిగా నిల్చాయనుకోవచ్చును.

ఇందులో శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారి వర్ణనాచమత్కృతులు ప్రతిభావంతంగా కొనసాగినవి. భావం చెడకుండా, శైలి బైచిత్యభోభితమై విలసిల్లి, కవి శక్తి సామర్థ్యాలకు తార్కాణాలుగా నిలిచినవి.

ఇంత చక్కని, చిక్కని కావ్యం అందించిన శ్రీ పల్లా దుర్గయ్యగారు సర్వత్రా అభినందనీయుడు. అంధ్ర సాహిత్య లోకంలో అయన అమరుడు.

అనుముల కృష్ణమూర్తి

అనుముల కృష్ణమూర్తి

జననం: 1924

మడికొండ, వరంగల్

చిరునామా :

ఇం.నెం. 235

ఎత్తైక్ కాలని, సుబేదారి

హన్మకొండ 506010

ముద్రితాలు :

సరస్వతీ సాక్షాత్కారము

రసలోకము

అముద్రితాలు :

శబరి

శివతాండవము

లఘుప్రోతన

యన్. రాజేంద్రప్రసాద్

శివంగారి రాజేంద్రప్రసాద్

యం.ఏ., యం.ఫిల్.

జననం: 17-11-1962

మడికొండ, వరంగల్ 506142

అముదితం :

శ్రీ కుమారాభ్యుదయం=ఒక పరిశీలన

మోహనాంగి శతకం

శ్రీ అనుముల కృష్ణమూర్తి

శ్రీ అనుముల కృష్ణమూర్తిగారు జగమెరిగిన కవులు, పండితులు, రసబ్రహ్మ బిరుదాంకితులు. సొగసైన గడుసరి మాటకారి అనుముల. అ గడుసుదనము, ఆ సొగసుదనము తనకు సాక్షాత్కరించిన కవితా సరస్వతికి కాలి అందె. వారి భావనా వైచిత్ర్య ఆమెకు వజ్రపు కవచ కుండలం, వారి పద్య రచనా ప్రోకడ మరాళమునే మరిపిస్తుంది. వారి వాక్కులన్ని హృదయోద్గతమైన సహజ సుందరములు. వారి వృత్తాలు, గీతాలు సుందరోద్యానవనాలు.

శ్రీ అనుముల కృష్ణమూర్తిగారు పండితులకు, కవులకు పుట్టినిల్లుగా ప్రసిద్ధిగాంచిన మడికొండ గ్రామంలో శ్యామలాదేవి, పండరీనాథ శాస్త్రిలకు 1924 సం॥లో జన్మించి, అనుముల రుక్మిణమ్మ విశ్వనాథ శాస్త్రి గారలచే దత్తుగా స్వీకరించబడినారు.

శ్రీమాన్ బక్కయ్యశాస్త్రిగారి వద్ద, శ్రీ మంథెన సీతారామావధాని, శ్రీ ఉదయరాజు శేషగిరిరావు, శ్రీమాన్ అమరవాది నారాయణాచార్యుల గారి దగ్గర విద్యాభ్యాసం చేసారు. శ్రీ మౌల్వా సంయుజము గారి దగ్గర ఉర్దూ, ఫారసీ నేర్చుకొన్నారు.

వీరికి 1955-56 మధ్యన శ్రీమాన్ కోవెల సంపత్కుమారా
చార్యులతోను, శ్రీ జువ్వాడి గౌతమరావుగారితోను గాఢ పరిచయమేర్పడింది,
అనేకమంది కవుల పరిచయము కలిగి సరస్వతీ సాక్షాత్కార కృతి రచనకు
బాహ్య ప్రేరణ జరిగింది.

ఒక అర్ధరాత్రి అకస్మాత్తుగా మనశ్చక్షువునకు గోచరించిన చీరంచు
త్రీయాకృతిగ రూపొంది, కన్నులనుండి కాళ్ళ వరకు కరుణమయమైన వాగ్దేవ
తాకృతిగా భాసించినది. అది సర్వ రసాత్మకమై మహాంధ్రజనని యైనది అని
కవి 'స్వయం సమీక్ష'లో తెలిపిన ప్రేరణ అంతరమైన జీవుని వేదన. కవుల
పరిచయమునకు తోడు ఈ వేదన జోడై కవితా రూపంగా నిలచింది. అదే
"సరస్వతీ సాక్షాత్కారము"

'పద్యః ప్రేమ భాగవతానికే కాదు విషాద వేదనా చైతన్యానికి
ప్రాణం పోయాలని పరితపిస్తోంది. గులాబి గుత్తుల్లా మొత్తమొత్తని పదాల
సోహాళింపుతో పద్యం మొత్తబడి వత్తైపోకుండా వేడి వేడి మాటలతో పద్యం
కవోష్ఠ రుధిరంలా పొంగాలని ఉత్సహిస్తుంది.' (ప్రస్తావన-సరస్వతీ సాక్షా
త్కారంలో ప్రఖ్యాత విమర్శకుడు శ్రీ జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం గారన్నట్లు
సాగిన) వీరి పద్య రచనా శైలి మొత్తమాంధ్ర దేశంలో వీ ఐదారుగురికో
అద్భుతమవచ్చు.

మొత్తమాంధ్ర దేశంలో సాహిత్యోపన్యాసాలక, రామాయణ ప్రవ
చనలకు ప్రసిద్ధులు, వీరి కావ్య పఠనాశైలి మనోరంజకమును చేకూర్చి పాఠ
కుల హృదయాంతరాళను దోచుకొనునట్టిది.

తెలుగు దేశంలో భావికవిత్వానంతరం అభ్యుదయ కవిత్వోద్యమ
మొకవైపు సాగుతుండగానే, మరొకవైపు "దేశీయతా ప్రాతిపదికపై అవిచ్ఛిన్న
సంప్రదాయార్థిగా దేశీయమైన అలోచనా విధానాన్ని తార్కికతనూ శక్తిమంతంగా
వ్యక్తీకరిస్తూ విశ్వనాథవారు 1934లో వేయిపడగలను రచించటంతో సాహిత్య
చరిత్రలో నూతన అధ్యాయం ప్రారంభమయింది. రామాయణ కల్పవృక్షం
పోతన చరిత్ర, ఆంధ్ర పురాణం, వందేమాతరం లాంటి సంప్రదాయ కావ్యాలు
లువడినవి. ఈ దశలోనే, దిగంబర కవుల ఆఖరు సంకలనం (మూడోది)
లువడ్డ (1967) సం॥లోనే శ్రీ అనుముల కృష్ణమూర్తిగారి 'ఖండ కావ్యం,
సరస్వతీ సాక్షాత్కారం' వెలువడడం గమనించతగినది.

తన మనశ్చక్షువునకు గోచరించినది చదువులతల్లి. ఆ చదువుల తల్లిని సాక్షాత్కరింపజేసుకొన్న సమయము క్షణకాలము అప్పటి మూర్తిని 'ఓ మహద్విద్య సౌందర్య భూమికా నభస్పరచ్ఛలతేతటితక్షణ ప్రభా! అంటూ రెండు మాటల్లో చూపాడు.

ఆ స్ఫూర్తిని, అనుభూతిని తన సంస్కార బలంతో విశ్వమయం జేసుకొన్నాడు. ఆమెను జగమంతటా దర్శింప ప్రయత్నం జేశాడు. ప్రకృతి అంతటా ఆమెనే భావన జేశాడు. మొక్కలో, జంతువులో, కన్నతల్లిలో, ప్రేయసిలోనూ దర్శించాడు.

మల్లు మల్లున దిగురాణీ!

చిలికి పొమ్ము పారాణీ! అని ఆ సరస్వతీ దేవిని ఆహ్వానించాడు ఆ ఆహ్వానించడంలో ఒక సొగసు పదాల అల్లిక అనుకోకుండానే పడే అను ప్రాస, అంత్య ప్రాసలు ఎంతో హాయిని గూర్చుతాయి. అన్నింటికీ మించి ఆమె స్వరూపాన్ని కన్నులకు కట్టినట్లు చిత్రించాడు.

మనశ్చక్షువునకు గోచరించిన ఆ చీరంచు నిలా కవితా మయం జేసి, నేత పనిలోని నైపుణ్యము నిట్లు ప్రదర్శించాడు.

'లేయుల్లి పొరనార లల్లి నేసిన మేలి

వలివంపు హోంబట్టు చెంగాని చీరంచు'

శ్రీ ఆకృతిగా నొందుటను చక్కని

చమత్కారమైన ఉపమానములతో సాదించాడు. ఇంకా ఆమె పాలభాగాన పై అరిగి మెరుగులు జిమ్మిన శంఖమ్మువలె మెడవంచి ఉండగా, ఆమెడ మీది నుండి మెరుపు తీగవలె 'గిరినాగు దిగినట్లు'గా నున్నదట. ఆ విధంగా ఆ చీరంచు ఆమె చన్ద్రవల మీది వరకుండుటను, నీలి రంగు మంచుతో కూడిన కైలాసగిరి జంటశిఖరాల మీదుగా ఉన్నట్లుగా భౌతిక తెచ్చి పాఠకునిలో ఒక అనుభూతిని ప్రసాదించాడు.

కవి ఉపమానమునే కవితామయం జేసి దానికొక చక్కని వర్ణననిచ్చి అదంతా ఆ చీరంచులోనే గాంచుట అడుగడుగునా గోచరిస్తుంది.

ఇంకా ఆమె సన్న నడుము

‘పాల కడలికి చిన్ని

ప్రాకారమునః నొప్పుచూ మెత్తని

పసిడి పుట్టొడి చంద

నమ్మందు కలువాన రంగరింపబడి’ ఆ సొగసుల వగ
లన్ని నిగనిగలాడుతున్నవట. ఆ చీరంచు తొడలమీద నడియాడగా నడకతో
వయ్యారమొచ్చిందట.

ఈ కావ్యాన్ని ఎంత చదివినా తనివి తీరదు. అన్నీ వర్ణనలే.
అంతటా ఉపమానాలే. చీరంచులో సాక్షాత్కరించిన ఆ దేపిని తలనుండి పాద
ములవరకు దర్శించినతీరు రమణీయంగా సాగింది, ఇవన్నీ పద్యాలా, గేయాలా
మాత్రం ఛందస్సా, గీతమా, వచనమా అని బేరీజు వేయవలసిన పనిలేదు.
కాని వీటన్నిటికీ అంతర్గతంగా లయ వెంటాడుతూనే ఉంటుంది.

ముందుగా ఆమె స్వరూపాన్ని వర్ణించి ఆ తరువాత ఆమెను కవి
దర్శించిన తీరు, భావించిన తీరు ఆ కరుణా స్వభావము క్రమక్రమంగా గోచ
రిస్తున్నది, ‘ఓంకార స్వరూపిణీ అదినాద మహేశ్వరిగా, రసకళా రాజీవ
రాజేశ్వరి’ని గాంచాడు, అందుకు తోడ్పడ్డది ఆయన జన్మజన్మల పుణ్యమో,
తపనో, వరములో కాని ఆమె మాత్రం సాక్షాత్కరించింది.

సూర్యోదయమవుతుండగా తామరమొగ్గ వికసించుటలో ఆమెను
గాంచినాడు. ఇందులో తామరమొగ్గ, సూర్యులకు మానవత్వమారోపించి
ప్రేయసీ ప్రియుల్ని చేశాడు.

పేకువనే లోకాన్ని

ఎలుగెత్తి పిలిచేటి

తొలిపుంజు జ్ఞానవో

వనిధార కంఠాన, గాంచినాడు,

బ్రాహ్మముహూర్త వేళ జాతి అభ్యుదయాన్ని కాంక్షిస్తూ భస్మార్థ పుండ్ర శోభా
ప్రాంకు గాత్రులొ పాభాత వైతాళికిద్గత్న కంఠాలలోనూ ఆ తల్లిని చూచుట
జాతి అభ్యుదయమే జాతి జాగృతియే కవికి సరస్వతిగా భాసించినట్లుగా భావింప
నగును.

సల్లెటూరి వాతావరణంలో పెరిగిన కవి గనుక రైతు గోమాతపాలు
తుకు చృశ్యాన్ని హృదయవిదారకంగా వర్ణించాడు.

‘మొరటైన మోకాళ్ళ
నడిమి గిన్నెలలోకి
తిలకించు గోమాత

జాలి కన్నులలోన’ అమె సాక్షాత్కరించింది. పాలు
డు అలవాటు వల్ల రైతు మోకాళ్లేకాదు మొరటు, హృదయం కూడా అంతే
నమన్నది బోధపడగలదు,

అదే విధముగా ప్రక్కనన్న మొక్కకు నీరు పోసి, కలమంద
క్కను పెరిగించు మొరటుచేతిని చూడగా, గజగజలాడేడి కలమంద కాడలో
దొడ్డాకులో తల్లినిచూడాడు. ఈ విధంగా ఒకరికిమేలు, అదే సమయంలో
కొకరికి కీడుచేయు మానవ స్వభావాన్ని వ్యక్తీకరిస్తూ, ఆ దయనీయ స్థితిలో
కన్నులు నిలచుట కన్పిస్తుంది, తోటి జీవులనుండి దుఃఖాన్ని పంచుకునే
నవత్వం గల మనిషిగా కవి గోచరిస్తాడు.

ప్రేయసిగా కన్పించిన అమెను విడువలేక ఇలా భావించాడు.

జన్మజన్మల ముందొక్క జన్మమండు
రెండు నీడలు వేరుగా లేవు మనకు
ముందు జన్మల మరల ఆ ముసుపటట్టు
లొక్కడే నీడయా యోగమున్నదేమొ”

కవి భూత భవిష్యద్వర్తమానములలోనూ, వారి ఏకత్వానికి దృఢంగా
య్యతున్నాడు. కనుక ‘ఒక చక్కలిగింతకై ఉన్నదంత ముడుపుగట్టితిగాదే
మడుగులందు’ అని ఇంత సొగసైన అమె ప్రతి ఒక్కరి నోళ్లలో బడక
ను. అది అమె అందానిదే తప్పుగాని అమెది గాదంటాడు. తాను భావిం
తీరంతా, ప్రేయసిని స్మృతికి తెచ్చుకున్నతీరు కవిత్వమునందే సాధ్యమో
నిష్కర్షగా లోకానికి తెలియజేశాడు.

కవి రచనకు పూనుకున్నప్పుడు అమె దగ్గరగాలేదు. ఎంతో వేదన
భవించాడు. అవేదనలోని కాంక్షనిలా వ్యక్తపరచాడు.

“ఓచెల్లీ! బ్రతుకూ యోగములేదిక నా యెథలో” —

“ఒంటిగాన్నయి నిల్చి కాళ్లునలేను” —

పై పదాలు ఆయన స్థిర నిశ్చయాన్ని, వేదనా తీవ్రతను చాటుతున్నాయి.

కావ్యంలో ప్రధానంగా రసజ్ఞమైన కవితా సరస్వతిని సర్వాంతర్యామిగా దర్శించి చివరకు ప్రియురాలిగా ఆమెతో తన యాతన, ఆమెకై పడే వేదన, ఆమెకోసం నిరంతరాభ్యేషణ, ఆమెయెడల అనన్య భక్తి ప్రవృత్తులు గోచరిస్తాయి. ఇదంతా రసతీర్థం. ఒక పద్యం ఒక రసరత్నం. ప్రతి భావ సంపుటి ఆనంద సరోవరము. కావ్యమంతటా అమృతము చిలుకబడి కవిని సహృదయులను చిరంజీవులుగా చేస్తున్నది. ‘పసరిక పాములట్లురుక పచ్చని చేను’ ‘ఈ కలిము కన్నులోనుమీ! అను ఈ పద్యాలు మనోహరమైన దేశీయ వర్ణన కలవి. బ్రతుకుమీది ఆశను వ్యక్తీకరించుటకు ఎన్నుకున్న ఉపమానాలు ఇందులో కన్నులకు కట్టి అనుభవంలోకి తెస్తాయి. పల్లియల వాతావరణంలో పెరిగి వాగులు, వ్రయ్యలు, బావులు, గిరులు తిరుగాడిన వారికి పై పద్యములోని భావన చిత్రమై మనస్సు అలరింజేయగలదు.

కావ్యంలో చివరగా తన వేదనను భగవంతునికి నివేదించుకున్నాడు ఈ కవి. ఉదాహరణకు, పద్యాలు వ్రాయుట భగవద్భక్తిగా భావించాడు. ఈ జగత్తును ప్రకృతిని ఎరుగనంటూనే, ‘కోట్ల తనువులు కౌగిలించి’ ‘కోట్ల గుండెల హత్తుకొని’ విశ్వజనీన హృదయంలో మహోన్నతుడైనాడు.

‘ఉరుము ఉరిమినది మెరుపు మెరిసినది’

‘నా కవితా సరస్వతికి నాలుక లేదొక గుండెదక్క’

‘నాదు పనాన సాంధ్య గగనాన’.

‘నన్నయ తిక్కనాదుల పునాదులు వేరు

మనది లేనివారలున్న దినాలు వేరు’

అను ఈ పదాల్ని కవికి ఆశువుగా, సహజ సుందరంగా నోటినుండి జాలువారిన రమణీయ మాటలే.

ఇంత మంచి కావ్యాన్ని ఎప్పటికప్పుడు భావావేశం కల్గి చెప్పినప్పటికీ, డల్లా కాగితంపై వ్రాసి భద్రపరచిన వారు రామశాస్త్రిగారు నిజానికి వారి కృతజ్ఞుడను అని అంటారు నిస్సంకోచంగా అనుముల కృష్ణమూర్తిగారు.

శివతాండవము. శబరి, లఘుపోతన రసాలోకముకాక ఇంకా ఎన్నో
ఖండకృతులున్నవి. వ్రాయడమేకాని భద్రపరచకపోవడం జరుగుతుంది.
వారికి ఏమాత్రం జ్ఞాపకం లేనివీ కలవు,

శివతాండవము రగడ భేదాలలో రచింపబడినది, శివుడు దశావతార
ములలో తాండవమాడినట్లుగా అద్వైత భావనజేసి వ్రాయుట విలక్షణంగా కనిపి
స్తుంది. కవి మొట్టమొదట శివున్ని ధ్యానించినాడు. ఆ శివదర్శన లక్షణము
మహా పవిత్రమైనది,

దాసిలో నృసింహస్వామి వర్ణన ఉంది. వేదికపై చిందులాడెడు
నారసింహ విగ్రహం కవియొక్క కావ్య దృష్టికి దర్శనమిచ్చినాడో ఏమో!

లంఘించు సింహంపు విదలించు జాలుగా
రుటాజూట మెగనెగసి పురివడ్డ శాఖగా
ముంగాళ్ళ నెత్తెత్తి పుడమిపై మోదంగ
పంజాల వక్షమ్ము జీల్చు కొనగోళ్ళుగా
గుండె రక్తము పీల్చి శిరమూచు సింగమున
సరళించిన ముఖము పంకించు భూతమున
అడుగులన్ బడ్డ పసితలన్ దయననిమిరేటి
భీభత్స కరుణారసావిష్ట భూతమై
ఆడెనమ్మా శివుడు
నారసింహుని రొద్ర
తాండవం బాడెనమ్మా శివుడు
పాడెనమ్మ భవుడు

ఈ రగడ త్రిశ్రగతిలో చతుష్పాదములలో సాగినది. ఇది మహా
వేశ పూరితమైన పన్నివేశం.

కవి ఇలా దశావతారములను శివతాండవములో భావనజేసి చివరగా
అనంద, రసతాండవమడినట్లుగా వర్ణించాడు.

గర్జన్మహంభోధి గర్భ నిర్భేద్యాట
వీ గర్భ మధ్యస్థ బాడ బాక్రుద్ద వల్గదార్భాటియై
మన పవన శకల సంచలిత కుంతల రుటాజూటమై
చకచకచ్చకితాక్ష మృదుహాస కోటియై
ధగధగద్ధగితాంగ విన్యాస పేటియై

అడెనమ్మా శివుడు

కవితా రసానంద

తాండవమ్మాడెనమ్మా శివుడు

శబరి, పోతన, రసాలోకము మున్నగునవి అసంపూర్తిగా మిగిలిపోయినవి.

ఈమె రామాయణాన కాన్పించె కాని

శబరిగోతన రామదర్శన సుఖమ్ము

చాలదీమెకు ఆత్మవిశ్వాస బహుళ

ఇది ప్రజాస్వామ్య కావ్య సాహిత్య శబరి

అనుటచోనే శబరి కావ్యములోని నవ్యత బోధపడగలదు.

లఘుపోతన కావ్యంలో కేసనగారు తన కుమారుడైన పోతనకు నాటి శ్రీనాథుని పరిచయం చేసే విధము కవియొక్క రచనాశక్తిని స్పష్టపరుస్తుంది,

“సీవాక జీవి జాతిని జ

నించిన హడవు

విస్మరించకీ

భావము నీచరిత్ర బహు

పౌరుష గాఢ — స్మరించుకొమ్ము”

అని తన జాతి జీవ లక్షణాన్ని, జాతి ధర్మాన్ని ప్రబోదిస్తూ ప్రజల్ని చైతన్యోన్ముఖులను గావించిన కవితలు కూడా వ్రాశారు.

శ్రీ ఆనుముల కృష్ణమూర్తిగారి ఒక్క ‘సరస్వతీ సాక్షాత్కారమును ఎంతో గాఢమైన లోతైన భావుకత, పాండిత్యము వాగ్దేవి కృప ఉంటే తప్ప చూడలేని ఈ కావ్యాన్ని కవిగారన్నట్టు “వ్యధలబొగులని మనసు నీయందెగ అని మనసులో ప్రార్థించియే ఈ సాహసముచేసినాను ఆ తల్లి కావ్యము యొక్క కొంగుచివరి ముడినిపట్టుంగ నిచ్చినదో” లేదో సహృదయులే ప్రమాణము.

“రసబ్రహ్మ” ఆనుముల కృష్ణమూర్తిగారి పాండిత్య వైచిత్రిక “శ్రీసరస్వతీ సాక్షాత్కారం” ఉత్తమ కవిత్వంనకు అద్యము అయి నిలుస్తుంది.

కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు

కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు

జననం: 17-3-1936 యువఫాల్గుణ ౨॥ నవమి

చిరునామా :

ఇం.నెం. 3-19, పరిమళ కాలని

వడ్డేపల్లి, వరంగల్ 506370

ముద్రితాలు :

ఞ్చదీత

అనంతలహరి

తేజశ్చక్రము - దుఃఖ యోగిని

అదునా

ఋతంబర

పాండిచ్చేరి పన్నెండు గీతాలు

పాంచాలరాయ శతకము

శతాంకుర

స్తుతి ప్రబంధము

సాహిత్య వివేచన

సహృదయ చక్రము

టి. శ్రీరంగస్వామి

టి. శ్రీరంగస్వామి

యం.ఏ.

జననం : 16-7-1950

ఇం.నెం 5-11-114/4

విద్యారణ్యపురి, వరంగల్లు 506009

ముదితములు :

మధుర (కవితా సంపుటి)

శిఖరం (కవితా సంపుటి)

మానస సంచరరే . (కవితా సంపుటి)

విపంచి వ్యాస సంపుటి

వరంగల్లు జిల్లా రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచిక

దేవులపల్లి రామామజరాపు - రేఖా చిత్రం

కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు వాఙ్మయ జీవిత సూచిక

ఆముదితాలు :

కోజరాటు ఏకశిల్పయుగోస్థావియాకవితలకు అనువాదం

20వ శతాబ్దపు ఉత్తరార్థ శతక సాహిత్య వికాసం

శ్రీ కాట్రగడ్డ సాహిత్య సమీక్ష

కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులు

“స్నేహమున్నచోట శ్రీ మృదు భావ ప
రిమళములు ఐక్య సిద్ధి నొందు
ఊహ సేయవలయు సోహమ్మనన్వలె
జీవభావమపుడు చివురులెత్తు”

(అధునా పుట-30)

అచార్య కోవెల సుప్రసన్నాచార్యులుగారు ఎంత గంభీరుడో, అంత హాస్య ప్రసన్నుడు కూడా. ఈయనతో చనువున్న ప్రతివారికి స్వానుభవంగానే తెలుస్తుంది. ఆయన ఉన్ముఖత ఎంత తేలికయైన భావ చతురుడో, అంతః పుటలలోని భావ పరంపరలకు నిశితమైన ఒరవడిని కల్పించే తాత్వికుడు. వీరి కవిత్వముతో, భావనానుశీలనంతో భారతీయ సాంప్రదాయమును, అరవిందుని తాత్త్వికతను, జిడ్డు కృష్ణమూర్తి భావనాత్మకతను, గాఢమైన అనుభూతిని జోడించి మనకు అందిస్తారు. అధునిక సాహిత్య రంగంలో లబ్ధి ప్రతిష్ఠలు సుప్రసన్న. అటు సాంప్రదాయ మార్గంలోనూ, ఇటు నవ్య కవితా పథంలోనూ

కవిత్వం చెప్పి మెప్పించగలిగిన ప్రతిభావంతులు. అంతేకాదు— అటు ప్రాచీన కావ్యకళా రహస్యాల్ని అవిష్కరించడంలోనూ, ఇటు ఆధునిక కవిత్వ తత్వాన్ని వ్యాఖ్యానించడంలోనూ సమ్యక్ దృష్టి కల విమర్శకులు.

“ఒక జాతి కవిత్వం ఆ జాతి సమిష్టి చైతన్య పురోగమనానికి సూచిక. జీవితంలోని సుఖ దుఃఖాల నడుమ వాటి కతీతంగా సాక్షాత్కరించే తీయనివేళ కవిత— కవివేదననానుభవం వైయుక్తికం, సహృదయుని అనుభవం సామాజికం శబ్దానికి నియతమైన అర్థం, కవిత్వానికి అర్థం అనంత ముఖం— వ్యక్తి సమాజంగా, అతని మనస్సు సామాజిక చైతన్యంగా రూపొందుతుంది కవిత్వంలో” (చేతనావర్తం—2) ఇదీ నేను కవిత్వాన్ని గూర్చి అనుకునేది అంటారు సుప్రసన్న.

యువ నామ సంవత్సర ఫాల్గుణ చృష్ట నవమి (17 మార్చి 1936) నాడు లక్ష్మీనరసమ్మ, వెంకటనర్సింహాచార్యులగార్లకు ప్రథమ సంతానంగా సుప్రసన్న జన్మించారు. ప్రముఖ పండితులు, సంస్కృత విద్వాంసులు అయిన శ్రీమాన్ కోయిల్ కందాడై రంగాచార్యులు గారు వీరి తాతగారు కాగా, బహుముఖ ప్రజ్ఞ గల శ్రీమాన్ తంయ్యాల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులు గారు వీరి మాతామహులు. ఇద్దరు తాతగార్లు వీరికి సాహిత్యాధ్యయన గురువులైనారు. వీరికి ఎక్కువగా ఇంట్లో జరిగే సాహిత్య చర్చలు, సంస్కృత గోష్టులు, కాలక్షేపాలు అంతశ్చేతనంగా సాహిత్య విపాసన కల్పించాయి. ఈయన సంస్కారాల సంపుటిలో తాతగార్ల ప్రభావాల్లో తంయ్యాల లక్ష్మీనృసింహాచార్యులగారిది అవ్యక్తంగానూ, కోయిల్ కందాడై రంగాచార్యుల గారిది వ్యక్తంగానూ పనిచేసి ఉంటవి. దాదాపు 9, 10 సంవత్సరముల ప్రియంలోనే కంద పద్యం వ్రాయడం ప్రారంభించినారు. భావాన్ని అనుకోవడం ఇలా ఉంటే బాగుంటుంది, ఇలా రాస్తే ఎలా ఉంటుంది. అని అచోచించి పద్యాలను వ్రాయడం చేసేవారు. ఈ చర్చకు శ్రీ సంపత్కుమారాచార్యులుగారు చేయూత. అయితే ఇందుకు ఎక్కువగా సహకరించింది వీరి తాతగారే. రజాకార్ల ఉద్యమంలో వీరి కుటుంబం కల్లెడకు వెళ్ళి 1947 అగస్టు నుండి 1948 జనవరి వరకు ఉన్నారు. కల్లెడలో శ్రీమద్రామాయణంపై తాతగారు, ఇతర పండితులు ఇచ్చే ఉపన్యాసాలు వినడం, రామాయణంపై అభిరుచి కలగడం, అందులోని అంశాలను అర్థం చేసుకోవడంనకు బీజం పడింది అంటారు.

ఇక్కడే వీరి యొక్క రచనలను, కవితాత్మను శ్రీ ప్రతాపం రామచంద్రులుగారు చిరస్థి ప్రోత్సహించడమే కాకుండా, వ్రాసే పద్యాలని, అందులోని కీటుకులను చెప్పతూ, అందులో అసక్తిని కలిగించారు. ఈ ప్రోత్సాహంతోని, బాల్యోత్సాహముతో అంగవ రాయబారం / అంగవ విజయం అను నాటకాన్ని, కొన్ని పద్యాలను కూడా రాయడం జరిగిందట కాని వాటి ప్రతులు ఈనాడు లేవు. ఈ సమయంలోనే తిరుపతి వేంకట కవులు మొదలగు వారిని తెలుసుకొనడం జరిగింది. 1948 జనవరిలో విజయవాడకు మకాం మార్చవలసి వచ్చింది. సంపత్కుమారాచార్యులుగారితో దూరంగా ఉండవలసి వచ్చింది. స్థలమార్పిడుల వలన, అయినప్పటికీని భావసంచలనంలోని వ్యక్తికరణకు ఏమాత్రం ఇబ్బంది లేకుండానే పద్య రచన మాత్రం నడుస్తూనే ఉన్నది.

1948-49 ప్రాంతాలలో తిరిగి వరంగల్లుకు వచ్చాక ఎ.వి.వి. హైస్కూలులో 2వ ఫారం నందు చేరారు. ఆ సమయంలో దూబాటి వేంకట రమణాచార్యులుగారు అక్కడే వని చేస్తున్నారు. వీరికి క్లాసు టీచరుగా 7వ తరగతిలో హరి రాధాకృష్ణమూర్తి గారు ఉండేవారు. ఏ.వి.వి. హైస్కూలుకు శ్రీ యద్దనపూడి కోదండ రామశాస్త్రిగారు ప్రధానాచార్యులుగా రావడంతో స్కూలులో సాహితీ వాతావరణం పెరగడమే కాకుండా, “సుకృతి” అనే లిఖిత మాసపత్రిక ఒకటి వెలువడింది ఏప్రిల్ నెలలో ఈ పుస్తకంనకు ముఖ పత్రంగా కందుకూరి వీరేశలింగంగారి ఫోటోను వేసారు. “పరిశురామ పంతుల లింగమూర్తి” గారి గురించి సుకృతిలో ఒక వ్యాసంను దూబాటి వేంకటరమణాచార్యులు గారు రాసారు. ఎ.వి.వి. హైస్కూలులో ‘చోతన జయంతి ఉత్సవాలు, ఊళ్లో ‘కాకతీయ కళా సమితి’ ఉత్సవాలు జరిగేవి. ఆ ఉత్సవాలలోనే తొలిసారిగా వేదిక నుండి ఓ పద్యంను వినిపించారు. అందులో పొందిన అభివందనలు ఉత్సాహాన్ని రేకెత్తించినవి. 1950 సం॥లోనే చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రిగారిపై పద్యం వ్రాయడం అందులో ఇంట్లోనేర్చుకున్న సంస్కృత భాషలు ప్రతిబింబించడం దానికి గుర్తింపు రావడం ఇంకాస్త ఊపువచ్చింది.

శ్రీ అరవిందులు 1950 డిసెంబరులో శరీరాన్ని విడిచిపెట్టడం, ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వ్యాసం రావడం, చూడడం జరిగింది. 1950-51 ప్రాంతంలో భారతిలో పేలూరు శివరామశాస్త్రిగారు వరసగా ఆరేడు వ్యాసాలు అరవిందుల గురించి వ్రాసారు. వాటిని చదవడం వలన సుప్రసన్నగారి

అలోచనల్లో కొంత మార్పుకు దోహదం అయింది ఇందుకు బోడుగా ఊళ్ళోని దాష్టివచింతన, ఆచారవ్యవహారాలలో కూడా 'లిబరల్ ఆటోట్యూడ్' ఒక కారణం కాగా, మిత్రుల ఆలోచనలు ముఖ్యం అయినవి. అరవిందుల తత్త్వం తెలుసుకోవడం వలన సామాజిక చింతనకు క్రొత్త మూల్యాలను వెదుక్కోవడం, అందులో గడవడంనకు ఒక క్రొత్త మార్గం ఏర్పడింది.

విశ్వనాథ వేంకటేశ్వర్లు గారు 1951 సం॥లో ఎ.వి.వి. హైస్కూలు వచ్చారు, అప్పుడు తన పద్యాలను వీరికి చూపెట్టడం, వాటిని పరిశీలించి, సర్ది ఇవ్వడం కూడా అయింది. ఇదే సంవత్సరంలో ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు వార్షికోత్సవాల నిమిత్తం ఓజయవాడ నుండి విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వచ్చి సభలలోను స్కూలులోను ఇచ్చిన ఉపన్యాసాల ప్రభావం కూడా సాహిత్యంలో ఒక క్రొత్త చూపును చూపెట్టినది. ఎన్నో ప్రబలమైన సంస్కారాలు పనిచేసి సుప్రసన్నును కలిపి. విమర్శకుడినీ చేసాయి అప్పుడే ఆనారాల పట్లా, ఆడంబరాల పట్లా విశ్వాసం లేని అస్తికుణ్ణి చేసినప్పటికినీ, క్రమంగా వీరి మీద ప్రతిబింబించిన వ్యక్తిత్వాలు ఇద్దరివి. ఒకరు శ్రీ అరవిందులు అయితే, మరొకరు శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు.

1953 సంవత్సరములో 'హృద్గీత' లోని కొన్ని పద్యాలు (సర్వేశ్వర మకుటం) వ్రాయడం జరిగినది. అప్పుడు వరంగల్లు నుండి వెలువడుతున్న "వివేకానంద పత్రిక" (దీని సంపాదకులు శ్రీ కొమ్ము సుబ్బారావుగారు)లో 1953-54లో అచ్చు అయినవి, ఇదే సమయంలో ఇవి ఛిన్నకంగా కూడా వచ్చినది. ఈ ఛిన్నకమును సంవత్సరమారగాత్రో కలిపి రచించినారు. ఈ కృతికి శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు ముందుమాట వ్రాస్తూ 'శార్దూలమత్తేభములు ప్రౌడిని సంపాదించుటకు యోగ్యములైన వృత్తములు ప్రౌడి యున్న గుణమీ చిన్న కావ్యమునందు సమృద్ధిగా నున్నది, ఏ గుణమైనను శబ్దగతమై, భావగతమై ద్విభాయుండును. ఈ రెండును సంయోగమునుబొంది కవితలో నొక విలక్షణమైన ప్రౌడి భాసించును. అట్టి ప్రౌడి యీ కావ్యమునందు గలదు. "కవులు వయస్సుచేత చిన్నవారు, కాని వీరి కవితా పాకము మిక్కిలి ప్రశస్తపథముననున్నది. భాషా భావము లొక పరిపాకమునకు వచ్చినగాని యెవ్వరు ఇట్టి పద్యరచనన చేయలేరు" అని అంటారు. శ్రీ రాజరాజనరేంద్ర (చిత్రవిచిత్ర సినివారపత్రిక సంపాదకులు

అవర్సప్రింటర్స్ యాజమాని)గారు ముఖపత్రంను అచ్చపేసి ఇచ్చినారు ఈ కృతిపై చక్కటి సమీక్షలు భారతి, స్వతంత్ర పత్రికల్లో వచ్చినవి.

స్వతంత్ర పత్రికలో 1954లో సుప్రసన్నగారి కవితలు రావడంతో సి. నారాయణరెడ్డి, దాశరథిలతో పరిచయం ఏర్పడింది. ఈ సమయంలోనే “సాహితీ బంధు బృందం”ను ఏర్పాటు చేయడానికి ఆలోచనలు జరిగినా అవి ఫలించి 1955 ఫిబ్రవరిలో ఏర్పడింది. దీనికి స్థాపక అధ్యక్షులు వీరు. కార్యదర్శి బి. లక్ష్మణరావుగారు. దీని ప్రారంభం నిమిత్తం విశ్వనాథ సత్య నారాయణగారు వచ్చారని తెలుస్తోంది.

ఉదాహరణముల గురించి వ్యాసం 1954లోగోలకొండపత్రికలో వెలువరించడం శ్రీబోయినపల్లి వెంకటరామారావుగారు (కరీంనగరం) వెలువరించిన సారస్వత జ్యోతి మిత్రమండలి ప్రత్యేక సంచికలో ప్రోతనగూర్చి ఒక ఉదాహరణ చోటుచేసుకోవడం గమనించదగినది. ఈసంవత్సరమే అంగ్ల కవిత నొకటి వ్రాసారు.

1954 సంవత్సరములో శారదగారితో సుప్రసన్నగారి వివాహం జరిగింది.

ఇంటర్ చదువుకుంటున్నప్పుడు పోటీ నిమిత్తం ‘ఎవరెస్తు’ అనే కవిత వ్రాయడం దీనికి రెండవ బహుమతిగా తెలంగాణా రచయితల సంఘం వారు ఇచ్చారు. ఈ పోటీలకు న్యాయ నిర్ణేతలుగా పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు, నార్ల వెంకటేశ్వరరావు గారలు వ్యవహరించారని తెలుస్తుంది. ఇది 1955 సంవత్సరములో జరిగినది. కాళోజీనారాయణరావు, గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి, పాములపర్తి సదాశివరావుగార్ల సహకారం, నేతృత్వంతో “తొలికారు” కవితా సంకలనం సాహితీ బంధుబృందం నుండి వెలువరించడం జరిగింది.

1955 సంవత్సరములో బి.ఏ. చదువుకోవడానికి హైదరాబాదుకు వెళ్ళడం, అక్కడ మాదిరాజు రంగారావుగారిలో స్ర్త్యక్ష మితృత్వం ఏర్పడినది. జనగామలో జరిగిన “ప్రోతన ఉత్సవాలు” రెండురోజులు ఘనముగా ఏర్పాటు చేసినారు. ఈ సభల్లోశ్రీయుతులు వానమామలై. దాశరథి, సి. నారాయణరెడ్డి, పెండ్యాల చినరాఘవరావు, జె. బాపురెడ్డి వ్రాభృతులు పాల్గొన్నారు.

బి.వి. చదువుకుంటున్న రోజుల్లోనే కాళోజీ నారాయణరావు గారిపై వ్యాసం, ఎంకిపాటలపై వ్యాసాలు పెలువరించారు. 1955లో మగదల రామచంద్రా రావుగారి స్నేహంతో చలం సాహిత్యాన్ని పరిశీలించడం, గాథానురక్తితో పాటుగా వారితో ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలు కూడా జరిగినట్లుగా తెలుస్తున్నది వీరి దగ్గరున్న ఉత్తరాల వలన.

1956 సంవత్సరములో పి. యన్. స్వామి, రాధాకృష్ణ, సుప్రసన్న గారలు కార్యకర్తలుగా తెలంగాణా రచయితల సంఘం వరంగల్లు తరపున ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ సంచికను కాళోజీ నారాయణరావు, పామలపర్తి సదాశివరావు, గార్లపాటి రాఘవరెడ్డి గారల సంపాదకత్వంలో పెలువరించారు. ఈ సంచికలో రెండు ప్రముఖ రచనలున్నాయి, ఒకటి “అమరశిల్పి” నాటికతో శ్రీ సంపత్కుమారగారు నాటక రచయితగా పరిచయం అవుతారు, ఇంకొకటి సుప్రసన్న “ఓరుగల్లు సాహిత్య సమీక్ష”

సుప్రసన్న సంపత్కుమారల కృతి అనందలహరి 1957లో వచ్చింది. వీనిని విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారికి అంకితం ఇచ్చారు. ఈ పుస్తకావిష్కరణ సభను తిలకించిన కాసుగంటి రాజేశ్వరరావుగారు ఈ పుస్తకం యొక్క ముద్రణా ఖర్చులు ఇచ్చారు. అవర్ణ అనే కావ్యం కూడా ఆర్డరు కలిసే రచించారు. ఇది అముద్రితం అయితే డా॥ సి. నారాయణరెడ్డిగారి కార్య చిరత్వంలో హైదరాబాద్ నందు యువకవులకు సన్మానం పేరిట అవర్ణఅముద్రిత కావ్యగానం 24జూన్ 1956న జరిగింది. ‘సతి’ అనే కావ్యంను 9 ప్రకరణాలుగా రచించడంనకు ఆలోచించి ప్రారంభించడం అయింది కాని మధ్యం తరంగానే నిలిచిపోయింది. 1955లో ఎవరివి వారివి విడి విడిగా రచనలు పత్రికలలో రావడం ప్రారంభం అయింది సుప్రసన్న - సంపత్కుమారలు కలిసి సీతను గురించి “దుఃఖయోగిని” కావ్యంను రాయడం జరిగింది. ఇది వస్త్రాశ్రయము గాఢమైన అనుభూతి విచారణా శీలకమైన కావ్యము. విశ్వనాథ మధ్యాహ్నం తొలిరచనలు 1956లో వచ్చినవి, వచన కవితకు విడిగా ఒక నిర్దిష్ట రూపం ఉండాలని భావించి ఒక ప్రయోగంగా ఉండాలని సుప్రసన్న తేజశ్చక్రమును రచించారు. ఇది ఆత్మశ్రియము ఇందులోని ఛండిస్సు ఒక నూతన ప్రయోగం అయానుగుణమైన గతి దనియందు ప్రయోగింపబడినది తేజశ్చక్రము, దుఃఖ యోగిని రెంటి యందును ప్రధానదృష్టిభావసముద్భిలనము

కళాశాలలోని మిత్రుడు శ్రీనివాసరావుగారి ఆర్థిక సహాయంతో 1958లో ఈ పుస్తకాలను అచ్చుపేసినారు.

దేశోద్ధారక గ్రంథమాల వారు స్మారకోపన్యాసాలు ఏర్పాటుచేసి శ్రీ సుప్రసన్నచే ఉపన్యాసం ఇచ్చించి రూ. 116/-ల తో సన్మానం చేసారు. ఈ స్మారకోపన్యాసాలు అన్ని కలిపి “ప్రణాన” అను వ్యాస సంకలనంగా వచ్చింది.

1956 సం॥నుండి ఓ నాలుగైదు సంవత్సరాలు ఖమ్మం, పరంగల్లు, హైదరాబాదులలో “శ్రీ మద్రామాయణ కల్ప వృక్ష సద్యాలు” పతన ఉత్సవాలు జరిగినవి. ఈ సభల్లోను సుప్రసన్నగారికి భాగస్వామ్యం” ఉంది ఇప్పుడే జండాలు సదాశివరావుగారితో సన్నిహిత పరిచయం కలిగింది. 1957 సం॥లో పరంగల్లులో ‘మిత్ర మండలి’ ఏర్పడింది.

1958 సంవత్సరములో జువ్వాడి గౌతమరావుగారు ‘జయంతి’ పత్రికను ప్రారంభించినారు. ఈ సమయంలోనే హైదరాబాదులో ‘రసధుని’ అనే సంస్థను సుప్రసన్న, రామకోటిశాస్త్రి, మొవలి నాగభూషణశర్మ, మాడి రాజు రంగారావు గారలు కార్యకర్తలుగా ‘విశ్వనాథ సాహిత్యం’పై ఉపన్యాసాలు వ్రాయించి చదివించడం చేయించినారు. ఈ సభలను సెమినార్ గా నిర్వహించేవారమని తెలిపారు, 1958లో ‘శ్రీ లక్ష్మీనర్సింహోదాహరణము’ వ్రాసినా అది 1960లో భారతి పత్రికలో అచ్చు అయింది. జయంతి పత్రికలో సాంస్కృతిక రూపకాలు తెలుగు అనువాదము శీర్షికన నాలుగు వ్యాసాలు వచ్చినవి అంతకు ముందే ఈ ఉపన్యాసాలను సభలో విన్నటువంటి పెద్దలు భూపతి లక్ష్మీనారాయణ, వి.వి. రాఘవాచార్య ప్రభృతులు వాటిని ఉత్తమ పరిశోధనగా ప్రశంసించారని తెలుస్తుంది. (ఆంధ్రప్రభ దినపత్రిక 22-11-58 సంచిక) అంటే సుప్రసన్నగారు యం.ఏ. ఫైనల్ చదువుతున్న రోజులన్నమాట. ఈ సమయంలోనే అబ్బూరి, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి, నాయని సుద్దా రావు, గోపీనంద్, కుందుర్తి తదితరులు హైదరాబాదుకు రావడం వారితో పరిచయం అవడం జరిగింది.

1959వ సంవత్సరములో యం. ఏ. పూర్తి చేయడంతోనే సిటీ కాలేజీ, ఈవినింగ్ కాలేజీలలో పార్ట్ టైం లెక్చరర్ గా చేరారు. ఇదే సూచన

రములో బిరుదురాజు రామరాజుగారి నేతృత్వంలో “రామ రాజ భూషణుని కృతులు” అను అంశంతో పరిశోధక విద్యార్థిగా ఉస్మానియా విశ్వ విద్యాలయంలో చేరారు. ఈ సంస్కారగుణంగా మద్రాసు దాకా, విజయనగరం దాగా విభిన్న ప్రాంతాలుపెళ్ళి అక్కడి పండితులను కలవడం తమ అంశం గురించి చర్చించడం జరిగింది. గోపీచంద్ గారితో సాన్నిహిత్యం, వారితో చర్చలలో కొత్తమార్గం తట్టడంతో పరిశోధన సులభంగా సాగింది. 1961లో పరిశోధన పూర్తిచేసి సమర్పించడం, 1961 లోనే ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో అడ్ హక్ లెక్చరర్ నియామకం జరిగింది. 1962 జూన్ లో డాక్టరేట్ ప్రదానం అయింది. 1960 సంవత్సరములో పరంగల్లు నందు “కులపతి సమితి”ని స్థాపించినారు, ఈ సమితికి యద్దనపూడి కోదండరామ శాస్త్రిగారు అధ్యక్షులుగాను, హరింద్రబాబు గారు కార్యదర్శిగా పున్నారు. ఆ సందర్భంలో కాదాసుపై ఒక వ్యాసముమ సమర్పించినారు, 1962లో అర్బన్ అండ్ పైన్స్ కాలేజీ, పరంగల్లుకు లెక్చరర్ గా వచ్చారు.

1958 - 64 సంవత్సరాలలో వ్రాసిన పద్యములను కొన్నింటిని కలిపి “అధునా” అనుపేర ఒక సంపుటిని 1964లో అచ్చు పేసినారు. ఈ కావ్య సంపుటిని గోపీచంద్ కు అంకితం ఇచ్చినారు. అయితే గోపీచంద్ గారు ఈయనకు ప్రాచీన కావ్యాలను కొత్త దృక్పథమునుంచి వీక్షించడానికి పురికొల్పినారు. శ్రీ గోపీచంద్ గారి సూచనమేరకు 5, 6 నాటి కలు వ్రాయడం అవి రేడియోలో ప్రసారం కూడా అయినవి. 1963లో శ్రీ గోపీచంద్ గారు దివంగతులు అయినారు. గోపీచంద్ గారితో కలిగిన మానసికమైన అనుబంధం “అధునా”ను అంకితమివ్వడంనకు ప్రేరేపించినది అనుటకు అందులోని అంకిత పంక్తులు చూస్తే తెలుస్తుంది.

“ శ్రీ ఆరవిందదర్శన వ
శీకృతచిత్తత నీవునేను, రా
మాయణ భారత ప్రపణ
మంజుల భావన నీవునేను, స్వే
చ్ఛాయుత జీవన ప్రవహ
తాదృత భిన్న విచిత్ర భావ సం
ధాయిత నీవు నేను, ఒక
దారిన పోయెడు సట్టివారమై

మనసున సధర్మ భావన
మును సారస్వత మహాక్తి మూలస్తంభం
బనునాదృతి, మూదేండ్లుగ
తపరిన స్నేహమ్ము రూపుదాల్పుత దీనన్"

1960-61 సంవత్సరాలల్లో స్రవంతి మాసపత్రికలో 'జ్యోత్సావి పరిధి' అను నాటిక ఒకటి వెలువరించారు. 1964 సం॥లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీకి సభ్యుడిగా ఎన్నుకొన బడినారు. 1967 సంవత్సరములో అకాడమీ ప్రచురించిన "నను చరిత్ర"కు సంపాదకత్వం వహించడం జరిగింది. ఇదే సంవత్సరం "సాహితీ బంధు బృందం" రీఆర్గనైజ్ చేసి 'చేతనా వర్తంను' వెలువరించారు దీనికి శ్రీ సుప్రసన్నగారు సంపాదకులు. 1969-73 సంవత్సరములకు కూడా తిరిగి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ సభ్యుడిగా ఎన్నుకోబడినారు. 1968 సం॥ములో పూనాలో జరిగిన "ఓరియంటల్ కాన్ఫరెన్స్"కు వెళ్ళారు. 1967-68 సం॥లలో జనధర్మ పత్రికలో "నేను చదివిన పుస్తకం" శీర్షికన క్రమంగా కొన్ని వ్యాసాలు రాసారు. 1968 మేలో జిల్లా రచయితల మహాసభలు నిర్వహించడం జరిగింది. వాటికి యం.యస్. ఆచార్య (జనధర్మ సంపాదకులు) గారు ప్రధానంగా పని చేశారు. ఈ సభల్లో సుమారు 150 మంది రచయితలు పాల్గొన్నారు. దీనికి కార్యదర్శిగా సుప్రసన్నగారే కార్యకర్తత్వ బాధ్యతను తీసుకున్నారు. 1969-71 సంవత్సరాలమధ్య జనధర్మ ద్వైమాసిక పత్రికను వెలువరించడం దానికి గౌరవ సంపాదకులుగా వ్యవహరించి 11 సంచికలు తెచ్చినారు.

"సాహిత్య వివేచన" వ్యాస సంకలనంను 1971లో వెలువరించారు. ఇందులోని వ్యాసాలు అన్నీ 1968-71 మధ్య కాలంలో వ్రాయబడినవి. ఈ పుస్తకమునకు 1972 సంవత్సరముల్లో ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారు ఉత్తమ విమర్శా గ్రంథంగా బహుమతి పురస్కారం చేసారు. 1973 సం॥లో శ్రీ భాష్యం విజయ సారథిగారి నేతృత్వంలో మొట్టమొదటి అష్టావధానం చేసారు. ఈ అవధానాలు కరీంనగర్, పేములవాడ, ములుగు, మన్పూర్, హన్మకొండ (ప్రపంచ తెలుగు మహాసభలు 1975) లలో చేసారు. దాదాపుగా 60, 70 అవధానాలు చేసి పురటారు.

1974 సంవత్సరములో “ఋతంధర” ను ప్రచురించారు ఇదే సంవత్సరములో ‘జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు’ ప్రారంభం అయినది. దీనికి కార్యవర్గ సభ్యుడిగా ఉండి వర్క్ షాప్స్, కవితా గోష్ఠాలు నిర్వహించడం చేస్తుండేవారు. 1975లో జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు పక్షాన వారి సంధరిం కత్వంతో వరంగల్లు నగరంలో ‘అగ్నిగర్భ’ కవితా సంకలనంను ఆపావిష్కృత చేసారు.

పాండిచ్చేరికి 1974లో వెళ్ళడం, అక్కడ ఆశ్రమంలో పొందిన తాదాత్మ్యత, అంతవరకు మనస్సులో రగిలిస్తున్న ఆరవింద సమాలోచనం ఉప్పొంగి తెరచిగా “పాండిచ్చేరి పన్నెండు గీతాలు”గా పుస్తక రూపకంలో వచ్చింది. దీనిని ఆచార్య యస్. లక్ష్మణ మూర్తిగారు అంగ్లంలోకి అనువాదం కూడా చేసారు. 1977 సం॥లో “పాంచాలరాయ శతకం”ను వెలువరించారు. 1977 సం॥లో పట్టాంబి సెమినార్ లో పాల్గొని ‘రీసెంట్ ప్రెండ్స్ ఇన్ సౌత్ ఇండియన్ పొయెట్రీ’ అంశంతో తెలుగు కవిత్వం పై ఒక వ్యాసాన్ని సమర్పించారు. 1977 నుండి 1980 వరకు నిర్వహించిన ‘సంస్కృత భారతి’ అధ్యయనంలో శ్రీ భాష్యం విజయసారధిగారి ‘ప్రహేళికలు’ రెండు భాగాలు, మండకిని’ పుస్తకాలు వచ్చినవి. 1978లో కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ వారి ట్రావెల్ గ్రాంట్ వచ్చింది. తెలుగేశ్వర రచయితలను, విశ్వ విద్యాలయాలలోని సాహిత్యాధ్యయనం విమిత్తం. ఈ సంవత్సరమే సుప్రసన్న గారి పితరులు చెంకటనర్సింహాచార్యులుగారు పరమపదించినారు. దాదాపుగా ఇదే కాలంలో సాదన మాస పత్రికకు కార్యనిర్వాహక సంపాదకత్వమును వహించినారు. 1981 సంవత్సరము లోచెస్టర్ వాకియా కవిత్వలు కొన్ని అనువాదం చేసి ఆంగ్లప్రదలో ప్రచురించినారు. కేంద్ర సాహిత్య అకాడమీ వారు ప్రచురించిన ‘భారతీయ కవిత్వ’ సంపుటలలో వీరి కొన్ని కవిత్వలను ప్రచు రించినారు. అకాడమీ వారు ప్రచురించిన ‘Who is who of Indian writers’ లో వీరి పేరు నమోదు చేసినారు. 1967లో 1981 సం॥లో మద్రాసు నుండి వెలువడే Poet, బాంబే నుండి వెలువడే Pen, లండన్ నుండి వెలువడిన who is who or poetics లో వీరి కొన్ని కవిత్వలు చోటుచేసుకున్నాయి. 1982 సం॥లో జరిగిన జాతీయ సాహిత్య పరిషత్తు గుంటూరు మహాసభలో ఆవిష్కరించిన హిరణ్యగర్భ కవితా సంకలనంకు సంపాదకత్వ బాధ్యత వహించారు.

శ్రీ సుప్రసన్నగారు, కె.కె. రామానుజాచార్యులుగారు నెల్లూరుకు తిక్కన మహా సభలకు వెళ్ళినపుడు పోలనోత్సవాలుకునాంది పలికింది అదే సమయంలో వరంగల్లులో జి. యస్. మాధవరావుగారు. అమరేశం రాజేశ్వర శర్మగారు, సంపత్కుమారాచార్యులు గారు కూడా పోతన ఉత్సవాలను నిర్వహించుకోవడానికి ప్రయత్నాలు ప్రారంభించినారు. ఈ విషయాల్ని సమన్వయంగా చర్చించి, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలకు ఆచార్య ఎ.యు.ఆర్. సోమయాజులు గారిని కన్వీనర్ గా అనుకొని ఒక కమిటీ పేసుకొని వరంగల్లులో పోతన పంచశతి మహాసభలు ఏర్పాటు చేయాలనే ప్రయత్నంనకు 1981లో అంకురార్పణ జరిగినా. 1982లో మహా వైభవంగా ఈ సభలు జరిగినవి. (చిరాయుడు పంచశతి స్మారిక) ఈ సందర్భంలో అంధ్ర ప్రభ వారపత్రిక (1-3-82)లో 'పలికించేడి వాడు' అనే కథను వెలువరించారు. ఈ కథను చదివిన పాఠకుని మనో నేత్రం ముందు పోతనను ప్రత్యక్షం కావించిన మహా నీయుడు సుప్రసన్న. ఈ కథలో గాఢమైన అనుభూతి, పరిణతి ఉంది. అంతే కాదు కథాశిల్పంలో చక్కటి నేర్పు ఉన్నట్టుగా అన్నిస్తుంది. ఈ కథ గురించి ఎంత చెప్పినా తక్కువేకాని దానిని చదివి ఆ అనుభూతిని ఎవరికి వారే పొందడం భావ్యం. ఇదొక్కటే కథ మీరు రాసింది ఇంతవరకు.

1983లో ఒక వ్యాస సంపుటిని తెచ్చారు అది సహృదయ చక్రం ఇందులోని వ్యాసాలు 1959 నుండి 1982లో ప్రచురించిన కొన్ని వ్యాసాలను ఇందులో క్రోడీకరించారు. ఈ వ్యాసాలన్నీ సరస్వతీ తత్త్వమును చూపేటట్లున్నవి. సాహిత్యానికి ఒక అంచు కవీ, వేరొక అంచు సహృదయుడూ ఈ రెండు బిందువులు ఒకచోటికి వచ్చివప్పుడు సహృదయ చక్రమేర్పడుతున్నది. సాహిత్యానుభవమంతా దీనిలో అంతర్భవించిందే. సుప్రసన్నగారు చెప్పినట్లుగా ఈ గ్రంథం అలా ఆవిర్భవించింది.

ఇటలీలోని 'యూనివర్సిటీ ఆఫ్ ఆర్ట్స్' వారు ఒక సర్టిఫికేటును ప్రధానం చేసారు వీరి సాహిత్య కృషికి గుర్తింపుగా 1985-86లో కలకత్తా నందు జరిగిన అఖిల భారత ప్రాచ్య విద్యన్మహా సభలలో ద్రావిడ అధ్యయన విభాగమునకు అధ్యక్షత వహించినారు. 1987 సంవత్సరములో 'శతాంకుర' కవితా సంపుటిని వెలువరించారు. ఈ కవితాసంపుటిలో సరస్వతిని శతవిధాలుగా వర్ణించారు. మానవుడు తాత్త్వికంగా పొందే అనుభవాలకు, తాత్త్విక చింతనలకు అను సంధించి వచ్చిన రచన ఇది.

1987 సం॥లో కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం ప్రచురించిన దూపాటి వెంకటరమణాచార్యుల జీవిత చరిత్రంనకు సంపాదకులలో వీరు కూడా సంపాదకత్వ బాధ్యతను తీసుకున్నారు.

శ్రీలక్ష్మి నృసింహోదాహరణము. దేవీపూజా, అగ్నిసూక్తిములు కలిపి 1988 డిసెంబర్ లో 'స్తుతి ప్రబంధము' అను పుస్తకమును అచ్చుపేసినారు. ఆంధ్రదేశములో గల నృసింహదేవాలయాలను ఆయా దేవుడిని వర్ణిస్తూ రాసినవి నృసింహోదాహరణములు ఇందులో విభక్తి ప్రత్యయములను వాడుకొని అందించినారు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారు ఉత్తమ అధ్యాపకులుగా సన్మానం చేసినారు 1976లో. కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం, విభాగం ప్రచురించిన 'విమర్శిని' వార్షిక పత్రికలకు ఎ.సోసియేట్ ఎడిటర్ గా పనిచేసారు. ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం వారు ప్రచురించిన 'మహాభారత సంశోధిత ముద్రణ'కు వీరు సంపాదకులు. సుప్రసన్న కేవలం కవిగాను, విమర్శకుడిగానే ఉండిపోకుండా పై విషయాలను మనం పరికించినప్పుడు ఉత్తమ కార్యర్థుగాను కూడా గోచరిస్తారు. ఆయన అధ్వర్యంలో వచ్చిన సాహితీ సంద్యలు, వాటిలో పాల్గొనడం మొదలగు వాటిని నిశితంగా పరిశీలించినప్పుడు ఆంధ్రదేశములో విశ్వ సాహితీ, హైదరాబాద్ వారు నిర్వహించిన అఖిలభారత రచయితల మహాసభల్లో కూడా పాల్గొన్నారు. ఉదయరాజు శేషగిరిరావుగారి కేశవనాథ శతకం, గార్ల పాటి రాఘవరెడ్డి రచనలు, చిలుకపాటి మధురవేదన, నాయని సుబ్బారావు వేదనావాసుదేవము, విశ్వనాథ వారి కేదారగోళ, (అండకావ్యము), మనోరమ పద్య సంపుటి మొదలగు పుస్తకాలు వెలుగు చూడడంలాని వీరి ప్రధాన పాత్రను గుర్తు చేసుకోక పోవడం తప్పే అవుతుంది ఎవరేమనుకున్నా.

వీరికి ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలయం, వరంగల్లు, శ్రీ ఆరబిందో స్టానైట్ వరంగల్లులతో సాన్నిహిత్యం ఉండడమే కాకుండా వాటి అవిర్భావానికి వీరి పాత్ర ఎంతగానో ఉంది. శ్రీ సుప్రసన్నగారి నేతృత్వంలో సుమారు 10 పి.హెచ్ డీలు, 10 యం.ఫిల్ లు వచ్చాయి. వారి వద్ద పరిశోధించే విద్యార్థులకు సాహిత్యాభివేషం కలుగుతుంది. రాజకీయ, సామాజిక సాంస్కృతిక రంగాలలో ఆయనకున్నటువంటి అత్యంతాధునాతన భావాలు భారతీయతా భూమికకు ఏ విధంగా అన్వయించుకోవాలో పరిశోధక విద్యార్థులకు అర్థమవుతుంది.

అయన విద్యార్థులను ఎవరిని కదిలించినా అయన దగ్గర పరిశోధక విద్యార్థులకు అపరిమితమైన స్వేచ్ఛనిచ్చి వారి నుండి కొత్త విషయాలు రాబట్టుకోవడానికి ిప్పి చేస్తారు. పరిశోధక విద్యార్థులతోపాటుగా అయన శ్రమించి కొత్త మూల్యాలను, విషయాలను, మార్గాలకు చెప్పడానికి, వ్యాఖ్యానించడానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఈ కారణంచేత వీరి విమర్శ వ్యాసాలలో (సిద్ధాంత గ్రంథాలలో) భారతీయ సాహిత్యంపై ఒక కొత్త వెలుగును ప్రసరింప చేయడం నకు తమ వంతు కర్తవ్యంను నిర్వహించారు. అనవచ్చు నూతన సాహిత్య విమర్శక ప్రమాణాలను వీరు ఏర్పరచారు. అంతేకాదు ఈ వ్యాస రచయిత “వరంగల్లు జిల్లా రచయితల వాఙ్మయ జీవిత సూచిక” వెలువడమునకు వీరే ప్రధాన కారకులు.

సుప్రసన్నగారి గ్రంథములను పరికించినప్పుడు మనం ఒక విషయాన్ని స్పష్టంగా గమనించి వచ్చును. నవ్యసంప్రదాయంను గురించి మొట్టమొదటగా సాహిత్య విమర్శలో చెప్పిన వారు వీరే. ఈ విషయంలో అయన నిర్దిష్టమైన సూత్రాలను, సిద్ధాంతాలను స్పష్టం చేస్తూ వచ్చారు అనేక సందర్భాలలో సాహిత్య విమర్శ మార్గంలో అయన సమకాలీన విమర్శకులతో కొంగొత్త మార్గాన్ని తొక్కే ప్రయత్నం చేస్తున్న వారిలో వీరు అగ్రగణ్యులు.

శ్రీ సుప్రసన్నగారి సాహిత్యమునకు భూమిక భారతీయ దర్శనం భారతీయమైన మూల్యాలు భూమికగా అయన సాహిత్యంను అధ్యయనం చేయవలసిన అవరం ఎంతైనా ఉంది. వివేకానందులు, విశ్వనాథ, శ్రీ అరవిందులు శ్రీమాత, జిడ్డు కృష్ణమూర్తి, రమణ మహర్షిల యొక్క రచనల ప్రభావం అయన జీవిత సాహిత్యాలపై అపారమైన ప్రభావం చూపెట్టినట్టుగా గమనించవచ్చును అయన రచనల్లో—

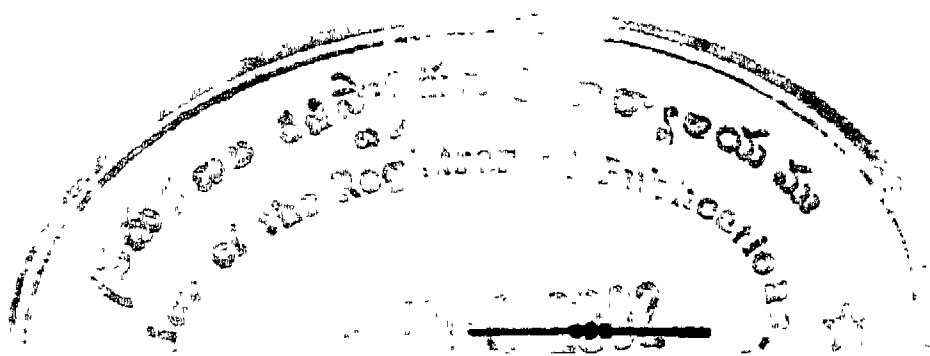
వచన కవిత్వంలోనూ, సద్యగేయ కవిత్వంలోనూ ఖండ కావ్య సంపుటాలను ముమ్మరంగా వెలువరిస్తున్న కాలంలో ఖండకావ్య సంపుటాలలో సైతం అంతస్సూత్రంగాకానీ, ఏక వాక్యతాగుణంగా కానీ భావాత్మక సంపేద నాన్నిప్రకటించి కావ్యత్వ స్ఫూర్తిని కలిగించటంతోపాటు, ఆధ్యాత్మిక తాత్త్విక కావ్యాలను ఆధునిక దృక్పథంతో రచించే మార్గంతో, తమ కవితా మార్గంలో ఆధునిక కావ్య స్పృహకు ఒక నిండు తనాన్ని ప్రయోగ ప్రౌడినీ కల్పించిన కవి సుప్రసన్న గారు.

ఆధునిక కావ్యంలో మానవుని ఆధ్యాత్మిక, సామాజిక ప్రవృత్తులకు సంబంధించిన ఆత్మ సంవేదన చైతన్యం వస్తువుగా జాలు వారుతున్నది. ఆధునిక కావ్యంలోని వస్తు స్వభావాన్ని బట్టి ముఖ్యంగా మూడు విధాలుగా ఆ ప్రక్రియను విశ్లేషించ వచ్చును.

- 1) ఆధునిక ఆధ్యాత్మిక కావ్యం
- 2) ఆధునిక తాత్విక కావ్యం
- 3) ఆధునిక సామాజిక కావ్యం

ఆధ్యాత్మిక సంవేదన అంతస్సుత్రంగా అభివ్యక్తమైన ఏక వాక్యత కాని, భావ సమైక్యతకావి, కథా సూత్రతగాని స్పష్టంగా గోచరించేది ఆధ్యాత్మిక కావ్యం. ఈ ప్రక్రియకుదాహరణగా సుప్రసన్న గారి శతాంకుర, పాండిచ్చేరి పన్నెండు గీతాలను చెప్పవచ్చును.

సమన్వయ దృష్టితో సంకలనం చేసే కవితా సంపుటలు ప్రక్రియ సంకలన ప్రవృత్తి కలిగి ఉంటాయి. విభిన్న అంశాల పై అప్పుడప్పుడు వ్రాసిన ఖండకావ్యాలను కలిపి ఒక సంకలనంగా ప్రచురించే వద్దతిలో కావ్యాత్వ స్పృహ ఉండడానికి వీలుండదు. కాని వస్తువుచేతగానీ, ఒక దృక్పథంచేతగానీ, ఒక క్రమంలో నిబంధింపబడిన ఖండకావ్య సంకలనాన్ని కావ్య సూత్ర చ్ఛాయగల ప్రక్రియగా సంభావించవచ్చును ఈ మార్గంలో వచ్చినవే ఆధునా ఋతంధరలు.

త్రివేణి రెసిడెన్షియల్ కాలేజి

విశ్వరూప టాకీస్ ఎదురుగా, కొత్తగూడెం, జి॥ ఖమ్మం

(ఇంటర్, M.P; Bi.P. గ్రూపులలో తెలుగు, ఇంగ్లీషు
మీడియంలో ప్రవేశములు)

మా కాలేజీ ప్రత్యేకతలు :-

- ★ రెసిడెన్షియల్ విద్యావిధానంలో అనుభవం గల అధ్యాపకులచే బోధన
- ★ సంవత్సరం ప్రారంభం నుండి EAMCET, IIT వృష్టితో శిక్షణ
- ★ క్లాసుకు 30 మంది మించని విద్యార్థులు
- ★ రెగ్యులర్ స్టడీ ఆవర్స్
- ★ లేడీ వార్డెన్స్ పర్యవేక్షణలో విద్యార్థినులకు ప్రత్యేక హాస్టల్

: వివరాలకు సంప్రదించండి :

- పిన్నిపాల్

Y. Sree Rama Chandra Murthy

CONTRACTOR, BUILDER & DESIGN CONSULTANT
(Member : Builders Association of India)

Specialists in

RCC Overhead & Underground Water Tanks
Framed Structures & Multistoried Buildings

17-1-388/4

Lakshminagar Colony

Saidabad

HYDERABAD-500 659

Phone : 528720

Admn. Office :

3-5-1093/22

Venkateshwara Colony

Narayanaguda

HYDERABAD-500 029

(Timings 4 to 6 P.M.)

Grams: SCW. GNP

© 52

M/S SRI SATYANARAYANA

CEMENT WORKS

Mfg : R.C.C. SPUNPIPES & COLLERS

80 MMdia to 900 MMdia With all Class

Post. GHANAUR Mandal. GHANAPUR
Dist. WARANGAL - 506 144

M. Satyanarayana
Managing Partner

నే తా జీ గురుకుల విద్యాలయము

భానాపురం-506 132 జి॥ పరంగల్

ఫోన్ : 198

గత పది సంవత్సరాలుగా S.S.C. లో 100% ఫలితాలు సాధిస్తున్న గురుకులం. చక్కని పల్లె వాతావరణంలో అనుభవజ్ఞులైన అధ్యాపకులచే ఆధునిక పద్ధతిననుసరించి విద్యాబోధన నిరంతరం అధ్యాపకుల పర్యవేక్షణ రుచికరమైన పుష్టికరమైన ఆహారం.

5, 6, 7, 8 తరగతుల్లో ప్రవేశము ఉంటుంది, ప్రతి సంవత్సరం జూన్ 2వ తేదీ ప్రవేశ పరీక్ష ఉంటుంది.

: వివరాలకు సంప్రదించండి :

- కరస్పాండెంట్

EKASHILA VYTHALIKULU

(Essays)
Edited by: T. Sri Ranga Swamy

- DEC 2002

Andhra Pradesh, Hyderabad-50
ఆంధ్రప్రదేశ్ హైదరాబాద్ - 50

A Publication of

Sri Lekha Sahithi

Regd. 2337/89

H.No. 5-11-~~1147~~ 481

Vidyaranyapuri,

Warangal-506 009

May 1991

Rs. 30/-